

Tallinna Ülikool
Digitehnoloogiaste Instituut

Liivi Tuuling

Muuseumite kirjastustegevus Eestis 2011-2015

Magistritöö

Juhendaja dotsent Aile Möldre

Tallinn 2016

AUTORIDEKLARATSIOON

Deklareerin, et käesolev magistritöö on minu iseseisva töö tulemus.

Esitatud materjalide põhjal ei ole varem akadeemilist kraadi kaitstud.

Töös kasutatud kõik teiste autorite materjalid on varustatud vastavate viidetega.

Töö valmis dotsent Aile Möldre juhendamisel 20.05.2016 a.

Liivi Tuuling

Töö vastab magistritööle esitatavatele nõuetele. Lubatud kaitsmisele.

20.05. 2016 a.

Aile Möldre

**Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks
tegemiseks**

Mina, Liivi Tuuling (sünnikuupäev: 17.04.1971)

1. annan Tallinna Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Muuseumite kirjastustegevus Eestis 2011-2015“,

mille juhendaja on Aile Möldre,

säilitamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Ülikooli
Akadeemilise Raamatukogu repositooriumis.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas 20.05.2016

SUMMARY

The Master Thesis „ Publishing Activities of Museums in Estonia in 2011-2015“ is written in Estonian and consist of 98 pages, including three chapters, eleven appendices and forty-nine references.

The purpose of the research is to map the publishing activities of museums in Estonia in 2011-2015 and to identify the size and typology of museum publications and the publishing process.

The research strategy used in the Master Thesis is a combination of qualitative and quantitative methods: synthesis and analysis of relevant literature and interviews, document analysis, and statistical analysis of databases and a questionnaire.

The work consists of three chapters. The first chapter provides an overview of the research literature; the second chapter covers research methodology, and the third one is about data analysis.

The research's results shows that Estonian museums began publishing at the beginning of the 20th century. Issued literature presented the goals of the museum, promoted the activities of the museum, and reflected the museum's collections.

Today, the goals of museums publications are the announcement of the opening of collections, to educate the visitors and, in contrast to early years, also the museum's image transformation. The authors of the museums publications are mostly employees of the museums. The main target group are educational institutions.

Between 2011 and 2015, the museums published 474 publications of different natures, including four newspapers and three magazines. The biggest publishers have issued about 60 publications; however, nearly half of the museums published only 1 to 3 publications. In most cases, the circulation is not large.

The most commonly used types of publications are research literature and art literature. Published materials are, according to the UDK, type 7 (arts, entertainment, sports), type 3 (social sciences) and type 9 (geography, biography, history). Among

them are mostly books, serials, and exhibition catalogues. E-books only make up a small number. The publications are mostly in Estonian, the most common foreign language is English. Fast a half of the published editions are multilingual.

In most cases, a museum employee writes an original manuscript. If necessary, the manuscript is translated. Editing takes place mostly at the museum, but the design, layout, and printing are more commonly ordered from professionals. For publishing, museums mostly use a set of office software, a scanner, and a camera to take photos.

Museum publications are rather expensive. The money for publishing comes from a budget, from various foundations and programs. For larger publishers, the average budget for publication is around 6000 euros, for smaller publishers between 2000 and 6000 euros. The balance for publishing is negative in half of the museums.

For sale and marketing, the largest publishers use their museum shop, e-shop, bookstore, and library. Smaller publishers use the museum's website, events, and museum shop.

The museums have several goals for the future. They plan to publish new types of books in the near future, offer new services (book-on-demand, open access), expand the range of (available) languages, increase the number of projects, and renew distribution channels.

SISUKORD

AUTORIDEKLARATSIOON	2
SUMMARY	4
SISSEJUHATUS	8
1 UURIMISKIRJANDUSE ÜLEVAADE.....	11
1.1 Olulisemad definitsioonid.....	11
1.1.1 Muuseumi mõiste.....	11
1.1.2 Kirjastamise mõiste.....	12
1.1.3 Muuseumikirjastuse mõiste.....	13
1.2 Eesti kirjastusturu areng alates 1990ndatest aastatest.....	14
1.3 Eesti muuseumite areng.....	18
2 UURIMISTÖÖ METOODIKA.....	21
2.1 Andmete kogumine	21
2.2 Andmekogu koostamine ja analüüs	22
2.3 Intervjuu koostamine ja läbiviimine.....	26
2.4 Küsimustiku koostamine ja küsitluse läbiviimine	29
3 UURIMISTÖÖ TULEMUSED.....	31
3.1 Eesti muuseumite kirjastustegevuse areng aastani 2010.....	31
3.2 Muuseumite poolt 2011-2015 kirjastatud teavikute statistiline analüüs	42
3.2.1 Kirjastustegevuses aastatel 2011-2015 osalevad muuseumid	42
3.2.2 Teavikute väljaandmise dünaamika aastail 2011-2015	44
3.2.3 Muuseumite poolt kirjastatud teavikute autorid	45
3.2.4 Kirjastamine UDK liikide järgi.....	49
3.2.5 Muuseumite poolt kirjastatud teavikute laadid.....	52
3.2.6 Muuseumite poolt kirjastatud teavikute tüübid	55
3.2.7 Muuseumite poolt 2011-2015 kirjastatud teavikute keeleline jaotus.....	57
3.2.8 Muuseumite poolt 2011-2015 kirjastatud teavikute lisad.....	59
3.2.9 Muuseumite kirjastustegevuse toetajad.....	60
3.3 Intervjuude analüüs	61

3.4	Küsitlustulemuste analüüs	69
3.4.1	Kirjastamisega seotud töötajad	69
3.4.2	Kirjastamise eesmärgid	70
3.4.3	Käsikirjade valikupõhimõtted.....	72
3.4.4	Kirjastusprotsess muuseumites	74
3.4.5	E-teavikute kirjastamine	77
3.4.6	Muuseumisisese kirjastamise eelised ja miinused	79
3.4.7	Muuseumitrükiste tiraažid	81
3.4.8	Muuseumiväljaannete sihtrühmad	82
3.4.9	Muuseumite väljaannete reklaam ja turundus	83
3.4.10	Muuseumite kirjastustegevuse finantseerimine	85
3.4.11	Uuendused muuseumite kirjastustegevuses.....	87
3.5	Uurimistulemuste kokkuvõte	87
	KOKKUVÕTE.....	94
	VIITEALLIKAD.....	99
	LISAD	103
	Lisa 1. Muuseumite kirjastustegevus Nõukogude Eestis aastatel 1944-1990	104
	Lisa 2. Aastatel 1991-2000 üksikuid teavikuid kirjastanud muuseumid.....	107
	Lisa 3. Esimese ekspertintervjuu kava	108
	Lisa 4. Teise ekspertintervjuu kava	110
	Lisa 5. Küsitluse vorm.....	112
	Lisa 6. Kirjastatud nimetuste arv ja osakaal 2011-2015.....	117
	Lisa 7. Autorid või koostajad ja nimetuste arv 2011-2015.....	120
	Lisa 8. Kirjastatud UDK liikide arv ja osakaal 2011-2015.....	129
	Lisa 9. Publitseeritud väljaannetes sisalduvate keelte arv ja osakaal 2011-2015	132
	Lisa 10. Lisade kasutamine 2011-2015 publitseeritud teavikute juures.....	135
	Lisa 11. Andmekogu (irdlisana).....	137

SISSEJUHATUS

Eestis on üle 250 erineva muuseumi, mis panustavad kultuuripärandi säilitamis-, uurimis- ja populariseerimiskeskustena nii haridusse, ühiskondlikku ellu kui ka turismi. Eesti ühiskonna arenguproгноosides nähakse ette muuseumite sotsiaalse rolli kasvu nii teabeallikana kui ka ajaveetmis- ja suhtlemiskohana (21. sajandi Eesti muuseumid, 2006, lk 3). Muuseumi kirjastustegevust reguleerib muuseumi põhimäärus, mille põhjal kuulub kirjastavate muuseumite ülesannete hulka lisaks kultuuriväärtuste avalikkusele vahendamisele näituste ja avalike ürituste korraldamise kaudu ka teavikute avaldamine.

Olulisteks ajenditeks magistritöö teema valikul olid teema **uudsus ja aktuaalsus**: seda pole Eestis enne käsitletud ning seetõttu puudub ülevaade, kui palju, mida, mis eesmärgil, kellele ja kuidas Eesti muuseumid teavikuid välja annavad.

Magistritöö **eesmärk** on iseloomustada muuseumite kirjastustegevus Eestis aastatel 2011-2015 ja välja selgitada muuseumite publikatsioonide maht ja tüpologia ning kirjastamisprotsessi korraldus. **Uurimisobjektiks** on muuseumite kirjastustegevus.

Muuseumite kui kirjastajate analüüsimisel on oluline mõista, mis eesmärgil teavikuid kirjastatakse ning kuidas kirjastamisprotsess on korraldatud. Kirjastustegevuse analüüsimisel on vajalik saada ülevaade ka turundustegevusest. Kirjastustegevuse iseloomustamisel on olulisteks näitajateks aastas väljaantavate nimetuste arv ja tiraaž. Kuna statistikas on andmed esitatud summeeritult, on üksikväljaannete tiraažide esitamine võimatu. Vaid Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi (s.d.) veebilehel on muuseumiväljaannete tiraažid ära toodud nimetuste alusel. Lisaks on trükitoodangu analüüsimisel uuritud, mis keeltes, mis liiki, tüüpi ja laadi teavikuid välja antakse.

Magistritöö eesmärgist tulenevalt on sõnastatud järgnevad **uurimisküsimused**:

- Millal ja mis põhjustel alustasid muuseumid kirjastustegevusega?
- Mis eesmärgil muuseumid kirjastavad?
- Kes on muuseumiväljaannete peamised sihtrühmad?
- Kes on muuseumiväljaannete autorid?

- Millises mahus muuseumid kirjastavad?
- Mis tüüpi, liiki ja laadi teavikuid välja antakse ning millistes keeltes publitseeritakse?
- Kuidas toimub kirjastamisprotsess?
- Kuidas finantseeritakse muuseumite kirjastustegevust?
- Milliseid turundus- ja müügikanaleid kasutatakse?
- Milliseid muudatusi kavandatakse lähitulevikus kirjastamises teha?

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks kasutatakse kombineeritult kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid **meetodeid**: dokumendianalüüsi, andmekogude statistilist analüüsi, intervjuud ja küsitlust.

Allikatena kasutatakse Statistikaameti ja Eesti Rahvusraamatukogu trükitoodangu statistikat, Eesti rahvusbibliograafia (ERB), EBSCO Host ja ERIC andmebaasi, Ester e-kataloogi ning Tartu Ülikooli DSpace repositooriumi. Lisainfot on kogutud muuseumite esindajatelt e-posti teel. Andmete analüüsimiseks koostatakse muuseumite trükitoodangu andmekogu.

Eesti muuseumite kirjastustegevuse kohta on andmed lünklikud. Ainsana Eesti muuseumitest on olemas andmed ERMi kirjastustegevusest Piret Õunapuu käsitluses. Seetõttu on magistritöö autori poolt puuduolevad andmed kogutud ERB andmebaasist ja muuseumite veebilehtedelt. Andmekogumi analüüsi tulemused ehk andmed muuseumite väljaannete kohta varasemal perioodil on esitatud kolmanda peatüki alguses.

Magistritöö koosneb sissejuhatusest, kolmest peatükist ehk uurimiskirjanduse ülevaatest, uurimistöö metoodikast ja uuringu andmete analüüsist, kokkuvõttest ja lisadest.

Sissejuhatus tutvustab magistritöö eesmärki ja uurimisküsimusi, samuti annab ülevaate magistritöö ülesehitusest ning kasutatavatest uurimismeetoditest ja infoallikatest.

Esimene peatükk sisaldab põhilisi magistritöös kasutatavaid definitsioone ning ülevaadet kasutatud uurimiskirjandusest. Antakse ülevaade kirjastustegevusest Eestis alates 1990ndate aastate lõpust tänapäevani. Seejärel antakse ülevaade muuseumite

arengu kohta.

Teises peatükis esitatakse uurimisobjekti kirjeldus ning antakse ülevaade magistritöö metodoloogias. Täpsemalt selgitatakse dokumentide analüüsi põhimõtteid, andmekogu koostamisel tehtud valikuid ning intervjuu ja küsitluse ettevalmistamist ja läbiviimist. Andmekogu sisaldab andmeid uuritaval ajavahemikul muuseumite poolt välja antud teavikute kohta.

Kolmandas peatükis antakse ülevaade muuseumite kirjastustegevuse alguse ja arengu kohta. Sellele järgneb ülevaade moodustatud andmekogu ning intervjuu ja küsitlusega kogutud andmete analüüsi tulemustest.

Lõpuks esitatakse kokkuvõtlikult magistritöö tulemused, samuti järeldused ja soovitused edasiste uuringute läbiviimiseks.

Magistritöö lisadena esitatakse andmekogu analüüsil koostatud suuremad andmetabelid, intervjuude läbiviimise kavad ja küsimustik ning irdlisana andmekogu.

Autor soovib avaldada tänu magistritöö juhendajale dotsent Aile Möldrele, Eesti Kunstimuuseumi kirjastusosakonna juhatajale Renita Raudseppale, Eesti Rahva Muuseumi vastutavale toimetajale Tuuli Kaalepile ja küsitlusele vastanud 27 muuseumi esindajale.

1 UURIMISKIRJANDUSE ÜLEVAADE

Uurimiskirjanduse ülevaate kaudu avatakse käsiloleva uuringu olulisus. Kirjandusülevaade aitab välja tuua uurimisprobleemi ja vajadusel seda täpsustada või laiendada ning leida teema põhiuurijad (Creswell, 2009).

Kirjandusülevaate koostamisel tuuakse kõigepealt välja uuringus kasutusel olevate peamiste mõistete definitsioonid. Seejärel antakse ülevaade kirjastamise arengust Eestis ja muuseumivõrgu kujunemisest.

1.1 Olulisemad definitsioonid

Järgnevalt on defineeritud ja piiritletud uurimistöö põhimõisted, mille avamiseks on valitud magistrیتöö autori jaoks kõige asjakohasemad definitsioonid.

1.1.1 Muuseumi mõiste

Nii muuseumite olemus kui ka definitsioon on aja jooksul muutunud. Enamasti kasutatakse tänapäeval mõiste muuseum defineerimisel Rahvusvahelise Muuseumite Nõukogu (ICOM, *International Council of Museums*) (2007) definitsiooni. Ka magistrیتöö autor toetub töös nimetatud definitsioonile. Eesti Muuseumite Infokeskuse veebilehel on definitsioon sõnastatud eesti keeles järgnevalt: „Muuseum on ühiskonna ja selle arengu teenistuses olev üldsusele avatud alalise iseloomuga mittetulunduslik asutus, mis kogub, konserveerib, uurib, vahendab ja eksponeerib inimese ja tema elukeskkonnaga seotud materiaalselt ja immateriaalselt pärandit õppimise, hariduse ja elamuse saamise eesmärgil“ (ICOMi muuseumi definitsioon, s.d.).

ICOMi definitsiooni järgi kuuluvad muuseumite hulka ka järgmised asutused (Viires, s.d.):

- loodus-, arheoloogia-, etnograafiamälestised ja paigad ning muuseumilaadsed ajaloomälestised ja paigad;

- institutsioonid, mis omavad ja eksponeerivad elustaimede ja -loomade kogusid nagu botaanika- ja loomaaiad;
- teaduskeskused ja planetaariumid;
- mittetulunduslikud kunstigaleriid; raamatukogudele ja arhiivikeskustele alluvad säilitusinstituudid ja näitusegaleriid;
- looduskaitsealad;
- rahvusvahelised, rahvuslikud, regionaalsed või kohalikud muuseumiorganisatsioonid, ministeeriumid, ametid või avalikud asutused, mille haldusalasse kuuluvad muuseumid;
- mittetulunduslikud asutused või organisatsioonid, mis tegelevad konserveerimise, uurimistöö, hariduse, koolituse, dokumenteerimise ja muu muuseumi ja museoloogiaga puudutava tegevusega;
- kultuurikeskused või muud institutsioonid, mis aitavad kaasa materiaalse ja mittemateriaalse pärandi (eluspärand ja digitaallooming) säilitamisele, jätkuvale arengule ja haldamisele;
- teised sellised institutsioonid, millel on kõik või mõned muuseumi tunnused või mis toetavad muuseumi.

Magistritöö autor käsitleb mõistet muuseum nagu eelnevalt öeldud kitsamas tähenduses, st muuseumina ei käsitleta eelnevas loetelus esitatud institutsioone. Erandina analüüsitakse muuseumiseltside kui muuseumi tegevust toetavate asutuste kirjastustegevust. Muuseumiseltsidesse kuuluvad ka muuseumi töötajad ning seetõttu on raske määratleda, mis rollis on teaviku väljaandja olnud, samuti on muuseumiseltsid asutatud toetamaks muuseumi põhikirjalist tegevust.

Muuseumiseadus (2016) sätestab muuseumite ülesandena „koguda, säilitada, uurida ning vahendada inimese ja tema elukeskkonnaga seotud vaimset ja materiaalselt kultuuripärandit hariduslikel, teaduslikel ja elamuslikel eesmärkidel“. Muuseumi eesmärgid aitavad mõista kaasaegse muuseumi olemust.

1.1.2 Kirjastamise mõiste

Vastavalt raamatukogusõnastikule (2008) on kirjastamine „trükiste jm

publikatsioonide väljaandmine“, seda definitsiooni laiendab ja süvendab Konjukturiinstituudi (2011) poolt kasutatav definitsioon, mille kohaselt „kirjastamine hõlmab infotoodete avalikkusele kättesaadavaks tegemist ning reprodutseerimist ja levitamist või korraldamist erinevates kirjastamise vormides – trükikirjas, elektroonilises- või audioformaadis, internetis, multimeediatootena nagu CD-ROM-raamatud“. Tänapäevane kirjastamisviis on elektrooniline kirjastamine, mis tähendab „arvuti, skänneri, digitaalkaamera, filmiprinteri jt sisend- ja väljundseadmete ja sellekohaste programmide kasutamist trükiste trükiks ja multimeediumitoodete tiražeerimiseks ettevalmistamisel“ (EE: Eesti Entsüklopeedia, 2006). E-teavikut käsitletakse käesolevas töös vastavalt Raamatukogusõnastikule (2008) kui „andmekogumi kujul arvutisüsteemi mallu salvestatud dokumenti“.

Vastavalt Keelekojale (s.d.) sisaldab kirjastamisprotsess teaviku väljaandmise ettevalmistamistööid (näiteks tekstide koostamine, tõlkimine), tekstide toimetamist, küljendamist, kujundamist, trükiettevalmistustööid, trükkimist ja trükiste levitamist.

1.1.3 Muuseumikirjastuse mõiste

Väga põhjalikult on muuseumikirjastuse mõistet analüüsinud Winter (2011), käesolevas töös toetatakse tema käsitlusele. Tema sõnul on muuseumikirjastuse täpne defineerimine keeruline. Muuseumikirjastuse oluliseks tunnuseks on majanduslik ja organisatoorne sõltumatus suurtest meediakontsernidest. See turuosa, kus muuseumid tegutsevad, paikneb väärtuste ja majanduslike eesmärkide: kultuuri ja kommerti vahel. Muuseumikirjastust võib osaliselt liigitada erialakirjastuseks, kuna välja antakse peamiselt mitteilukirjanduslikke teavikuid: populaarteaduslikku, biograafilist või sarnaste tunnustega sisu. Kuna muuseumite põhiülesanne ei ole teavikute kommertslik avaldamine, antakse uusi nimetusi aastas välja suhteliselt vähe, ja seetõttu võib muuseumikirjastuse liigitada mittekommertslike kirjastuste hulka.

Winter (2011) tõdeb, et muuseumikirjastused moodustavad kirjastusäri alaliigi, mis pakub teadusliku ja populaarteadusliku sisuga tooteid, mida koostavad muuseumis töötavad uurijad või välisautorid. Muuseumite väljaanded võimaldavad eelkõige museaalide uurimise tulemuste kiiret edastamist. Teavikute esmasteks kasutajateks on muuseumiküllastajad, huvilised ja teadlased. Muuseumipublikatsioonide tüpoloogia on lai, ulatudes teaduslikust kirjandusest pisitrükisteni. Muuseumid kasutavad oma trükiste väljaandmiseks ja levitamiseks koostööd kommertskirjastuste, teiste

muuseumite ja edasimüüjatega.

1.2 Eesti kirjastusturu areng alates 1990ndatest aastatest

Käesolevas peatükis antakse ülevaade magistritöös kasutatavast uurimiskirjandusest. Peatükk jaguneb alapeatükkideks, mis käsitlevad kirjastustegevust Eestis ning muuseumite arengut.

Erinevate riikide uurijate poolt on muuseumite kirjastustegevust uuritud erinevatest aspektidest, näiteks väga palju kirjastamisest kunstimuuseumites (Hughes, 2014) ja e-kirjastamisest (Wakeman, 2013), aga ka kirjastamisega seotud väljakutsetest (Bogman, 2006), majanduslikest aspektidest (Clifford, 2003), koostööst (Powers jt, 2014).

Raamatukogude andmebaasides otsingute läbiviimisel selgus, et peamised Eesti kirjastustegevust käsitlenud autorid on Mare Lott, Aile Möldre ja Silvi Metsar. Järgnev ülevaade põhineb suures osas nende autorite allikatel. Käesolev alapeatükk esitab kirjastustegevuse üldised suunad ja avab kirjastustegevust mõjutanud tegurid, mis selgitavad ka muuseumite kirjastustegevuse arengut.

Möldre (2005, lk 228) kohaselt on kirjastustegevusele aastatel 1991-2000 iseloomulik kirjastavate ettevõtete suur hulk, kusjuures uusi kirjastusi moodustati riiklike kirjastuste baasil. Metsari (2000, lk 32) põhjal andis 1992. aastal raamatuid välja 435 firmat, aastaks 1998 oli see arv tõusnud juba 736-ni. Enamus neist olid siiski organisatsioonid ja institutsioonid, kes kirjastasid vaid paar nimetust aastas.

Möldre (2005, lk 286) kohaselt oli eelpoolmainitud perioodil suuremaid kirjastusi (üle 10 nimetuse aastas) 50 ringis. Taastunud oli esimese vabariigiaegne seltside, ühingute, firmade ja õppeasutuste kirjastustegevus. Enamus Eestis tegutsenud kirjastusi pakkus erineva temaatikaga ja eri tüüpidesse kuuluvaid teavikuid. Kirjastusi asutati ka väiksematesse linnadesse. Kirjastamisturul tegutsenud ettevõtted kuulusid enamasti liitudesse ja osalesid ka rahvusvaheliste ühingute tegevuses. Keskmise trükiarv, mis Metsari (2000, lk 48) andmetel saavutas aastal 1991 oma kõrgtaseme (14 084 eksemplari), hakkas aastast 1992 kahanema ning aastaks 2000 oli see langenud 1700 eksemplari lähedale. Seda põhjustasid nii nimetuste arvu kasv, elanike ostuvõime langus, kui ka raamatute kallinemine (Möldre, 2005, lk 243-244). Tüpoloogiliselt oli

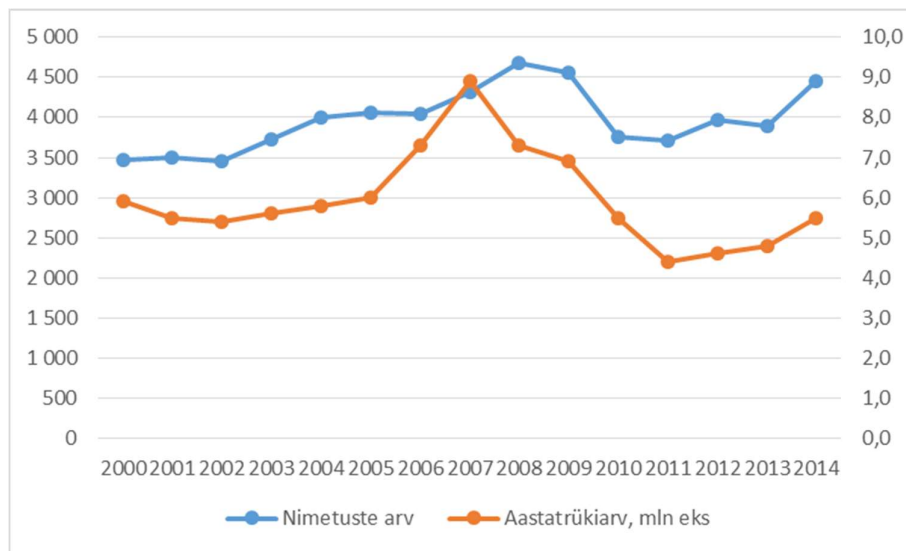
1990. aastate raamatutoodangus domineeriv ilu- ja õppekirjandus, järgnesid tarbe-, teadus-, ametlik ja teatmekirjandus (Möldre, 2005, lk 250).

Arvutikasutajate suur hulk Eestis tingis ka kirjastuste jõudmise arvutivõrku, 2000. a sügiseks oli veebileht 48 kirjastusel. Veebileht sisaldas infot kirjastuse kohta ning ülevaadet ilmunud raamatutest. Osadel kirjastustel oli veebilehe kaudu võimalik ka raamatuid tellida. Elektrooniline kirjastamine toimus nii kompaktandmeplaatide tootmise, kui ka võrgukirjastamise kujul. Enim anti CD-ROMidel välja sõnastikke, kaarte ja õiguskirjandust, CD-del kirjastati ka ilukirjanduslikke heliraamatuid. Disketil või CD-ROMil ilmuvaid väljaandeid levitati sageli ka võrguväljaandena, samuti hakati kirjastama paralleelselt paberil ja võrgus. Populaarsust võitsid ajalehtede võrguversioonid, samas kui võrguajakirju oli üksikuid. E-raamatute müüki alustas Eestis 2000. aastal õigusalasest kirjandust publitseeriv Käsiraamatute kirjastus läbi e-poe (Möldre, 2005, 252-255).

Kuna Statistikaameti andmebaasis on trükitoodangu andmed vaid 2014. aastani, puudub järgnevas ülevaates info 2015. ja 2016. a kirjastustegevuse kohta.

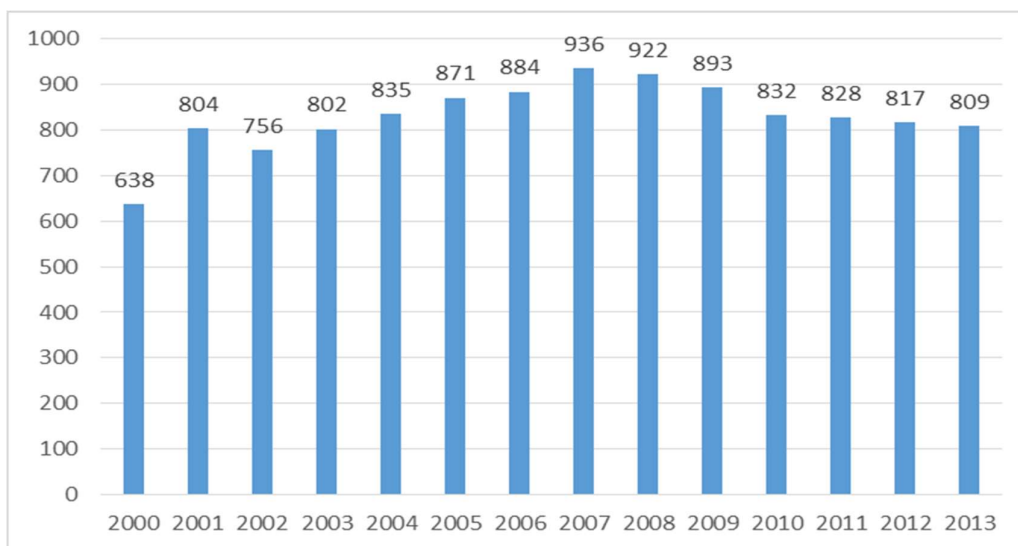
Tabel 1. Eestis ilmunud raamatud ja brošüürid aastatel 2000-2014 (Raamatud ja brošüürid, 2015)

Tunnus	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nimetuste arv	3 466	3 506	3 458	3 727	3 994	4 060	4 040	4 310	4 685	4 551	3 760	3 716	3 971	3 887	4 450
Aastatrükiarv, mln eks	5.9	5.5	5.4	5.6	5.8	6.0	7.3	8.9	7.3	6.9	5.5	4.4	4.6	4.8	5.5

Joonis 1. Eestis ilmunud raamatud ja brošüürid aastatel 2000-2014 (Tabel 1 andmete põhjal autori koostatud)

Alates 2000. a on raamatute ja brošüüride nimetuste arv vähehaaval üsna järjepidevalt tõusnud (vt Tabel 1, lk 15 ja Joonis 1). 2009. aastast algas langus. 2010. a langus oli väga järsk, mil nimetuste arv langes peaaegu tuhande võrra (4551 nimetuselt 3760 nimetuseni). Edasi on nimetuste arv vaheldumisi langenud ja tõusnud, kuid muutused pole olnud suured (200 nimetuse piires). 2014. a on nimetuste arv tõusnud taas peaaegu 2009. a tasemele (4450 nimetuseni). Trükiarvud on samuti teinud läbi suured muudatused. Alates 2003. a tõusid trükiarvud 2007. aastani (5,6 miljonilt 8,9 miljonini). Seejärel toimus suur langus ja 2011. aastaks oli trükiarvud jõudnud 4,4 miljoni eksemplarini (võrdluseks: enne seda oli kõige madalam trükiarv 2002. a 5,4 miljonit eksemplari). 2012. aastast näitavad trükiarvud taas kasvutrendi olles 2014. a jõudnud 5,5 miljonini.

Joonis 2. Eesti kirjastajate arv 2000-2013 (Eesti Rahvusraamatukogu, 2013)

Joonis 2 näitab, et ka kirjastajate arv on tasapisi tõusnud, olles kõige suurem 2007. a (936). Sealt algas pidev langus, mistõttu oli 2013. a kirjastajate arv (809) pea sama suur, kui aastal 2003 (802).

Kirjastaja Toomas Leito (2013) sõnul oli aastaks 2012 kirjastusturul välja kujunenud viis tähtsamat tegijat. Nendeks kirjastusteks on Avita, mille käive koos õpikutega oli aastal 2011 eeldatavalt 3,7 miljonit eurot. Järgnevad TEA (3,5 miljonit eurot), Varrak (3,2 miljonit eurot) ja Koolibri (koos õpikute kirjastamisega 3 miljonit eurot). Leito tõi välja neli olulist asjaolu: samal ajal kui Lääne-Euroopas kirjastajate käibed vähenesid, oli Eestis raamatuäri tõusuteel; raamatute hinnatõus ei olnud lugemishuvi vähendanud; kirjastajate majandustulemused aastal 2011 olid paranenud ja uustrükkide arv oli kasvanud 10 protsenti. Samuti kogus Leito sõnul aina enam populaarsust lastekirjandus. Digiraamatud Leito väitel paberraamatuga veel ei võistle. Autor peab Eesti raamatuturgu rahvusvahelises plaanis erakordseks, kuna rahvaarvu kohta on tiraažid suured. Kirjastusi pole küll väga palju, küll aga on arvukalt kirjastajaid. Lisaks kirjastustele tegutsevad kirjastusturul endiselt ka mitmed liidud, seltsid ja ühingud, samuti üksikisikud, asutused ja organisatsioonid. Kirjastusõigus on väga erinevatel asutustel näiteks ministeeriumidel, teadusasutustel ja kõrgkoolidel ning samuti muuseumitel.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et nimetuste arv on aastaks 2014 tõusnud taas peaaegu 2009. a tasemele ning ka trükiarvud näitavad aastast 2012 taas kasvutrendi olles 2014. a jõudnud 5,5 miljonini. Kirjastuste arv pole küll suur, samas on arvukalt kirjastajaid,

kelle hulka kuuluvad ka mitmesugused asutused ja organisatsioonid.

1.3 Eesti muuseumite areng

Eesti muuseumilugu käsitlev ülevaade põhineb suures osas Piret Õunapuu 2008. ja 2011. a avaldatud töödel ning Andres Tvauri 2003. aastal koostatud museoloogia ja muinsuskaitse õppematerjalil.

Eestis on muuseumid tegutsenud juba üle kahe sajandi. Eesti muuseumitraditsiooni alguse kohta on erinevaid andmeid. Andres Tvauri järgi olid Eesti esimesed muuseumid tõenäoliselt 18. sajandil tekkinud Peeter I muuseum Tallinnas ja Narvas (viimane hävis II maailmasõjas). Eesti muuseumiloo (s.d.) kohaselt pani muuseumitraditsioonile aluse 1802. a raeapteeker Johann Burchardt VII rariteetide kogu Mon Faible (“minu nõrkus”), millest sai Eesti esimene eramuuseum. Eesti esimesteks avalikeks muuseumiteks olid Tartu Ülikooli koosseisu kuulunud looduslookabinet (*Naturalienkabinet*) ning ülikooli kunstimuuseum, mille rajamine sätestati 1803. a ülikooli põhikirjas (Eesti Muuseumilugu, s.d.). Ülikooli mineraloogiakabinetist (asutatud 1820) arenesid hiljem välja iseseisvad geoloogiamuuseum ja zooloogiakabinet (asutatud 1822). 1803. a asutati Tartu Ülikooli juurde kunstimuuseum, mille kogudele pani aluse prof Johann Karl Simon Morgenstern (Tvauri, 2003, lk 58).

Tvauri andmetel tegutses esimene ajaloomuuseum Tartu Ülikooli juures 1843-1860 Kodumaa Muinasasjade Keskmuuseumi nime all. Sellest ja Õpetatud Eesti Seltsi kogudest moodustati Kodumaa Muuseum, mille kogud anti hiljem suures osas üle Eesti Rahva Muuseumile. Tallinnas kogus muinasesemeid Eestimaa Kirjanduse Ühing (asutati 1842) ning peamiselt tema fondidest moodustati 1864. aastal Eestimaa Provintsi muuseum. 1870. aastal lisandusid muuseumi senistele kogudele ka Burcharti muuseumi kogud. Mõnel baltisaksa organisatsioonil oli kinnine muuseum (Narvas asutati selline 1863, Kuressaares 1866, Viljandis 1878, Pärnus 1896); nende kogude alusel avati 1920. aastail avalikud muuseumid (Tvauri, 2003, lk 58).

Murrangulised muutused muuseumites toimusid 20. saj. alguses. Eesti Rahva Muuseumi rajamist valmistasid ette Eesti Kirjameeste Selts, Tartu Eesti Põllumeeste Selts ja Eesti Üliõpilaste selts, muuseum asutati J. Hurda mälestuse jäädvustamiseks

1909. aastal (Tvauri, 2003, lk 58). Kui sinnani jäid akadeemilised muuseumikogud rahvale suhteliselt võõraks, siis Eesti Rahva Muuseumi (1909) korraldatud vanavara kogumise missioonid algatasid ülemaalse ideoloogilise liikumise. Selle eesmärgiks oli oma juurte otsimine ja eestlaste kui kultuurrahva teadvustamine. Eesti Rahva Muuseumi osakond moodustati ka Tallinna. Sellest kasvas Kristjan Raua algatusel hiljem välja iseseisev Eesti Muuseum (1919), mis muudeti 1928. aastal Eesti Kunstimuuseumiks. Peale suuremate linnade asutati muuseume ka väiksemates, näiteks Paines asutati Muinasasjade alalhoidmise seltsi poolt muuseum 1905. a. (Õunapuu, 2008, lk 6).

Eesti Vabariigi ajal (1918-1940) muuseumite arv kasvas, näiteks loodi Meremuuseum, Postimuuseum, Tervishoiumuuseum, Teatri- ja Muusikamuuseum, Tallinna Linnamuuseum (Eesti muuseumilugu, s.d.).

Nõukogude võimu kehtestamine tõi kaasa uue kultuuripoliitika, mis mõjutas ka muuseume, muutes need ideoloogiaasutusteks. Suurem osa muuseume riigistati, muuseumite tegevust mõjutas erialaselt pädeva kaadri puudus. Likvideeriti juba traditsioonidega, kuid uuele võimule ideoloogiliselt vastuvõetamatud muuseumid nagu Sõjamuuseum (Vabadussõja muuseum), Eestimaa Kirjanduse Ühingu muuseum (endine Provintsiaalmuuseum), kirikute muuseumid Tartus ja Karusel. Suleti ka väiksemaid erimuuseume, nagu pedagoogika-, tehnika- ja metsandusmuuseum. Lisaks sulgemisele hakati muuseume ka reorganiseerima. Nii näiteks moodustati 1940. a Eesti Rahva Muuseumi kogudest kaks muuseumi: ENSV Riiklik Etnograafiamuuseum ja ENSV TA F.R. Kreutzwaldi nimeline Kirjandusmuuseum, osa Eesti Rahva Muuseumi kunstikogusid anti Tartu Riiklikule Kunstimuuseumile, mis asutati 1940. Muusikamuuseum liideti Teatrimuuseumiga, neist sai 1944. a Teatri- ja Muusikamuuseum. Seni omaette tegutsenud Meremuuseum viidi Tallinna Linnamuuseumi alla. Museaalid, mis olid seotud Eesti Vabariigi sümbolikaga või ideoloogiliselt sobimatud, hävitati või rüüstati (Kukk, 2009, lk 691-692).

1940. aastast alates jäi Eesti Kunstimuuseum Eesti keskseks muuseumiks (Tvauri, 2003, lk 58).

Alles 1950ndate aastate teisel poolel ideoloogilise surve vähenemisel hakati taas uusi muuseume asutama. 1957. a asutati näiteks Eesti Vabaõhumuuseum. Lisaks näitustele hakkasid muuseumid korraldama teaduspäevi ja välja andma publikatsioone (Õunapuu, 2008, lk 7).

1991. a taastati Eesti Vabariigi iseseisvus ja Nõukogude ideoloogiat propageerivad muuseumid lõpetasid tegevuse (näiteks Viktor Kingissepa Muuseum) ning loodi uusi muuseume (näiteks 1991. a Eesti Arhitektuurimuuseum, 2003. a Eesti Okupatsioonide Muuseum) (Õunapuu, 2008).

Muuseumid kujunesid haridus- ja vabaajakeskusteks. Muuseumitöösse hakati kaasama teadlasi, kuraatoreid, kunstnikke, haridustöötajaid ja turundajaid (Viires, s.d.).

Eesti Muuseumide infokeskuse temaatilise registri (s.d.) andmetel jagunevad tänapäeva Eesti muuseumid: ajaloo- ja etnoloogia-, ajaloomälestiste, isiku-, kooli-, kunsti-, laste-, loodus-, mere-, paiga-, põllumajandus-, sõjandus-, teadus- ja tehnika-, teema-, tööstus- ja transpordi-, tuletõrje- ning vabaõhumuuseumiteks. Alates 2012. aastast on muuseumivõrgustikku korrastatud ning muuseumite juriidilist vormi muudetud. Kultuuriministeeriumi haldusalasse kuulub 15 riigimuuseumi ja seitse sihtasutust. Peale Kultuuriministeeriumi on riigimuuseumid ka Kaitseministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Põllumajandusministeeriumi ja Siseministeeriumi valitsemisalas. (Kultuuriministeerium, s.d.c.) Muuseumitöötajaid ühendab Eesti Muuseumiühing, mille põhikirja (2014) kohaselt on ühingu eesmärk „jätkata 1864. aastal rajatud muuseumiühingu põhimõtteid: eesti kultuuri hoidmist ja väärtustamist, aidates kaasa muuseumialase töö, sealhulgas teadustöö arengule Eestis, oma liikmete töö- ja kutsealaste, sotsiaalsete ning neist tulenevate õiguste ja huvide kaitsmine ning esindamine. Ühingu eesmärk on tõsta muuseumitöötajate professionaalset taset ja kujundada nende kutse-eetikat, soodustades ühingu liikmete omaalgatust ja ühistegevust ühingu majanduslike aluste loomisel“. Eesti Muuseumiühing (s.d.) ühendab nii riigi-, kui ka avalik-õigusliku juriidilise isiku haldusalas olevaid ja eramuuseumi. Ühing hakkas 1991. a välja andma ühingu infolehte, millest on tänaseks kujunenud erialane ajakiri „Muuseum“.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Eesti muuseumitraditsioon sai alguse ilmselt juba 18. sajandil. Esialgu jäid muuseumikogud rahvale suhteliselt kaugeks, murrang toimus Eesti Rahva Muuseumi kogumistegevuse kaudu, millesse kaasati ka rahvast. Nõukogude ajal muudeti muuseumid ideoloogiaasutusteks. Tänapäeval on muuseumitest kujunenud haridus- ja vabaajakeskused.

2 UURIMISTÖÖ METOODIKA

Käesolev peatükk annab ülevaate magistritöös kasutatud meetoditest ja nende valiku põhjendustest lähtudes uuringu eesmärgist. Peatükis kirjeldatakse töös kasutatud andmekogumis- ja analüüsi meetodeid. Töös on kasutatud kombineeritud lähenemist ehk nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid meetodeid. Avatud on intervjuu ja küsitluse küsimuste koostamise põhimõtted ja läbiviimisprotsess. Samuti on lahti kirjutatud teemakohase kirjanduse analüüsis ja andmekogude statistilise analüüsis tehtud valikud.

2.1 Andmete kogumine

Alapeatükis selgitatakse, millistest allikatest ja kuidas koguti püstitatud eesmärgi täitmiseks andmeid.

Käesoleva töö uurimisobjekt on kirjastavad muuseumid ja eesmärk iseloomustada muuseumite kirjastustegevust Eestis aastatel 2011-2015 ning välja selgitada muuseumite publikatsioonide maht ja tüpoloogia ning kirjastusprotsessi korraldus. Lisaks on trükiteodangu analüüsimisel uuritud, kes on teavikute autorid/koostajad, mis liiki, laadi ja tüüpi kirjandust avaldatakse ning mis keeltes, kas esineb ka kollektiivautorlust ning kes toetavad muuseumiväljaannete kirjastamist.

Uurimiskirjanduse ülevaate koostamiseks kasutati kirjanduse otsingul e-kataloogi Ester, Tartu Ülikooli repositooriumi DSpace, andmebaase EBSCO Host ja ERIC ning Google otsisüsteemi. Põhiallikateks olid Tallinna Ülikooli Akadeemilises Raamatukogus leiduvad kirjastamise valdkonda puudutavad raamatud, artiklid ja uurimistööd ja Rahvusraamatukogu trükiteodangu statistika, muuseumite veebilehed ning ERB andmebaasi andmed muuseumite kirjastustegevuse kohta.

Infootsinguks kasutati järgnevaid saksakeelseid märksõnu: *Museum*, *Museumsverlage*, *Druckvorgang*. Kasutatud ingliskeelsed märksõnad olid järgmised:

publishing, museum, museum publishing. Lisaks eelnevalt nimetatutele kasutati vastavaid eestikeelseid otsingusõnu: muuseum, kirjastamine, muuseumikirjastus, trükitegevus ning nende variatsioonid.

Uurimiskirjandus annab ülevaate senistest kirjastamise valdkonda puudutavatest käsitlustest. Püstitatud uurimisküsimustele vastuse otsimisel oli vajalik teada, kuidas kirjastustegevus Eestis on üldiselt arenenud ning kuidas on arenenud muuseumid ja nende kirjastustegevus. Selleks kasutati kirjanduse analüüsi, sünteesi, võrdlust ja üldistamist. Kuna muuseumite kirjastustegevuse algusaastate kohta uuringud puuduvad (vaid ERMi kirjastustegevuse algusaastaid on põhjalikult käsitlenud Piret Õunapuu), on magistritöö autori poolt puuduolevad andmed kogutud ERB andmebaasist ja muuseumite veebilehtedelt. Muuseumite trükitoodangu väljaselgitamiseks viidi ERB andmebaasis läbi otsinguid. Infopäringute kriteeriumitena määratleti, et kirjastaja sisaldab sõna „muuseum“, vajadusel täpsustati otsisõna muuseumi nimega. Otsingut läbi viies arvestati ka muuseumite nime muutust. Otsingut kitsendati vajaliku ajaperioodiga. Muuseumite veebilehtedel kasutas autor sirvimist. Leitud andmeid analüüsiti statistiliselt. Analüüsi tulemused ehk andmed muuseumite väljaannete kohta varasemal perioodil on esitatud alapeatükis 3.1 .

See peatükk toetab nii uurimisel, kui ka varasemal perioodil muuseumite poolt välja antud teavikute analüüsi ning intervjuu ja küsitluse küsimuste koostamist, samuti annab aluse võrdluseks varasema ajaga.

2.2 Andmekogu koostamine ja analüüs

Selleks et kindlaks teha, millised muuseumid ja mis mahus aastatel 2011-2015 teavikuid kirjastasid, kes on nende teavikute autorid/koostajad, milliseid teavikuid kirjastati, millistes keeltes publitseeriti, kes kirjastustegevust toetasid ja kui levinud on kordustrükid, on tuginetud Eesti Rahvusraamatukogu koostatud rahvusbibliograafia ERB. Vastuse saamiseks eelmainitud uurimisküsimustele oli esmalt vaja koostada andmekogu. Andmekogu moodustati 2016. a jaanuaris. Muuseumite trükitoodangu analüüsimiseks viidi ERB andmebaasis läbi detailne otsing. Infopäringu kriteeriumitena määratleti, et kirjastaja sisaldab sõna „muuseum“, aga mitte Eesti

Kirjandusmuuseum. Eesti Kirjandusmuuseum jäeti valikust välja, kuna see ei ole alates 1995. aastast Muuseumiseaduse (2016) alusel tegutsev muuseum, vaid teadus- ja arendusasutus, mis täidab rahvuslike humanitaarteaduste keskarhiivi ning arhiivraamatukogu ülesandeid. Otsingut kitsendati ajaperioodiga 2011-2015. Otsingu tulemused sorteeriti autori ja pealkirja järgi. Valitud otsingukriteeriumidele vastas 444 kirjet, millest hiljem jäeti välja üks kirje, kuna trükise publitseerijaks ei olnud Eesti muuseum, vaid Mihhailovskoje A. S. Puškini nimeline Riiklik Muuseumlooduskaitseala.

Teavikute autorid sisestati andmekogusse vastavalt ERB andmebaasile. Nii on autorite seas uurimisalusel perioodil teavikuid koostanud isikud, näiteks Vilep Künnapu, Tiit Hennoste ja Mari Tuulik. Osadel teavikutel on autoriks juba lahkunud isik, näiteks Lydia Koidula, Heino Eller ja Betti Alver.

Andmeid andmekogusse sisestades kirjeldati kirjastava muuseumi filiaalide kirjastustegevust põhiorganisatsiooni all. Sellest lähtuvalt kuuluvad andmekogus Eesti Kunstimuuseumi alla Kumu, Kadrioru Kunstimuuseum, Mikkeli, Niguliste ja Adamson-Ericu muuseum. Tallinna Vene Muuseum on Linnamuuseumi filiaal. Mahtra Talurahvamuseum tegutseb Sihtasutus Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid all. Haapsalu Muuseumi kirjastustegevus on kirjeldatud Haapsalu ja Läänemaa Muuseumite all.

Samuti arvestati andmekogu koostamisel muudatustega struktuuriüksustes. Alates 1. jaanuarist 2014 on Tartu Ülikoolil kaks eraldi muuseumi: Tartu Ülikooli Muuseum (loodi ülikooli ajaloo muuseumi ja kunstimuuseumi baasil) ning Tartu Ülikooli Loodusmuuseum ja botaanikaaed. Seetõttu kajastatakse Tartu Ülikooli Ajaloomuuseumi ja Tartu Ülikooli Kunstimuuseumi väljaandeid Tartu Ülikooli Muuseumi väljaannetena.

Monograafiate kõrval sisaldab andmekogu ka jätk- ja perioodikaväljaandeid. Vastavalt raamatukogusõnastikule (2008) käsitletakse monograafiana väljaandeid, “mis on tervikuna ühes köites või mille terviku moodustab kindel arv köiteid”. Jätkväljaannetena käsitletakse väljaandeid, mis ilmuvad “nummerdatud annetena, kuid normimata ajavahemike järel ja määramata annete arvuga”. Perioodika on “sama pealkirjaga regulaarselt ilmuv nummerdatud väljaanne, nt ajaleht, ajakiri”. Nii on töös käsitletud jätkväljaannetena aastaraamatuid, toimetisi, sarju ja regulaarselt ilmuvaid

konverentsikogumikke. Perioodika puhul ei ole üksiknumbreid andmekogus eraldi fikseeritud, ainult ilmumissagedus. Monograafiad esitatakse eraldi. Analüüsi tulemustes on monograafiate ning jätkväljaannete ja perioodika nimetuste arv esitatud eraldi.

Andmeanalüüsi tarbeks registreeriti iga teaviku kohta allolevad andmed.

- Muuseumi nimi, et välja selgitada, millised muuseumid antud ajaperioodil kirjastasid.
- Publikatsiooni väljaandmise aasta, et oleks võimalik analüüsida publikatsioone aastate lõikes.
- Pealkiri, et teavikuid üksteisest eristada ja välistada publikatsioonide kordumist.
- Autor või autori puudumisel koostaja, et välja selgitada peamised teavikute kirjutajad, samuti autorite seotuse muuseumiga.
- Kollektiivautorlus, et kindlaks teha koostööprojektid ja nende maht. Kollektiivautoriteks on asutused ja organisatsioonid.
- Publikatsioonide tüüp, et selgitada välja, mis tüüpi kirjandust muuseumid on välja andnud. Väljaande tüüp on sisestatud ERB andmebaasi alusel: õppekirjandus, teaduskirjandus, teatmekirjandus, tarbekirjandus, publitsistika, aimekirjandus, ilukirjandus, kunstikirjandus, lastekirjandus, memuaarid ja päevikud ning muu kirjandus.
- Publikatsiooni UDK liik, et välja selgitada, mis liiki teavikuid on publitseeritud. Teavikutel on ERB andmebaasis kindlaks määratud kuni kolm liiki, samapalju sisestati ka Exceli andmetabelisse. UDK liigid on järgmised:

0: Üldteadused. Teadus ja teadmised. Informatsioon

1: Filosoofia

2: Religioon. Teoloogia

3: Sotsiaalteadused. Statistika. Poliitika. Majandus. Õigus. Haldus. Sõjandus. Sotsiaalhooldus ja -kindlustus. Haridus. Etnograafia. Folkloor

5: Matemaatika. Loodusteadused

6: Rakendusteadused. Arstiteadus. Tehnika

7: Kunst. Meelelahutus. Sport

8: Filoloogia. Ilukirjandus

9: Geograafia. Biograafiad. Ajalugu.

- Publikatsiooni laad, et välja selgitada, mis laadi teavikuid muuseumid välja on andnud. Kasutatud on ERB andmebaasis esitatud laade: ajakiri, ajaleht, heliraamat, jätkväljaanne, kaart, noot, piltteavik, raamat, videosalvestis. Käesolevas töös ei ole käsitletud pisitrukiseid/reklaamtrükiseid, kuna nende kohta andmed ERB andmebaasis puuduvad. Kuna suurel osal teavikutest oli laadiks määratletud raamat, siis tekkis vastavalt MARC-kirje andmetele vajadus täpsustada väljaannete laade, nii lisandusid album, e-raamat, kogumik, käsiraamat, muuseumijuht, näitusekataloog, teatmik ja võrguväljaanne. Nimetatud laadid on lisatud teavikute täpsemaks eristamiseks (näiteks e-teavikute väljatoomiseks ja muuseumile iseloomulike väljaannete rühma määratlemiseks).
- Publikatsiooni lisa, et kindlaks teha, kui palju ja milliseid lisasid kasutatakse.
- Publikatsiooni keel, et analüüsida, mis keeltes muuseumid publitseerivad.
- Teaviku väljaandmist toetanud organisatsioon, et välja selgitada, kelle toetusel muuseumiväljaandeid publitseeritakse.
- Trükikordusandmed, et kindlaks teha teavikute populaarsus.
- Lisainfo vajalikeks täpsustusteks: näiteks kogumike ja toimetiste numbrid, alapealkirjad, seeriad ja sarjad, lisamärkused keeleliste erinevuste kohta.

Leitud teavikute kohta registreeritavatest tunnustest moodustati andmekogu programmis MS Excel. Andmekogu koostamisel ja kirje täpsustamisel vaadati kirjet nii e-kataloogis ESTER kui ERB andmebaasis kasutades MARC kuva.

Täiendavaid andmeid muuseumite kirjastustegevuse kohta koguti muuseumite veebilehtedelt. Eriti vajalikuks osutus see jätkväljaannete puhul, kuna andmebaasi kirje abil ei olnud paljudel juhtudel võimalik tuvastada jätkväljaande pealkirja ja/või numbrit. Kirje sisaldab vaid märkmeid “köited eripealkirjadega” ja “ilmub ebaregulaarselt” ning ilmumisaastaid või vahemikke. Puudub info, mitu numbrit ning

millise pealkirjaga teavik antud ajavahemikul ilmunud oli. See põhjustas topeltkirjeid või teaviku väljajäämist andmekogust. Samuti ei ole ERB andmebaasis alati eraldi kirjet juhul, kui väljaanne on ilmunud nii trükise kui ka võrguteavikuna. Puudub ka järjepidevus väljaantud teaviku keele märkimise osas. Kirje sisaldab märget, et teavik on ilmunud ka teises keeles, aga eraldi kirje selle kohta puudub. Kirjeldatud viisil lisandus kontrolli käigus veel 31 nimetust ehk siis andmekogu lõplikuks suuruseks kujunes 474 nimetust (Lisa 11).

Andmeid analüüsiti 2016. a veebruaris. Andmekogu korrastamisel sorteeriti andmed tähestikuliselt, et välistada publikatsioonide kordumist. Selleks, et võrrelda väljaantud teavikuid, andmed filtreeriti (näiteks filtreeriti järjest põhiautorid ja analüüsiti, milliseid teavikuid nad on kirjutanud). Andmete üldistamiseks koostati risttabeleid (näiteks, mis laadi teavikuid muuseumid on välja andnud) ja kasutati funktsioone (kuna teavikud olid kuni neljakeelsed, siis näiteks loendati, kui palju on eri keeltes teavikuid välja antud). Et tuvastada, mitu publikatsiooni iga autor on avaldanud, viidi andmekogus läbi otsing (Ctrl+F klahvikombinatsiooniga) iga autori nimega eraldi, kuna osadel publikatsioonidel on mitu autorit.

Andmeid analüüsiti statistilisel meetodil. Tulemused on enamasti esitatud sagedustena ja protsentuaalselt. Analüüsi tulemused on esitatud alapeatükis 3.1 .

2.3 Intervjuu koostamine ja läbiviimine

Gray (2004, lk 214) sõnul on intervjueerimine uuringu läbiviija peamine vahend inimeste arvamuste ja teadmiste mõistmisel. Laherand (2010, lk 178) tõstab esile intervjuu sobivust siis, kui uuritava kohta on vähe teada. Hirsjärvi jt (2005, lk 192-193) kohaselt sobib andmekogumismeetodiks intervjuu, kui:

- andmekogumist on vaja reguleerida vastavalt olukorrale ja vastajale;
- on oodata palju erinevaid vastuseid;
- vastuseid on vaja täpsustada ja põhjendada;
- soovitakse vastajal end võimalikult vabalt väljendada ja kasutada oma sõnavara.

Magistritöös otsustati kasutada ühe andmekogumismeetodina intervjuud lähtuvalt töö

eesmärgist ja ülesannetest. Kirjastamisprotsessi ja turunduse kohta muuseumites uuringud puuduvad. Üksikuid andmeid kirjastamise eesmärkide, sihtgruppide, finantseerijate ja kordustrukkkide kohta küll muuseumite veebilehtedel leidub, kuid ülevaade valdkonna kohta puudub. Seetõttu osutusi vajalikuks täiendavad andmeid valdkonna kohta, mis võimaldaks vastuste sügavuti mõistmist, paindlikku andmekogumise kulgu ning vastuste täpsustamise ja põhjendamise võimalust. Kõike seda võimaldab intervjuu meetod.

Intervjuu tüüpidest valiti poolstruktureeritud intervjuu, milles Ghauri ja Grønhaugi (2004, lk 112-113) kohaselt on “teemad ja küsimused, valimi suurused, intervjuueeritavad inimesed ja küsitavad küsimused eelnevalt kindlaks määratud”. Samas tänu avatud küsimustele, mis võimaldavad vastajal end vabalt väljendada, võib saada täpsema ja selgema pildi vastaja arusaamadest. Poolstruktureeritud intervjuu valiti, kuna teema sügavuti uurimiseks oli vaja küsida kuidas?, milline? ja miks? küsimusi. Avatud küsimused olid vajalikud vastaja vabaks eneseväljendamiseks ning erialaterminoloogia kasutamiseks, sest terminoloogia pole valdkonnas välja arenenud ja see vajab täpsustamist (näiteks *in-house publishing*).

Intervjuu ettevalmistamisel ja läbiviimisel lähtuti Ghauri ja Grønhaugi (2004, lk 113-120) intervjuuks valmistumise sammudest. Poolstruktureeritud intervjuu valmistati ette märtsis 2016. Lähtuvalt magistritöö uurimisküsimustest otsustati, millist informatsiooni on vaja. Kirjanduse ülevaate koostamisel selgus, et täielikult puudub informatsioon kirjastusprotsessi, turunduse ja lähituleviku plaanide kohta muuseumites. Väga puudulik on informatsioon eesmärkide, sihtgruppide, finantseerijate ja kordustrukkkide kohta. Seetõttu otsustati küsimusi esitada just nende teemade kohta. Kuna andmekogu analüüsil selgusid kõige suuremad kirjastajad, peeti just nende muuseumite esindajaid kõige sobivamateks isikuteks nimetatud teemadel paikapidava informatsiooni kogumiseks. Intervjuude läbiviimiseks valiti välja kahest kõige rohkem kirjastavast muuseumist Eesti Rahva Muuseumist ja Eesti Kunstimuuseumist kaks oma ala eksperti. Nendeks on Eesti Rahva Muuseumi vastutav toimetaja Tuuli Kaalep ja Eesti Kunstimuuseumi kirjastusosakonna juhataja Renita Raudsepp. Mõlemad on muuseumite kauaaegsed töötajad, Tuuli Kaalep on töötanud ERMis 15 aastat ja Renita Raudsepp Eesti Kunstimuuseumis 16 aastat. Ainsana Eesti muuseumitest eksisteerib hetkel kirjastusosakond konkreetse struktuuriüksusena Eesti Kunstimuuseumil (aastast 2005), kusjuures Renita Raudsepp

on olnud selle asutamise initsieerija ja elluviija. Eesti Kunstimuuseumi kirjastusosakond teenindab nii katusorganisatsiooni Eesti Kunstimuuseumit kui ka kõiki selle filiaale: Kumu Kunstimuuseumit, Kadrioru kunstimuuseumit, Mikkeli muuseumit, Niguliste muuseumit ja Adamson-Ericu muuseumit. Kirjastusosakonna juhataja rolliks on koordineerida, suunata ja korraldada kõikide kirjastatavate trükiste või ühel või teisel moel trükitud või avaldatud materjalide teostust. ERMis kuulub toimetusteadusosakonna koosseisu, eraldi kirjastusosakonda hetkel ei ole.

Järgmiseks koostati intervjuu kava. Et intervjuu küsimused vastaksid uurimisküsimustele, võrreldi neid sõnastamisprotsessis pidevalt omavahel. Kui intervjuu küsimused olid kirja pandud, järjestati nad nii, et teemad oleksid loogilises järjestuses ning põhiküsimuse juures oleks vajadusel ka täpsustavad küsimused. Intervjuus kasutati vaid avatud küsimusi, valikvastuseid ette ei antud. Viimasena valmistati ette intervjuu juhend. Intervjuude kavad on lisatud töö lõppu (Lisa 3, Lisa 4). Aega arvestati intervjuu läbiviimiseks poolteist tundi, et jõuaks kõiki küsimusi põhjalikult käsitleda.

Järgmisena pöörduti intervjuueeritavate poole. Mõlema eksperdiga võeti ühendust telefonitsi 14. märtsil 2016. Intervjuu Tuuli Kaalepiga lepiti kokku 22. märtsiks Eesti Rahva Muuseumis. Renita Raudsepp eelistas kirjalikku intervjuud meili teel, intervjuu küsimused edastati talle koos selgitava kaaskirjaga 14. märtsil. Vastuste saamiseks lepiti kokku nädal. Nädala pärast intervjuueeritav teatas, et ajapuudusel lükkub küsimustele vastamine järgmisse nädalasse. Kui ka siis vastuseid ei saadud, saadeti intervjuueeritavale meeldetuletus. Kuna ka see ei andnud tulemust, helistati intervjuueeritavale 4. aprillil ja lepiti kokku, et intervjuueeritav edastab vastused hiljemalt 18. aprillil. Renita Raudsepp saatis vastused 8. aprillil. Samal päeval lepiti kokku vastuste arutelu ja täpsustamine 12. aprilliks.

Intervjuu Tuuli Kaalepiga toimus kokkulepitud ajal Eesti Rahva Muuseumis. Intervjuu kestis üks tund ja 40 minutit. Intervjuu salvestati vastavalt kokkuleppele intervjuueeritavaga diktofoni abil. Peale intervjuu läbiviimist kirjutati kogu informatsioon diktofonilt maha ehk transkribeeriti.

Kokkusaamine Renita Raudsepaga toimus kokkulepitud ajal KUMUs. Kokkusaamine kestis 40 minutit. Intervjuu käigus tehti kirjalikult täiendusi juba olemasolevasse teksti.

Intervjuude analüüs toimus 2016. a aprilli keskel. Selleks andmed süstematiseeriti ja võrreldi vastuseid omavahel. Teemakäsitlus esitati narratiivina. Tõenduseks esitati tekstis tsitaate intervjuudest koos intervjuueeritavate nimedega, kuna intervjuueeritavad olid sellega nõus. Intervjuude tulemused on esitatud alapeatükis 3.3 .

2.4 Küsimustiku koostamine ja küsitluse läbiviimine

Ghuri ja Grønhaugi (2004, lk 105) kohaselt on küsitlus tõhus vahend arvamuste, hoiakute, kirjelduste ja põhjus-tagajärg suhete hankimiseks. Pickard (2007, lk 183) nimetab küsitluse kasutamise põhjustena võimalust koguda andmeid geograafiliselt kaugel asuvatelt isikutelt madala hinnaga, koguda andmeid suuremalt hulgal isikutelt kui teiste meetoditega, jääda vastajatel anonüümseks ja hakata tulemusi kiiresti analüüsima. Ka küsitluse meetodi valik tulenes töö eesmärgist ja ülesannetest. Küsitlust kasutati käesolevas uurimistöös selleks, et analüüsida muuseumite kirjastusprotsessi uuritaval ajavahemikul. Küsitlust oli võimalik kasutada, kuna kirjanduse ülevaate ja intervjuudega kogutud andmete põhjal olid tekkinud esialgsed seisukohad, mille paikapidavust oli vaja kontrollida suurema valimiga. Intervjuudega andmete kogumist ja analüüsimist piirasid ka rahalised (sõidukulud) ja ajalised vahendid.

Küsimustik koostati 2016. a märtsi lõpus. Küsimustiku koostamisel toetuti Õunapuu (2014) ning Ghuri ja Grønhaugi (2004, lk 107-111) juhiste ja võeti aluseks Winteri (2014) küsimustik. Nimetatud küsimustikku modifitseeriti ja kohandati vastavalt Eesti oludega ning mugandati vastavalt intervjuudega kogutud andmetele. Vastusevariante aitasid lisada teemakohased artiklid. Näiteks Hughes (2014) artiklist kasutati muuseumite kirjastamise eesmärgi, sihtrühmi ja turunduskanaleid. Bogmani (2006) artiklist kasutati vastusevariante sihtrühmade ja koostöö täpsustamiseks. Cliffordi (2003) artiklist kasutati muuseumite sihtrühmi, finantse, turundamist ja koostööpartnereid.

Valimi koostamisel arvestati, et vastavalt koostatud andmekogule on kirjastamisega tegelevaid muuseume 69, nendest 16 on publitseerinud vaid ühe nimetuse. Seetõttu otsustati, et küsimustik saadetakse neile muuseumitele, mis on viimase viie aasta jooksul publitseerinud rohkem kui ühe nimetuse. Nimetatud kriteeriumi alusel

moodustati valim, mis koosneb 51 muuseumist. Küsimustikku ei saadetud kahe suurema muuseumi esindajatele, kellega oli läbi viidud intervjuu.

Küsimustik otsustati koostada Google Forms teenuse abil ning avalikustada piiratud ajaliste ja rahaliste võimaluste tõttu veebis.

Kuna kirjandusülevaate ja intervjuudega kogutud andmete põhjal oli tekkinud eelteadmine valdkonna kohta, kasutati küsimustiku koostamisel enamasti suletud küsimusi. Valikvastustest tuli vastajatel leida üks või mitu sobivat. Suletud küsimusi muudeti avatumaks, lisades vastusevariantidele hulka „Muu” koos täpsustamise võimalusega. Täpsustamisvõimaluse eesmärgiks oli kontrollida, kas küsimus on piisavalt täpselt piiritletud, ning anda vastajale võimalus seda laiendada. Hinnangu küsimiseks kasutati skaalaga küsimust ja kirjastamisprotsessi erinevate etappide täitmise selgitamiseks tabeli kujul olevat küsimust. Küsimustikku lisati ka mõned lahtised küsimused, et vastajatel oleks võimalik põhjendada tehtud valikuid. Iga küsimus täpsustas kirjastamisprotsessi ühte aspekti. Küsimustik jagati kolme ossa: sissejuhatus, kirjastamisprotsess ja kokkuvõte. Esimene osa oli muuseumite üldandmete teadasaamiseks, teine osa sisulisteks küsimusteks ja kolmas osa kommentaaride lisamiseks.

Küsimustiku (Lisa 5) link saadeti muuseumitele 28. märtsil 2016 e-kirjaga. E-kiri saadeti 51 muuseumile. Kuna kirjastus või toimetus on muuseumidest vaid kahel suuremal kirjastajal (EKMil ja ERMil), siis enamasti saadeti küsimustik koos kaaskirjaga direktori või teadusdirektori meiliaadressile. Juhul kui muuseumi personali kontaktide hulgas oli inimene, kes on muuseumiväljaanneid koostanud, saadeti e-kiri tema nimele. Väiksemate muuseumite puhul oli kontaktide all vaid üldmeil ning küsimustik koos kaaskirjaga saadeti sellele aadressile.

Kaaskirjas paluti vastata kümne päeva jooksul ehk hiljemalt 7. aprilliks. Esimese nädala lõpuks saadi vastus 15 muuseumilt. Seejärel saadeti 4. aprillil meeldetuletus neile, kes ei vastanud. Tähtajaks koguti 27 vastust. Seega valimisse kuuluvast 51 muuseumist õnnestus vastus saada 53%. Saadud tulemust võib pidada piisavaks, et uurimisküsimustele vastata.

Küsitluse tulemusi hakati analüüsima alates 8. aprillist. Andmed kodeeriti ja analüüsiti statistilisel meetodil. Tulemused on esitatud sagedustena. Küsitluse vastused on esitatud alapeatükis 3.4.

3 UURIMISTÖÖ TULEMUSED

Käesolevas peatükis analüüsitakse ERB andmebaasist, intervjuude ja küsitlusega kogutud andmeid Eesti muuseumite kirjastustegevuse kohta ajavahemikul 2011-2015. Peatükki alustab ERB andmebaasi ja muuseumite kodulehtede põhjal koostatud analüüs, mis annab ülevaate kirjastustegevuse algusest eesti muuseumites ning selle arengust kuni aastani 2000. Sellele järgneb aastate 2011-2015 kohta ERB andmebaasi põhjal koostatud andmekogu statistiline analüüs, mis toob välja kirjastustegevuse üldised suunited: millised muuseumid kirjastustegevuses osalevad, mis mahus toimub kirjastustegevus, millist kirjandust välja antakse. Sellele järgneb intervjuude analüüs, mis selgitab kirjastamise põhjuseid, sihtrühmi, kirjastusprotsessi, kirjastamise finantseerimist, väljaantud teavikute turundust ja tulevikuplaane. Küsitluse analüüs toob välja üldised tendentsid.

3.1 Eesti muuseumite kirjastustegevuse areng aastani 2010

Eesti muuseumite kirjastustegevuse kohta ülevaateos puudub, ainsana on olemas andmed ERMi kirjastustegevusest Piret Õunapuu käsitluses. Muuseumite kirjastamisalastes uuringutes esinevate lünkade tõttu on magistritöö autori poolt kogutud käesolevasse töösse puuduolevad andmed ERB andmebaasist ja muuseumite veebilehtedelt.

Õunapuu (2011, lk 153) kohaselt oli üheks esimeseks muuseumiks, kes hakkas aktiivselt tegelema ka kirjastamisega, Eesti Rahva Muuseum (ERM). ERB andmebaasist selgus, et aastatel 1901-1917 kirjastas ERM 30 teavikut, olles aktiivne üleskutsete väljaandja. Välja anti ka oma põhikiri ja aruandeid ehk töödokumente.

ERMi eesmärgiks oli Õunapuu (2011, lk 153) kohaselt rahva kaasatõmbamine oma tegevusse ja eesmärkide selgitamine. Esimese väljaandena ilmus neil 1909. a „Eesti Rahva Muuseumi põhjuskiri“. Sellele väljaandele tehti mitmeid kordustrukke: esialgu iga paari aasta järel, hiljem suuremate intervallidega. Teavikut jagati tasuta ning sellel

oli muuseumi eesmäärke tutvustav roll.

1911. aastal ilmus „Juhatuskiri korjajatele“. Muuseum püüdis trükise abil kaasata inimesi muuseumi kogude täiendamisse. Teavikus õpetati näiteks, kuidas muuseumi jaoks esemeid koguda, millele tähelepanu pöörata, milliseid andmeid esemete kohta küsida. Kuna teavik ilmus enne vanavara suurokogumise aktsiooni algust, oli see hea õppematerjal kõigile huvilistele, kes seda nii ise kasutasid kui ka rahva seas laiali jagasid. Väljaanne andis panuse muuseumikogude täiendamiseks kvaliteetse vanavaraga (Õunapuu, 2011).

Väga olulise osa ERMi väljaannetest moodustasid muuseumi tegevuse aruanded, mis ilmusid 1911-1917 kord aastas. Nimetatud aruannetes anti ülevaade nii muuseumi tegevusest, rahalisest seisust kui ka kogumistööst. Ära märgitud olid kõik annetajad ja muuseumi toimkondade liikmed. Õunapuu (2011) kirjutab: „See oli otsene suhtlemine oma rahvaga, kelle muuseum ERM on. Tagasiside oma tegevusest muuseumi heaks on inimestele väga oluline ja innustab neid edasisele tööle“. Muuseum andis välja näiteks oma ajalugu tutvustava aruande „Paar märkust Eesti Rahva Muuseumi tekkimise kohta“. 1913. a aruanne publitseeris osa Kristjan Raua kõnest „Kas kasvame või kaome“ pealkirja all „Mõtted rahva kunstitööde korjamise puhul“.

Õunapuu (2011, lk 153) kohaselt ilmusid väljaanded väga suurtes tiraažides ja tihti jagati neid tasuta. Näiteks ERMi 1911. a tegevuse ülevaadet ilmus 10 000 eksemplari ja seda müüdi nii Tallinna kui Tartu näitustel, samuti Narva laulupeol. Suuretiraazilised olid ka mitmesugused kogumisega seotud lendlehed, näiteks „Juhatuskiri korjajatele“. 20 000 tiraažiga ilmus „Seletusleht“, kus anti infot muuseumi kohta ning mida jagati muuseumi erinevatel üritustel (Õunapuu, 2011).

Lisaks aruannetele publitseeris ERMi kirjastus eraldi raamatutena ka suuremaid avalikke ettekandeid. Avaldamist leidsid näiteks Kristjan Raua kõne „Eesti muinastööst“ ja Friedrich von Stryki kõne „Eesti rahvakunsti algus ja tulevik“.

1914 ilmus muuseumi väljaandel R. Boldti raamat „Kodumaa tundmaõppimise korraldamine Soomes“. Mõned aastad hiljem ilmus kaks raamatut naisautoritelt: Alma Johannsoni „Taimevärvid kodukäsitöös“ ja Helmi Neggo 27. novembril 1916 peetud kõne „Eesti rahvakunstist“ publikatsioon. Need trükised olid sisulised erialased väljaanded. Muuseumi tegevuse ülevaated ja trükitud harivad kõned olid mõeldud eelkõige tegevuse propageerimiseks, mitte raha teenimiseks (Õunapuu, 2011, lk 154).

Postkaartide publitseerimine kandis mõlemat eesmärki, esikohal oli muuseumile raha muretsemine. 1911. a hakkas muuseum välja andma piltpostkaarte, et sel teel teenida raha oma tegevuseks ning samas laiemalt teadvustada ERMi olemasolu. Kui mitmesugused pisitrükised pidid eelkõige jõudma inimesteni, keda muuseum huvitas, siis postkaardid olid mõeldud üldsusele kõige laiemas mõttes. 1912. a oli trükitud üle 20 000 postkaardi. Postkaarte oli väga mitmesugustel teemadel, kuid kõik nad kajastasid muuseumiga seondavat. Näiteks publitseeriti fotosid suurte Tallinna ja Tartu Eesti näituste väljapanekutest (Õunapuu, 2011, lk 154).

Jõuline muuseumi tutvustamine kirjjas ja pildis tasus end kindlasti ära. Tänapäevani on ERMi kirjastatud postkaardid ka illustratsioonidena palju kasutust leidnud, näiteks „Eesti Rahva Muuseumi pildialbum“ ,mis räägib Eestimaast piltpostkaartidel ja fotodel aastatel 1911–1935. Tegemist on ERMi poolt väljaantud postkaartidega, mis tutvustavad muuseumi kogutud vanavara, eestlaste rõivastust, etnograafilisi töövõtteid, igapäevaelu ja kombestikku ning Eestimaad kauneid kohti. Postkaartide autoriteks on näiteks Johannes Pääsuke, Carl Oswald Bulla, Jaan Kristin ja Eduard Selleke.

Loti ja Möldre (2000, lk 25) kohaselt tõusis aastatel 1901-1917 kirjastustegevuses esiplaanile rahva harimine. Sama tendentsi on märgata ka muuseumite kirjastustegevuses. Näiteks ilmus ERMi tegevusaruannetes ka üldharivaid artikleid mis täitsid samuti rahva muuseumi tegevusse kaasamise eesmärki.

Lisaks juba eelmisel perioodil kirjastanud Eesti Rahva Muuseumile lisandusid Eesti Vabariigi ajal (1918-1940) uued kirjastavad muuseumid. Eesti Rahva Muuseum jätkas üleskutsete väljaandmisega nii kutseks muuseumiga ühineda kui ka annetuste saamise eesmärgil. Ilmusid ka mitmed kogude juhid, rahvateaduslikud küsimuskavad, aastaraamat ja mõned ülevaateosed, näiteks “Eesti rahvariiete ajalugu”, “Eesti rahvariiete album”, “Eesti raamatu 400 aastat: ülevaade eesti raamatu arengust ja juubelinäitus”.

Teise muuseumina Eestis alustas vastavalt ERB andmetele Eesti Kunstimuuseum (tollal Tallinna Eesti Muuseum) oma kirjastustegevust aastal 1922, andes välja ajutise muuseumi kataloogi. 30. maist 15. juunini 1926. a toimunud maalide, graafika ja kaartide näituse puhul avaldati näitusekataloog, mis sisaldas lisaks eesti keelele ka rööpteksti saksa keeles. Näitustega kaasnenud trükiste väljaandmine kujunes

hilisematel aastatel Eesti Kunstimuuseumis traditsiooniks. Aastal 1931 ilmus Eesti Kunstimuuseumi esimene aastaraamat, mille toimkonda kuulusid Bernhard Linde, Kristjan Raud, Peeter Tauk.

1924. a. hakkas aktiivselt kirjastamisega tegelema Eesti Tervishoiu Muuseum. Vastavalt Eesti Tervishoiu Muuseumi veebilehele (s.d.) anti esimese 10 tegevusaasta jooksul (1924 – 1934) trükiseid välja 371 000 eksemplari. Kuna eestikeelseid populaarteaduslikke hügieeni- ja terve eluviisi juhiseid ei olnud seni trükitud, siis seda tühikut hakkaski muuseum täitma. Suurtes tiraažides (500 – 50000 eksemplari) anti välja brošüüre (näiteks “Ema ja lapse tervishoid”, “Murdeiga ja suguline kasvatus”, “Maohaavad”, “Inimese soolte ussid”), lendlehti (näiteks “Ussihammustus”, “Tervishoiu käsud”), plakateid, pilte, postkaarte ja reklaammarke. 1925. a ilmus „Eesti Tervishoiu Muuseumi kodukord“. Aastast 1932 hakati välja andma ajakirja “Tervis”. Aastatel 1926-1940 andis muuseum välja üks kord aastas ilmuvat jätkväljaannet „Tervishoiu Muuseumi väljaanne“, mille lisadena ilmus 1927. a üleriiklikku tervishoiunädalat kajastav trükis, tegevuse- ja kassa-aruanne (1925-1936), eelarve (1937/1938- 1939/1940).

Eesti Tervishoiu Muuseumi (s.d.) kohaselt oli muuseumi kõige ulatuslikum väljaanne 12 vihikust koosnev “Tervise käsiraamat” (1938-1941), mis “pidi kujunema rahvalikuks usaldusteoseks tervishoiu alal ja arstide püha kohuse täitmiseks rahva vastu”.

Alustavad muuseumikirjastajad andsid enamasti välja vaid üksikuid teavikuid. Näiteks Vabadussõja muuseum (hiljem Sõjamuuseum) publitseeris aastal 1926 trükise „Muuseumi kataloog ja juht“. Narva Linnamuuseum andis 1928. a välja oma kunstiosakonna nimestiku. Läänemaa Muuseumid andsid 1929. a välja põhikirja. Eesti Kirjandusmuuseum alustas kirjastamist 1935. a jätkväljaandega „Eesti Rahvaluule Arhiivi toimetused = Commentationes Archivi Traditionum Popularium Estoniae“, mida anti välja aastani 1941 kokku 16 numbrit. 1939. a lisandus kirjastavate muuseumite hulka Tallinna Linnamuuseum, kellelt ilmus muuseumi nimestik.

Möldre (2005, lk 28) kohaselt kirjastasid Eesti Vabariigi ajal (1918-1940) mitmed seltsid ja ühingud, nende hulgas oli ERB andmebaasi andmetel ka erinevate muuseumite seltsid ja ühingud. Näiteks Eesti Vabaõhumuuseumi Ühing (ühing oli

tollal muuseumi haldaja) avaldas 1925. a Eesti Vabaõhumuuseumi Ühingu põhikirja ja Rakvere Muuseumi Selts 1936. a Vabadussõda (1918-1920) käsitleva raamatu. Seltsid olid siiski pigem alternatiivsed kirjastajad, kelle väljaannetel oli seltsi liikmete näol kindel kasutajaskond.

Kokku kirjastasid muuseumid, muuseumite seltsid, sihtasutused ja ühingud Eesti Vabariigi ajal (1918-1940) 160 teaviku ringis. Kõige aktiivsemaks kirjastajaks oli Eesti Rahva Muuseum, kes avaldas ilmunud teavikutest ligikaudu pooled. Eesti Tervishoiumuuseumi kirjastustegevus püüdis täita lünka populaarteadusliku tervisealase kirjanduse väljaandmises ja Eesti Kunstimuuseum toetas oma näitusi kataloogidega. Muuseumite kirjastatud esimesed trükised olid enamasti põhikirjad ja/või muuseumikataloogid.

Nõukogude okupatsiooniperioodil ei olnud muuseumid aktiivsed kirjastajad. 1940. a. toimus ERMi jagamine Etnograafiamuuseumiks ja Eesti Kirjandusmuuseumiks. Muuseumi uueks nimeks sai Eesti NSV Riiklik Etnograafiamuuseum. ERB andmetel ilmus sel perioodil kümme teavikut, publitseerijateks Eesti NSV Riiklik Etnograafiamuuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Tallinna Linnamuuseum ja Eesti Tervishoiumuuseum. Kõige populaarsem teavikulaad oli jätkväljaanne, mida ilmus neljalt muuseumilt kokku kuus nimetust. Täpsemalt oli tegemist nimestike, aastaraamatute, aruannete ja toimetistega. Ülejäänud väljaantavateks teavikuteks olid muuseumijuht, käsiraamat ja mõned tervisealased pisitrükised. Näiteks Eesti NSV Riiklik Etnograafiamuuseum kirjastas teaviku „Eesti Rahva Muuseum: mündikogude juht“.

Selle perioodi muuseumite kirjastustegevus peegeldas selgelt üldist ühiskondlikku olukorda. Püüdes mitte minetada oma identiteeti, tegeleti olemasoleva säilitamisega ning ei avardatud sortimenti. Kui üldiselt iseloomustab Möldre (2005, lk 285) sõnul perioodi iseseisvuse, omariikluse ja isemõtlemise lämmatamise püüdlus, siis Eesti Kirjandusmuuseumil õnnestus välja anda jätkväljaanne, mis sisaldas muuhulgas ka sellist rahvaluulelist värssi nagu “Võõras metsas ei taha laulda”.

Saksa okupatsiooni perioodil 1941-1944 jäi vastavalt ERB andmebaasile muuseumites kirjastustegevus tagaplaanile, kogu perioodi jooksul ilmus vaid kümme teavikut. Kirjastajateks olid Tallinna Linnamuuseum, Eesti Tervishoiu Muuseum ja Eesti Rahva Muuseum. Möldre (2000, lk 285) kohaselt tõusis sellel

perioodil trükitegevuses esiplaanile praktilisi nõuandeid sisaldavate trükiste kirjastamine. Ka muuseumid järgisid oma kirjastustegevuses sarnaseid trende. Näiteks kuulusid Eesti Tervishoiu Muuseumi poolt väljaantava kirjanduse hulka nimestikud, retseptikogumikud ja käsiraamatud, näiteks “Esimene abi õnnetusjuhtudel: samariitlase käsiraamat“. Tolle perioodi kunstielu avaldus Möldre (2000, lk 285) kohaselt rohkete näituste korraldamises, mille avamise puhul publitseerisid ka muuseumid katalooge. Nii ilmusid Tallinna Linnamuuseumilt näitusekataloogid ja muuseumijuhid, näiteks näitusejuht „Hõbedakamber Raekojas“. Eesti Rahva Muuseum jätkas rahvateaduslike küsimuskavade (nt liiklemisvahendite kohta) ja küsimuslehtede väljaandmist.

Aastatel 1944-1990 võtsid Nõukogude Eestis muuseumitest vastavalt ERB andmebaasi andmetele kirjastamisel liidripositsiooni kunstimuuseumid, mille peamiseks väljaanneteks olid näitusekataloogid. Tartu Riiklik Kunstimuuseum andis välja 160 trükist, neist 81 näitusekataloogi. Kataloogide kõrval moodustasid arvukuselt järgmise grupi (26) lühiülevaated kunstnike elust ja loomingust (näiteks Paul Raud, Amandus Adamson). Lühiülevaated sisaldasid ka reproduktsioone kunstnike töödest. Professionaalsete kunstnike kõrval esitleti ka harrastuskunstnike töid. Näiteks anti välja Tartu Riikliku Kunstimuuseumi kujutava kunsti kaugõppekursuse lõpetajate ja lõpetanute näitusekatalooge. 1964. a alustas ilmumist Tartu Riikliku Kunstimuuseumi almanahh, mida ilmus kokku kolm numbrit (lisaks aastatel 1967 ja 1972). Samuti anti välja muuseumijuhte ja piltteavikuid. Ilmus ka üks muuseumipedagoogiline väljaanne „Tartu Riiklikult Kunstimuuseumilt koolidele: õppeaasta 1958/59“.

Tallinna Riikliku Kunstimuuseumi poolt välja antud 133 teavikust olid 106 kataloogid, ülejäänud olid sarnaselt Tartu Kunstimuuseumile lühiülevaated kunstnike elust ja loomingust (nt Roman Nyman, Voldemar Mellik, Eduard Wiiralt), üks artiklikogumik ja tulemite nimestik 1979-1984. Lisaks ülevaatlik trükis muuseumist ning selle kogudest. Lisaks kataloogidele trükiti mõlemas kunstimuuseumis näituste reklaamimiseks ka plakateid.

Tallinnas asuvatest muuseumitest kirjastas aastatel 1944-1990 lisaks kunstimuuseumile veel Tallinna Linnamuuseum. Väljaantud teavikutest olid viis muuseumijuhid, neli näitusekataloogid, üks konverentsikogumik, lisaks suurtükitorn Kiek in de Kökki käsitlev trükis ning 11 piltteavikut. Eesti NSV Riiklik

Loodusmuuseum hakkas 1962. a jätkväljaandena välja andma muuseumi tööd käsitlevat trükist. Selle ilmumine oli küll ebaregulaarne ja sisaldas suhteliselt pikki vaheaegu (järgmised numbrid ilmusid aastatel 1983, 1991, 2001 ja 2007), muuseum kirjastas ka 4 näitusekataloogi, konverentsikogumiku ja mõned piltteavikud. Eesti NSV Teatri- ja Muusikamuuseum andis välja „Juhendeid rahvaviiside kogumiseks“, fotoalbumi "Eesti laulupidude ajaloo" ja "Vilepillist klaverini", muusikainstrumente tutvustava trükise, fotoalbumi Georg Otsast ning lauliku sõdurilauludega.

Üksikuid trükiseid andsid välja Eesti NSV Spordimuuseum (neli näitusekataloogi), Eesti NSV Riiklik Ajaloomuuseum (infotrükis „Suurgildi hoonest“, näitusejuht), Eesti Riiklik Meremuuseum (muuseumijuht), Eduard Vilde Memoriaalmuuseum (muuseumijuht), Tervishoiumuuseum (näitusekataloog), Tallinna Raemuuseum (näitusekataloog ja kaks reklaamplakatit), Tartu Linnamuuseum (3 konverentsikataloogi), Eesti Põllumajandusmuuseum (voldik leivatoidude retseptidega), Eesti Vabaõhumuuseum (seeria esimene küsimusleht taluõuede teemal ja jätkväljaanne „Suitsutare“ esimene number).

Tartus pakkus kunstimuuseumile konkurentsi Etnograafia Muuseum, kelle trükised olid kunstimuuseumi omadest märksa mitmekesisemad. Ilmus esimene pära- ja ajaegne aastaraamat (aastatel 1940-1946 aastaraamat ei ilmunud), viis näitusekataloogi ning hulgaliselt küsitluslehti (145). Lisaks ilmus veel mahukas (91 lk) Kagu-Eesti rehielamuid käsitlev raamat, kaks kogusid tutvustavat trükist ning 1984. a seeria „Eesti rahvakunst“ neljas number. Aastal 1988 taastati Eesti Rahva Muuseumi esialgne nimi. ERM kirjastas kaks konverentsikogumikku (aastatel 1989 ja 1990), kandlemänguõpetuse (a. 1990) ning jätkväljaannetest jätkas küsimuslehtede ja aastaraamatute väljaandmist.

Uue trükiselaadina hakkasid ilmuma konverentsikogumikud, esimesena publitseeris Eesti NSV Riiklik Etnograafiamuuseum oma XIV teaduskonverentsi teesid. Konverentsikogumikke avaldasid ka teised muuseumid: Fr. R. Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseum kirjastas 1977. a. Eesti raamatuteaduse kogumiku, Tartu Linnamuuseum Oskar Lutsu 90. sünnipäevale pühendatud teadusliku konverentsi ettekannete teesid ning Eesti Loodusmuuseumilt publitseeris oma 125 juubeli puhul korraldatud teaduskonverentsi ettekannete teesid (1989).

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Fr. R. Kreutzwaldi nimeline Kirjandusmuuseum

andis aastatel 1961-1967 välja jätkväljaannet „Rahvapärimeste koguja“, kokku ilmus väljaannet kümme numbrit, samuti mõned näitusekataloogid ja konverentsikogumiku ning jätkas jätkväljaande „Ars musicae popularis“ väljaandmist.

Muuseumite kirjastustegevus muutus mitmekesisemaks, lisaks suurematele muuseumitele Tallinnas ja Tartus hakkasid kirjastama ka maakonnamuuseumid. Neist kõige usinamaks kirjastajaks osutus Kurgjal asuv C. R. Jakobsoni Talumuuseum, mis andis välja väga erinevaid trükiseid, nende hulgas nii muuseumijuhte kui ka mitmed C. R. Jakobsoni elu kajastavad trükised nagu C. R. Jakobsoni kõne Kurgja-Linnutajal tema pulmapeol 10. novembril 1874. Vastavalt ERB andmebaasile oli selle trükiarv algselt 75 eksemplari, aga järgnevatel aastatel ilmusid mitmed täiendatud trükid. 1962. a hakkas ilmuma seeria üldpealkirjaga „Mälestis Kurgjalt“, mida anti välja neli numbrit, kusjuures mõnedest numbritest ilmusid ka täiendatud kordustrukid (luuleraamatust 2. trükk ja Carl Robert Jakobsoni pulmakõnest 3. trükk). Lisaks ilmus ilukirjanduslik väljaanne „Kalevipoeg: lühipalad“ ja muuseumijuht.

Koduloomuuseumitest kirjastasid alljärgnevad: Saaremaa (6 muuseumijuhti), Paide (muuseumijuht ja ajalooline ülevaade Paide Vallimäest), Haapsalu (muuseumijuhi), Elva („Harrastuskunstniku eksliibrised“ ja materjale 4. ülemaalse emadepäeva kavast 1989. a.), Pärnu (muuseumijuhi), Rakvere (muuseumijuhi), Viljandi (vaatamisväärsustest) ning Valga Koduloomuuseum („Barclay de Tolly mausoleum“)

Harju Muuseum kirjastas 1990. a väljaande „Taani Hindamisraamat Harjumaa vanimatest küladest“ ning Tartumaa Muuseum andis 1990. a välja ühe värvilise Elva kaardi ja Jakob Hurda koostatud inimese füsioloogiat käsitleva faksiimileväljaande, mida trükiti 350 eksemplari, millest nummerdati 100.

Eesti NSV Kultuuriministeriumi Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum Võrus andis välja neli näitusekataloogi, „Eesti rahva ennemuistsed jutud: Fr. R. Kreutzwaldi ja ta kaasaegsete mõtteavaldusi ning valimik illustratsioone“.

Jätkväljaandeid andsid välja Eesti Kunstimuuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Loodusmuuseum, Eesti Rahva Muuseum, Eesti Vabaõhumuuseum ja Tartu Ülikooli Muuseum („Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi“).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et aastatel 1944-1990 olid muuseumite hulgas tooniandvateks kirjastajateks kunstimuuseumid, kelle trükitoodangust suure enamuse moodustasid näitusekataloogid ja plakatid. Ainsana suutis kunstimuuseumitele vähegi

konkurentsi pakkuda Riiklik Etnograafiamuuseum, kelle kirjastustegevus oli mitmekesine, välja anti muuseumijuhte, temaatilisi kogumikke, jätkväljaandeid ja konverentsikogumikke. Uue trükiste laadi moodustasid konverentsikogumikud. Kirjastama hakkasid ka väiksemad maakonnamuuseumid, millest mõned trükised osutusid niivõrd populaarseteks, et nendest tehti mitmeid kordustrükke (näiteks C. R. Jakobsoni Talumuuseum). Mitmed väiksemad muuseumid kirjastasid seoses muuseumi juubeliga. Kokku publitseerisid muuseumid sel perioodil 551 teavikut (Lisa 1).

Aastatel 1991-2000 jätkus muuseumites aktiivne kirjastustegevus (kokku 269 kirjet).

Nimetatud perioodil Eesti Kunstimuuseumi poolt kirjastatud teavikud muutusid mitmekesisemaks, kokku anti välja 50 nimetust, neist 28 on näitusekataloogid, üks õpik (batikmaal), neli muuseumikataloogi, üks konverentsikogumik ja kaks tulemite nimestikku (a. 1994 ja 1999). Lisaks publitseeriti aastaraamat ja kogude teatmik ning 12 plakatit.

Tartu Kunstimuuseum publitseeris 15 teavikut, neist kaheksa näitusekataloogi. Lisaks publitseeriti üks teatmik, jätkväljaandena kogude teatmik ja kuus pilteavikut.

ERM andis välja 50 erinevat teavikut sh alates aastal 1991 välja antud ERMi direktori Aleksi Petersoni biograafiast ja interaktiivsest töövihikust ning lõpetades traditsiooniliste väljaannetega nagu konverentsikogumikud, muuseumijuhid, näitusekataloogid, rahvakunstiainelised väljaanded, artiklikogumikud, aastaraamatud ja küsimuslehed. 1998. a hakkas ilmuma rahvausundeid käsitlev sariväljaanne.

Aastatel 1991-2000 hoogustus muuseumites perioodiliste väljaannete kirjastamine (32), näiteks aastal 1991 hakkas Tartumaa Muuseum välja andma jätkväljaandena muuseumi toimetisi, mida ilmus kokku neli numbrit. Sama tegid ka Käsmu Meremuuseum (viis numbrit), Eesti Meremuuseum, Narva Muuseum, Läänemaa Muuseum. Samuti publitseerisid jätkväljaandeid Tartu Ülikooli Muuseum, Eesti Loodusmuuseum, Eesti Vabaõhumuuseum, Elva Muuseum, Saaremaa Muuseum, Põltsamaa Muuseum, Paduvere Muuseum ja Eesti Kirjandusmuuseum (Eesti Kirjandusmuuseumi trükitoodangut on töös kirjeldatud aastani 1994, mil sellest sai teadus- ja arendusasutus). Suhteliselt populaarseks kirjastamisartiklikuks olid ka konverentsikogumikud, mida andsid välja Eesti Vabaõhumuuseum, Narva Muuseum, Teatri- ja Muusikamuuseum, Eesti Meremuuseum, Eesti Spordimuuseum, ning

aastaraamatud, mida kirjastasid Eesti Kunstimuuseum, Eesti Rahvamuuseum, Tallinna Linnamuuseum, Viljandi Muuseum ja Eesti Arhitektuurimuuseum.

Nii suuremate kui ka väiksemate kirjastajate hulgas oli enamus neid, kes kirjastasid vaid üksikuid teavikuid ning seda vastavalt muuseumi temaatikale (Lisa 2).

Väiksematest muuseumitest olid ühed aktiivsemad kirjastajad Liivi Muuseum, kes andis välja kuus teost (peamiselt ilukirjandus) ning Muhu Muuseum, kes publitseeris 5 väljaannet.

Eesti Tervishoiu Muuseumis, kes muutus 1989. a taas iseseisvaks muuseumiks, elavnes samuti kirjastustegevus: kirjastati 10 raamatut ning jätkus meditsiiniteemalise seeriaväljaande väljaandmine.

Hoogsalt anti välja piltteavikuid (44), lisaks ilmus neli kaarti ning Iisaku Muuseum andis välja Robert Theodor Hanseni noodi, mis sisaldab lisaks tema elulugu.

2000-2010 jätkus nii suuremate kui väiksemate muuseumite kirjastustegevus. Piirkondlike muuseumite kirjastustegevus oli suunatud piirkonna, selle elanike või muuseumi spetsiifika tutvustamisele. Näiteks Virumaa Muuseumid (s.d.) andis välja mitmeid piirkonna ajalugu ja muuseumi kogus säilitatavaid materjale käsitlevaid väljaandeid nagu näiteks "Rakvere ajalugu kõige vanemast ajast kuni 1944.aastani".

Kirjastavate muuseumide hulgas oli ka õppe- ja teadusasutuste muuseumid. Nende publitseerimistegevus keskendus vastava õppeasutuse ja teadusajaloole ning muuseumi kogude avamisele. Varasemad väljaanded on tänaseks digiteeritud, praegu välja antavad on leitavad enamasti ka elektrooniliselt. Näiteks Tartu Ülikooli Muuseumi (s.d.b) publitseerimistegevus ei ole väga mahukas. Ebaregulaarselt on välja antud näitusekatalooge, juubeliraamatuid ja teadust populariseerivaid teavikuid. Alates 1975. aastast on pidevalt ilmunud sariväljaanne „Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi“, mis on Eesti ainus teaduse ja ülikoolide ajaloole pühendatud sariväljaanne. Alates 37. numbrist ehk 2000. a lõpust publitseeritakse väljaannet avatud juurdepääsu põhimõttel Open Journals Systemi platvormi kasutades. Tegemist on rahvusvahelise väljaandega. Aastast 2002. a ilmub populaarteaduslik sari „Leiutisi ja avastusi Tartu Ülikoolis“. Neljast raamatust koosnev sari annab lühidalt ja lihtsas vormis ülevaate 19. sajandil Tartu Ülikoolis tehtud tähtsamatest teadusavastustest. Tartu Ülikooli Loodusmuuseum (s.d.) on hulgaliselt publitseerinud loodusteemalisi õppematerjale, mille hulka kuuluvad nii õppekogumikud, huviteatmikud (alates 2008. a), teemalehed,

plakatid ja ettekanded. Suurem osa materjalidest on kättesaadavad ka võrguteavikuna. Eesti Kunstimuuseumil (EKM) ning laiemalt ka kogu Eesti muuseumikirjastusmaastikul kujunes uuenduslikuks aasta 2005, mil EKMis loodi eraldi struktuuriüksusena kirjastusosakond. Algselt oli eesmärgiks jõuda regulaarselt ilmuvate näituste kataloogide ja näitustega kaasnevate raamatute kirjastamiseni. Kui see eesmärk oli saavutatud ja selline kirjastustegevus muutunud stabiilseks praktikaks, hakati muuseumi kirjastamistegevust laiendama. Praeguseks on käivitatud ka näitusteväliste muuseumi kogusid või olulisi kunstnikke tutvustavate raamatute väljaandmine, samuti muuseumi arhiivis asuvaid kunstnike isikuarhiive käsitlevate arhiivitrukiste koostamine. Samuti on muuseum kirjastanud juba kümme aastat Eesti Kunstimuuseumi Toimetiste sarja, mis on muuseumi konverentsiettekannete kogumikust välja kasvanud rahvusvahelise kolleegiumiga teadusajakiri (R. Raudsepp, isiklik vestlus, 12.04.2016).

Muuseumitele on hakatud läbi viima konkursse, kus hinnatakse ka muuseumitrukiseid. Alates 2004. a toimub Kultuuriministeeriumi muuseuminõukogu eestvedamisel Eesti muuseumite aastaauhindade konkurss (tuntud ka kui Muuseumirooti konkurss). Iga-aastase konkursi üks eesmärk on tutvustada muuseumitöö eri tahke. Alates 2011. a on üheks kategooriaks teadusauhind: trükised. Laureaatideks on:

- 2011: Eesti Ajaloomuuseumi raamat "Tallinna suurgild ja gildimaja", autorid Tõnis Liibek, Ivar Leimus, Rein Loodus, Anu Mänd, Marta Männisalu, Mariann Raisma;
- 2012: Eesti Kunstimuuseumi Kumu Kunstimuuseumi väljaanne „Tõnis Vint ja tema esteetiline universum“, autor Elnara Taidre;
- 2013: Eesti Kunstimuuseumi Kadrioru Kunstimuuseumi raamat "Friedrich Ludwig von Maydelli pildid Baltimaade ajaloost", autorid Linda Kaljundi, Tiina-Mall Kreem;
- 2014: Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi „Äratismäng uinuvale rahvamuusikale: August Pulsti mälestusi“, autor Krista Sildoja;
- 2015: Viljandi Muuseumi ja Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia trükis „Mulgi rahvarõivad“, autorid Tiina Jürgen, Ave Matsin (Kultuuriministeerium, s.d.a).

Alates 2009. a annab Eesti Muuseumiühing koostöös Kultuuriministeeriumiga välja Eesti muuseumimeene auhinda EMMA. See on üle aasta välja antav auhind parima muuseumimeene esitanud Eesti muuseumile (Kultuuriministeerium, s.d.b). 2012. a leidis EMMA konkursil äramärkimist Eesti Rahva Muuseumi pöidlaraamat „Retk läbi Setumaa 1913“ (Tartu Ülikooli Muuseum, s.d.a).

Muuseumitrukiste silmapaistvat kunstilist kujundust ja väga head trükitehnilist teostust näitab ka tunnustus 25 Eesti kaunima raamatu konkursil, mida korraldab Kujundusgraafikute Liit koostöös Eesti Kirjastuste Liidu ja Eesti Rahvusraamatukoguga. 2013. aastal valiti 25 Eesti kaunima raamatu hulka näiteks EKMi väljaanne „Friedrich Ludwig von Maydelli pildid Baltimaade ajaloost“ ja ERMi väljaanne „Eesti kampsun ERMi kogudest“, 2014. aastal Tartu Kunstimuuseumi väljaanne „Malle Leis“, Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi väljaanne koostöös Tiigi Seltsimaja ja kirjastusega SE&JS „Miina Härma 150. Enne ja nüüd“, EKMi „Eveline von Maydell. Mustvalge maailm“ ja aastal 2015 kaks ERMi trükist „Hopeless Youth!“ ja „Eesti rahvarõivad“ ning Eesti Arhitektuurimuuseumi väljaanne „Ehitamata. Visioonid uuest ühiskonnast 1986-1994“ (Eesti Kirjastuste Liit, s.d.).

3.2 Muuseumite poolt 2011-2015 kirjastatud teavikute statistiline analüüs

Statistiline analüüs hõlmab kirjastavate muuseumite, teavikute autorite, koostööpartnerite ja toetajate, ilmumisaastate, UDK liikide, laadide, tüüpide, keelte ja lisade analüüsi.

3.2.1 Kirjastustegevuses aastatel 2011-2015 osalevad muuseumid

Ajavahemikul 2011-2015 on muuseumid välja andnud 474 erinevat laadi teavikut, sealhulgas neli ajalehte ja kolm ajakirja. Teavikuid on välja andnud 69 muuseumit, neist kõige rohkem Eesti Rahva Muuseum (58 ehk 12,2%). Ilmunud teavikud kuuluvad aime-, ilu-, kunsti-, laste-, tarbe- ja teaduskirjanduse, memuaaride ja päevikute, publitsistika ja muu kirjanduse hulka. UDK liikidest on esindatud 0 ehk üldteadused, 3 ehk filosoofia, teoloogia, 3 ehk sotsiaalteadused, 6 ehk

rakendusteadused, arstiteadus, tehnika, 7 ehk kunst, meelelahutus, sport, 8 ehk filoloogia, ilukirjandus ja 9 ehk geograafia, biograafia, ajalugu. Ilmunud teavikute seas on ajalehed, heliraamatud, jätkväljaanded, kogumikud, käsiraamatud, näitusekataloogid, raamatud, teatmikud, videosalvestised ja võrguväljaanded. Seega kirjastatakse nii paberil kui ka veebikeskkonnas. Teavikud on eesti-, inglise-, vene-, saksa-, udmurdi- ja vepsakeelsed.

Eesti Rahva Muuseumiga peaaegu võrdselt on nimetusi välja andnud ka Eesti Kunstimuuseum (56 ehk 11,8% kõikidest nimetustest). Muuseum on kirjastanud kunsti-, laste-, tarbe-, teadus- ja teatmekirjandust, memuaare ja päevikuid, publitsistikat ning muud kirjandust. UDK liikidest ei ole esindatud vaid 5. liik ehk matemaatika, loodusteadused. Kõige rohkem on välja antud kunstikirjandust. E-väljaandeid välja antud pole, küll aga raamatuid, näitusekatalooge, jätkväljaandeid, albumeid, kaarte, kogumikke, muuseumijuhte ja ajakirja. Keeltest on esindatud eesti, inglise, saksa, rootsi ja vene keel.

Ülejäänud muuseumid on kirjastanud tunduvalt väiksema arvu nimetusi. 16 nimetust on kirjastanud üks muuseum (Tartu Ülikooli Muuseum), 15 nimetust on kirjastanud kaks muuseumit (Tallinna Linnamuuseum ja Eesti Põllumajandusmuuseum), 14 nimetust neli muuseumit (Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum, Eesti Arhitektuurimuuseum, Eesti Ajaloomuuseum, Tartu Ülikooli Loodusmuuseum), 13 nimetust kaks muuseumit (Tartu Linnamuuseum ja Tartu Kunstimuuseum), 11 nimetust üks muuseum (Iisaku Muuseum), 10 nimetust neli muuseumit (Eesti Vabaõhumuuseum, Paduvere Talumuuseumi Selts, Narva Muuseum, Eesti Meremuuseum), 9 nimetust neli muuseumit (Eesti Maanteemuuseum, Harjumaa Muuseum, Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseum, Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid), 8 nimetust kaks muuseumit (Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum ja Eesti Spordimuuseum), 7 nimetust üks muuseum (Eesti Loodusmuuseum), 6 nimetust neli muuseumit (Väike-Maarja Muuseum, Saaremaa Muuseum, Rannarahva Muuseum, Viljandi Muuseum), 5 nimetust viis muuseumit (Eesti Sõjamuuseum, Sillamäe Muuseum, Valga Muuseum, Kullamaa Kihelkonnamuuseum, A.H. Tammsaare Muuseum Vargamäel), 4 nimetust samuti neli muuseumit (Pärnu Muuseum, Betti Alveri Muuseum, Käsmu Meremuuseum, Tartu Mänguasjamuuseum), 7 muuseumit on kirjastanud kolm nimetust, 10 muuseumit kaks nimetust ja 16 muuseumit vaid ühe teaviku (Lisa 6). Ühe teaviku väljaandjatest võib näiteks tuua Abruca Muuseumi

väljaandega „Abruka ajast aega“, Ringhäälingu muuseumi väljaandega "Minu vana raadio" ja Hanila Muuseumi väljaandega „Oh kooliaeg, oh kooliaeg ... : 70 aastat koolitarkust Virtsust“.

Seega pea pooled muuseumitest on välja andnud vaid 1-3 väljaannet ning kirjastatud teavikute arv on muuseumiti suuresti varieeruv. Samas lisaks suurematele muuseumitele on kirjastajate seas Iisaku Muuseum 11 väljaandega. Põhjus seisneb selles, et selle muuseumi üheks väljaannete autoriks on uurimiseluse perioodi üks produktiivsemaid autoreid (Anne Nurgamaa). Väljaannete keeleks on eesti keel ning välja on antud peamiselt aimekirjandust (raamatud). Teavikute liigiks on peamiselt geograafia, biograafia, ajalugu.

Statistikaameti (2015) andmetel oli 2014. a Eestis kokku 256 muuseumit. Uuritaval ajavahemikul andsid teavikuid välja kokku 69 muuseumit, st 27% kõikidest muuseumitest tegelevad kirjastamisega.

Kirjastatud teavikutest 468 on ilmunud vaid üks trükk, ainult kuuest teavikust on välja antud ka kordustrükk.

Kokkuvõtteks: aastatel 2011-2015 on 69 muuseumit kirjastanud 474 teavikut. Kõige suuremad kirjastajad on Eesti Rahva Muuseum ja Eesti Kunstimuuseum. Peaaegu pooled muuseumitest on kirjastanud vaid 1-3 teavikut, välja antud teavikute arv erineb muuseumide lõikes suuresti. Valdavalt antakse muuseumiväljaannetest välja vaid üks trükk.

3.2.2 Teavikute väljaandmise dünaamika aastail 2011-2015

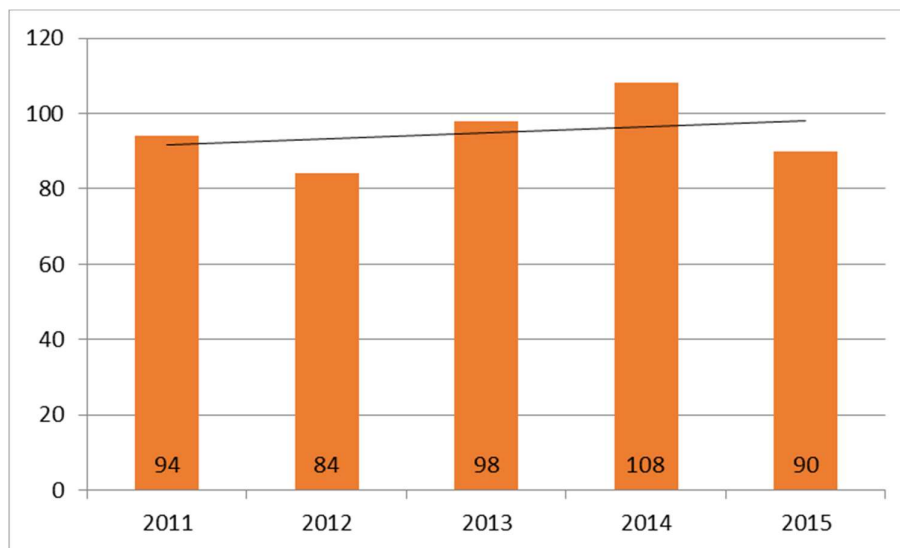
Kõige rohkem nimetusi on kirjastatud 2013. ja 2014. a (Tabel 2). Kummalgi aastal on kirjastatud pea veerand viimase viie aasta nimetustest, vastavalt 20,7% ja 22,8%. 2011. a kirjastati 19,8% ja 2015. a 19,0%. Kõige vähem on nimetusi ilmunud 2012. a (17,7%).

Tabel 2. Väljaantud nimetuste arv aastatel 2011-2015

Aasta	Nimetuste arv	Nimetuste osakaal kõikidest nimetustest
2011	94	19,8%
2012	84	17,7%
2013	98	20,7%

Aasta	Nimetuste arv	Nimetuste osakaal kõikidest nimetustest
2014	108	22,8%
2015	90	19,0%
Kokku	474	100,0%

Eelnevate andmete põhjal võib öelda, et muuseumite kirjastustegevus on järjepidev. Muuseumid on kirjastanud teavikuid aastatel 2011-2015 üsna ühtlaselt, erinevus suurima ja väikseima vahel on vaid 5%. Andmete põhjal on näha kerget väljaantud nimetuste arvu langust 2015. aastal (Joonis 3).

Joonis 3. Aastatel 2011-2015 väljaantud nimetuste arv

Kokkuvõtteks: muuseumid on uuritaval ajaperioodil kirjastanud ühtlaselt, siiski võib öelda, et pärast eriti edukat kirjastamise aastat 2014 on aastal 2015 märgata kerget langustrendi.

3.2.3 Muuseumite poolt kirjastatud teavikute autorid

Kõige rohkem on kirjastatud nimetuste seas autorita teavikuid (179 ehk 38%), erinevaid autoreid on 249 (Lisa 7). Autoritest on kõige rohkem teavikuid koostanud Tiit Lääne (10 teavikut). Talle järgnevad Anne Nurgamaa ja Ell Vahtramäe (mõlemad 9 teavikut), Piret Õunapuu, Reet Piiri, Marge Rennit ja Külli Kalamees-Pani (kõik 6 teavikut), Merike Kurisoo ja Piret Koosa (mõlemad 5 teavikut), Aarne Vaik, Ain-Andris Vislapuu, Tiina Tael, Liis Pählapuu, Külli Relve ja Josef Kats (kõik 4 teavikut). Tunduvalt rohkem on autoreid, kes on kirjutanud 1-3 teavikut: 3 teavikut on

koostanud 15 autorit (6,0%), 2 teavikut 49 autorit (19,7%) ning vaid ühe teaviku on kirjutanud 170 autorit (68,3%). (Tabel 3)

Tabel 3. Nimetuste arv autorite järgi

Nimetuste arv	Autorite arv	Autorite osakaal
10	1	0,4%
9	2	0,8%
6	4	1,6%
5	2	0,8%
4	6	2,4%
3	15	6,0%
2	49	19,7%
1	170	68,3%
Kokku	249	100,0%

Paduvere Talumuuseumi juhataja ja Paduvere Talumuuseumi Seltsi kontaktisik Tiit Lääne on autoriks Betti Alveri Muuseumi ja Paduvere Talumuuseumi Seltsi väljaannetele. Betti Alveri Muuseumis on autor välja andnud teaviku „Jõgeva linna koolid: mälestuste Jõgeva“. Ülejäänud teavikud on ilmunud Paduvere Talumuuseumi Seltsi väljaannetena. Nendeks on „Jõgeva KEK- aastad tulvil tööd ja elu“, „Jõgevamaa spordi lugu. I. Algusaegadest kuni 1920“, „Kõnnin või merre“, „Kõola - kadunud kooli lugu: esimene ja viimane almanahh“, „Läksime vaid korraks“, „Odaviskaja Hans Moks: Briti impeeriumi kolmas mees“, „Unustatud pallaslane Osvald Lääne“, „Põlevat Eestit jättes“ ning koostöös Enn Hallikuga „Viimase laevaga vabadusse“. Tüpoloogia alusel saab teavikud jagada aimekirjanduseks, kunstikirjanduseks ning memuaarideks ja päevikuteks, neist viimaseid on kõige rohkem ning need on ilmunud seerias „Meritsi maailma läinud eestlaste lood“ ja „Spordilegendid“. Laadi alusel on tegemist raamatute ja jätkväljaannetega, kumbagi on ilmunud viis. Kõik teavikud on eestikeelsed ja ilmunud aastatel 2011-2015, neist kõige rohkem viimasel kahel aastal. Riina Mägi (2015) artiklist selgub, et Jõgevamaal tuntakse Tiit Läänet aga mitmekülgsemalt- ajakirjaniku, spordiloolase, külaelu edendaja ja poliitikuna.

Anne Nurgamaa töötab Iisaku muuseumis pedagoogina. Ta on autoriks/koostajaks järgnevatele väljaannetele: „Iisaku Muuseumi toimetised“ (nr 1 ja 2), neli raamatut

sarjast Alutaguse suured kodu-uurijad („Johannes Kangro loominguline pärand“, „August Martini elu ja looming“, „Kingumetsa-taadi pajatused“ ja „Kodu-uuriija Alli Vetekaja ja tema talletatud vaimne pärand“), „Kalevipoeg Ida-Virumaal“. Üks väljaanne - „Retk Agusalu Looduskaitsealal“ on ilmunud koostöös Ingrid Kuligina ja Anne-Ly Feršeliga. Enamasti on tegemist publitsistika ning aimekirjandusega, üks teavik kuulub teaduskirjanduse hulka ja üks kuulub muu kirjanduse alla. Enamasti on tegemist eestikeelsete teavikutega, ühel on rööptekst ka vene ja inglise keeles. Teavikud on ilmunud aastatel 2011-2015, arvuliselt kõige rohkem aastal 2014.

Eesti Põllumajandusmuuseumi teadussekretär Ell Vahtramäe on koostanud Eesti Põllumajandusmuuseumi väljaandeid. Ta on Eesti Põllumajandusmuuseumi aastaraamatute koostaja, samuti on tema koostatud mitmed konverentsikogumikud nagu „Noorteadlaste konverentsi teesid“, konverents "20 aastat põllumajandusreformist: teesid" ja "Eesti toit ja toidukultuur: teesid" ning koostöös Merli Sild'i ja Mati Tammega kogumiku „Maaelu ja elu maal muutuste tuultes: põllumajandusreform 20“. Eranditult on tegemist teaduskirjandusega. Teavikud kuuluvad järgmistesse UDK liikidesse: 0 (üldteadused), 3 (sotsiaalteadused) ja 6 (rakendusteadused). Teavikute hulgas on nii jätkväljaandeid, kogumikke kui ka võrguväljaandeid. Enamasti on tegemist eestikeelsete teavikutega, neljal on rööptekst inglise keeles.

Ka teiste produktiivsemate autorite teavikud on ilmunud muuseumi töötajate poolt ühe muuseumi väljaannetena: Piret Õunapuu (teadur-kuraator), Reet Piiri (teadur-kuraator) ja Tiina Taela (peaarhivaar) Eesti Rahva Muuseumi väljaannetena, Merike Kurisoo (kuraator-koguhoidja) ja Liis Pählapuu (programmijuht-kuraator) Eesti Kunstimuuseumi väljaannetena, Marge Renniti (arendusjuht) Tartu Kunstimuuseumi väljaannetena, Külli Kalamees-Pani (loodushariduse koordinaator) ja Külli Relve (ei ole ainsana nimetatutest muuseumi töötaja) Tartu Ülikooli Loodusmuuseumi väljaannetena, Arne Vaigu omad Käsmu Meremuuseumi väljaannetena ning Ain-Andris Vislapuu (teadusdirektor, numismaatika- ja arheoloogiakogu hoidja) Viljandi Muuseumi väljaannetena.

Valdavalt on teavikute seas ühe autoriga väljaanded. Ühe autoriga teavikuid on 223 (76%), vaid 72 nimetust ehk 24% kõikidest autoriga teavikutest on valminud mitme autori koostöona. Näiteks Järva-Jaani Muuseumi trükisel „Vaikne kena kohakene: Ramma küla Järvamaal“ koostajateks on Silva Kärner ja Vello Kallandi.

Kollektiivautor on märgitud 25 teaviku juurde (Tabel 44). Kollektiivautoriteks on enamasti teised muuseumid, aga ka õppeasutused (näiteks Eesti Kunstiakadeemia), seltsid (Eesti Akadeemiline Sõjaajaloo Selts), sihtasutused (Kistler-Ritso Eesti Sihtasutus), lisaks üks amet (Tallinna Kultuuriväärtuste amet), mittetulundusühing (MTÜ Arheoloogiakeskus), osühing (Uhtjärve Ürgoru Nõiariik) ja liit (Eesti Rahvakunsti- ja Käsitöö Liit). Kõige sagedamini on koostööpartneriks Eesti Kirjandusmuuseum, seda viiel korral.

Tabel 4. Kollektiivautorid

Kollektiivautorid	Nimetuste arv
Eesti Kirjandusmuuseum	5
Tallinna Kultuuriväärtuste amet	2
Eesti Akadeemiline Sõjaajaloo Selts	2
Eduard Tubina Muuseum	1
Riiklik Vene Muuseum Peterburis	1
Tallinna Ülikooli Ajaloo Instituut, Tartu Ülikooli ajaloo ja arheoloogia instituudi arheoloogia õppetool	1
A. H. Tammsaare Muuseum Kadriorus	1
Oskar Lutsu majamuuseum	1
Pokumaa, Uhtjärve Ürgoru Nõiariik	1
Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Maanteemuuseum	1
SA Setu Kultuuri Fond, MTÜ Arheoloogiakeskus	1
Eesti Kunstiakadeemia	1
Tallinna Teletorn	1
Eesti Rahvakunsti- ja Käsitöö Liit	1
Virtsu Kool	1
Eesti Spordiajaloo Selts	1
Kistler-Ritso Eesti Sihtasutus	1

Näiteks Tartu Linnamuuseumi poolt publitseeritud trükise „Tartu mälestusmärgid ja dekoratiivskulptuurid“ kollektiivautoritena on ära märgitud Eesti Maanteemuuseum ja Eesti Kirjandusmuuseum. Eesti Kunstimuuseumi poolt publitseeritud trükise „Filonov: Vene avangard ja järgnenu“ kollektiivautor on aga hoopis Riiklik Vene Muuseum Peterburis“. Eesti Rahva Muuseumi trükistel on kahel korral

kollektiivautorina ära toodud Eesti Rahvakunsti- ja Käsitöö Liit.

Kokkuvõtteks: välja antud 474 teavikust 179 autor puudub. Valdavalt on väljaannetel üks autor, neid on 223, kollektiivautor on 25 teavikul. Kokku on kirjastustegevuses osalenud 249 autorit. Kõige sagedamini esinevateks autoriteks/koostajateks on Tiit Lääne, Anne Nurgamaa ja Ell Vahtramäe. Enimkirjutanud autorid on enamasti muuseumi töötajad.

3.2.4 Kirjastamine UDK liikide järgi

Viiel 2011.-2015. a muuseumite poolt kirjastatud teavikul on ERB andmebaasis UDK liik määratlemata. Nendeks on Liivi muuseumi videosalvestis „Eduard Tubina elu“, Narva muuseumi rahvamängudega heliraamat „Kuldsed väravad“, Maanteemuuseumi kaart „Laste Lõunamaa“, Rannarahva muuseumi kaart „Naissaar“ ja Eesti Kunstimuuseumi „KUMU sisehoovi kaart“. Ülejäänud teavikutel on määratletud kuni kolm UDK liiki, täpsema jaotise annab Lisa 8. Kõige rohkem on kirjastatud teavikuid, mille üheks UDK liigiks on liik 7 ehk kunst, meelelahutus, sport, neid on 213 ehk 30,8% (vt Tabel 5, lk 51). Näiteks Eesti Kunstimuuseumi näitusekataloog „Mood ja külm sõda“, Eesti Ajaloomuuseumi album „Johannes Lorupi klaasivabrik: masstoodangust disainipärliteni“ ja Eesti Spordimuuseumi väljaanne „Gigantide duell: Eesti ja USA suurheitlused korvpalliväljakutel“. Tüpoloogia alusel on nende teavikute puhul tegemist peamiselt kunstikirjandusega (101 korral) nagu Tartu Kunstimuuseumi näitusekataloog „Metsa ja mere vahel: Eesti loodusmaal“, aga ka aime- (Eesti Spordimuuseumi „50 Gustav Sule mälestusvõistlust: nimed. Numbrid. Lood“), laste- (Saaremaa Muuseumi „Saaremaa Muuseum 150: värvi ise!“), tarbe- (ERM „Rahvarõivaste valmistamise juhend: pastelde tegemine“), teatme- (Eesti Vabaõhumuuseumi „Eesti vallamajade ajaloo teatmik“), teadus- (Eesti Arhitektuurimuuseumi „Tallinna puitarhitektuur“), muu- (ERM videosalvestis „Perikomi sügis“) ja õppekirjandusega (Eesti Arhitektuurimuuseumi „Rotermanni kvartali linnaruumiõppe töövihik“), samuti memuaaride ja päevikute (Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi „Sonettide sarmikas daam: intervjuu Silvia Laidlaga) ning publitsistikaga (Eesti Kunstimuuseumi „Täiendusi nõukogude aja kunstiloole. Tartu sõpruskond ja Ülo Sooster“). Laadi alusel jagunevad need teavikud järgmiselt: 79 näitusekataloogi, lisaks ajakirjad, ajalehed, albumid, e-raamatud, jätkväljaanded, kaardid, kogumikud, käsiraamatud, muuseumijuhid, noodid, piltteavikud, raamatud,

teatmikud, videosalvestised ja võrguväljaanded. Näiteks Tallinna Linnamuuseumi e-raamat „Kui kohtuvad jõed“, Tallinna Linnamuuseumi võrguväljaanne „Lukud ja sulgurid e. sulgemisvahendid“ ja Teatri- ja Muusikamuuseumi kirjastatud Heino Elleri noot „Sümfoonia nr. 1“. Teavikud on enamasti eesti, aga ka inglise, saksa, rootsi, udmurdi, vepsa ja vene keeles ning mulgi murdes. Näiteks Muhu Muuseumi heliraamat „Tule, tule, Une-Liisu“ ja Viljandi Muuseumi jätkväljaanne „Viljandi Muuseumi toimetised nr.3: Mulgid ja Mulgimaa vanadel fotodel“. Kõige rohkem kunstikirjandust on ilmunud viimasel kahel aastal. Üheks 7. liiki kuuluva kirjanduse suure arvu põhjuseks on kindlasti asjaolu, et Eesti Kunstimuuseum on muuseumite seas kõige suurem kirjastaja. Teavikute koguarvult teine, Eesti Rahva Muuseum, on kirjastanud 24 kunstialast teavikut. Kokku on seda liiki kirjandust välja andnud 68 muuseumist 32. Ühe näitena võib välja tuua Eesti Arhitektuurimuuseumi lastele mõeldud väljaande „Eesti tuletornid: värvi ja joonista“.

Suuremad kirjastajad mõjutavad ka ülejäänud liikide pingerida. Eesti Rahva Muuseumi kirjastatud poolsada (52) sotsiaalteaduste valdkonda kuuluvat teavikut on tõstnud 3. liiki kuuluvate teavikute arvu üle saja ning kokkuvõttes teisele kohale. Sotsiaalteaduste alast kirjandust on välja andnud veel 26 muuseumit nt Tartu Ülikooli muuseumi teatmik „Muusade mägi: Tartu Ülikooli muuseum Toomemäel“ või Tartu Mänguasjamuuseumi näitusekataloog „Mängides läbi ajaloo“. Sotsiaalteaduste alast kirjandust on ilmunud läbi aastate üsna võrdselt. Enim ehk 45 teavikut kuulub neist teaduskirjanduse hulka (nt Eesti Rahva Muuseumi jätkväljaanne „Vanavara kogumisretkedelt“), lisaks on ilmunud kunsti-, aime- ja muud kirjandust, publitsistikat, tarbe- ja õppekirjandust ning memuaare ja päevikuid. Kõige rohkem on välja antud raamatuid, järgnevad jätkväljaanded, kogumikud, teatmikud, näitusekataloogid, videosalvestised, võrguväljaanded, piltteavikud, ajalehed, käsiraamatud, heliraamatud, e-raamatud ja muuseumijuhid. Lisaks eestikeelsetele teavikutele on teavikuid ilmunud ka inglise, vene, saksa ja soome keeles ning muhu murdes. Näiteks võib tuua Narva Muuseumi teaviku „Rahvamänge läbi aastaringi“.

9. UDK liigi kolmas koht tuleneb sellest, et kokku on 39 muuseumit kirjastanud geograafia, biograafia ja ajaloo valdkonda kuuluvaid teavikuid (nt Sillamäe Muuseumi „Meie noorusaastad“ või Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseumi „Luuu kodukandilood“). Teavikud on ilmunud aastatel 2011-2015, kõige rohkem neist aastal 2014. Enamasti kuuluvad need väljaanded teaduskirjanduse hulka (nt Haapsalu

ja Läänemaa Muuseumite väljaanne „Uurimusi Mati Mandeli auks“), aga ilmunud on ka aimekirjandust, memuaare ja päevikuid, teatme- ja kunstikirjandust, publitsistikat, tarbe-, õppe-, teatme- ja muud kirjandust. Laadidest on teistest rohkem ilmunud raamatuid ja jätkväljaandeid, aga ka kaarte, näitusekatalooge, kogumikke, videosalvestisi, võrguväljaandeid, albumeid, muuseumijuht, ajakiri, ajaleht, teatmik ja piltteavik. Valdavalt on need eestikeelsed teavikud, üksikud ka inglise, soome ja vene keeles. Üheks nendest väljaannetest on näiteks Haapsalu ja Läänemaa Muuseumite väljaanne „Kuurortlinna teejuht: pühendatud Haapsalu kuurordi 190. sünnipäevale“.

Tabel 5. Ilmunud teavikute jagunemine UDK liikide lõikes

Teaviku liik	Nimetuste arv	Nimetuste osakaal
0 Üldteadused jne	86	12,4%
1 Filosoofia	1	0,1%
2 Religioon. Teoloogia	6	0,9%
3 Sotsiaalteadused jne	138	19,9%
5 Matemaatika. Loodusteadused	21	3,0%
6 Rakendusteadused. Arstiteadus. Tehnika	73	10,5%
7 Kunst. Meelelahutus. Sport	213	30,8%
8 Filoloogia. Ilukirjandus	23	3,3%
9 Geograafia. Biograafia. Ajalugu	131	18,9%

Sageduselt järgmisi teaviku liike on ilmunud alla 100 ehk 10%: liiki 0 (üldteadused jne) 86 ehk 12,4%, liiki 6 (rakendusteadused, arstiteadus, tehnika) on ilmunud 73 ehk 10,5%, liiki 8 (filoloogia, ilukirjandus) 23 ehk 3,3% nt Põltsamaa Muuseumi „Emilie Beermann, Eesti lipp ja Põltsamaa“ ja liiki 5 (matemaatika, loodusteadused) 21 ehk 3,0% nt Eesti Loodusmuuseumi näitusekataloog „Ohtlik loodus: müüdid & tegelikkus“. Liiki 8 on näiteks välja andnud Betti Alveri Muuseum, Järvamaa Muuseum ja Liivi Muuseum ning need väljaanded on otseselt seotud muuseumi temaatikaga. Kõige vähem on kirjastatud teavikuid religiooni ja teoloogia (liik 2) nt Eesti Kunstimuuseumi „Eesti ikoonikunst“ ja filosoofia (liik 1) valdkonnas, neid on vastavalt 6 ja 1 teavikut. Ainsa filosoofia liiki kuuluva väljaande on välja andnud Eesti Kunstimuuseum, milleks on „Lavateri näoraamat: valgustusajastu pilk inimesele ja kunstile: toetudes Johann Caspar Lavateri menuteosele "Füsiognoomilisi fragmente inimesetundmise ja ligimesearmastuse edendamiseks"“.

Kokkuvõtteks: kõige rohkem on ilmunud teavikuid, mille UDK liigiks on 7 ehk kunst, meelelahutus, sport. Enim on nende seas eestikeelseid kunstikirjanduse alla kuuluvaid näitusekatalooge. Teisel kohal on UDK liigi 3 ehk sotsiaalteadused alla kuuluvad teavikud. Nende seas on enim raamatuid, mis kuuluvad teaduskirjanduse alla. Kolmandal kohal on teavikud UDK liigiga 9 ehk geograafia, biograafia, ajalugu. Nende seas on kõige rohkem teaduskirjanduse hulka kuuluvaid eestikeelseid raamatuid ja jätkväljaandeid. Pingerida mõjutavad suurimad kirjastajad Eesti Kunstimuuseum ja Eesti Rahva Muuseum.

3.2.5 Muuseumite poolt kirjastatud teavikute laadid

Kõige rohkem on kirjastatud teavikute hulgas trükitud raamatuid (vt Tabel 6, lk 53), neid on üle veerandi (129 ehk 27,2%). Raamatuid on välja andnud 48 muuseumit, uuritud ajavahemiku lõikes on raamatuid välja antud ühtlaselt. Kõige rohkem raamatuid kuulub aimekirjanduse alla, järgnevad memuaarid ja päevikud, kunsti-, teadus-, õppe-, tarbe-, laste-, muu ja ilukirjandus, publitsistika ning teatmekirjandus. Ilmunud raamatute seas pole ühtegi filosoofiaalast raamatut, teised UDK liigid on kõik esindatud. Raamatud on eesti, inglise, vene, rootsi ja saksa keeles ning üks kodavere murdes. Käsitletud on suures osas mõnda isikut (näiteks Konstantin Pätsi Muuseumi „Konstantin Päts ja Järvamaa“), kohta (näiteks Järva-Jaani Muuseumi „Vaikne kena kohakene: Ramma küla Järvamaal“), asutust (näiteks Paduvere Muuseumi Seltsi „Jõgeva KEK- aastad tulvil tööd ja elu“) või konkreetseid museaale (näiteks Eesti Rahva Muuseumi „Helmekeed“), kuid raamatute seas on ka palju juubeliväljaandeid ja mõned tegelusvihikud (näiteks Järvamaa Muuseumi „Jüriöö ülestõus ehk Nelja kuninga hukk Paides“).

Teist ja kolmandat kohta jagavad jätkväljaanded ja näitusekataloogid. Mõlemat on viiendik. Jätkväljaandeid on välja andnud 26 muuseumit. Kahel viimasel aastal on väljaandeid hakatud välja andma pea poole rohkem kui uurimisperioodi alguses. Valdavalt on jätkväljaannete tüübiks teaduskirjandus, kuid esineb ka memuaare ja päevikuid, publitsistikat, aime-, kunsti-, teatme- ja lastekirjandust. Jätkväljaandeid pole vaid filosoofiaalaseid ehk UDK liigist 1. Jätkväljaanneteks on enamasti aastaraamatud, toimetised, erinevad sarjad nagu Iisaku Muuseumi sari „Alutaguse suured kodu-uurijad“ või Harjumaa Muuseumi sari „Harjumaa uurimusi“ ning regulaarselt ilmuvad konverentsikogumikud nagu ERMi Noorte etnoloogide ja

folkloristide konverentsikogumik. Jätkväljaanded on suures osas eesti ja inglise keeles, mõned ka saksa ja vene keeles ning üks sisaldab mulgi murret.

Näitusekatalooge on 97 ehk 20,5%. Näituste korraldamine on muuseumi üks põhitgevustest, seetõttu on näituste kataloogide paiknemine nii kõrgel kohal laadide pingerivis igati arusaadav. Näitusekatalooge on kirjastanud 21 muuseumit. Viimasel kolmel aastal on välja antud pea poole rohkem näitusekatalooge kui aastatel 2011 ja 2012. Enamuse näitusekataloogide tüübiks on kunstikirjandus, vähesel määral on ka muud kirjandust (Eesti Loodusmuuseumi „Tempo ja rütm: südamelöögist kosmiliste tsükliteni“), teatme- (Ikoonimuuseumi „Икона староверов Причудья: Гавриил Ефимович Фролов и его иконописная мастерская“) ja teaduskirjandust (Eesti Kunstimuuseumi „Urmas Ploomipuu valge maja“), memuaare ja päevikuid (Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum „Silvia Raudvee“), publitsistikat (Tartu Kunstimuuseumi „Pilvi Takala: rõivad ja rühid“), tarbe- ja aimekirjandust (Eesti Ajaloomuuseumi „Riik malelaua“). Näitusekataloogidest ei kuulu ükski üldteaduste ehk 0 liiki, enim on 7. liiki kuuluvaid väljaandeid. Pea samapalju on eesti- ja ingliskeelseid näitusekatalooge (Tartu Mänguasjamuuseumi „Mängides läbi ajaloo“), tunduvalt vähem vene ja rootsi keelt sisaldavaid jätkväljaandeid. Näiteks võib tuua Eesti Loodusmuuseumi „Ohtlik loodus: müüdid & tegelikkus“.

Raamatud, näitusekataloogid ja jätkväljaanded moodustavad pea kolmveerandi ilmunud teavikutest.

Tabel 6. Ilmunud teavikud laadide lõikes

Teaviku laad	Nimetuste arv	Nimetuste osakaal
raamat	129	27,2%
jätkväljaanne	100	21,1%
näitusekataloog	97	20,5%
võrguväljaanne	25	5,3%
muuseumijuht	16	3,4%
kaart	15	3,2%
kogumik	15	3,2%
piltteavik	14	3,0%
teatmik	13	2,7%
e-raamat	13	2,7%

Teaviku laad	Nimetuste arv	Nimetuste osakaal
videosalvestis	8	1,7%
heliraamat	7	1,5%
käsiraamat	6	1,3%
album	5	1,1%
ajaleht	4	0,8%
noot	4	0,8%
ajakiri	3	0,6%
Kokku	474	100,0%

Teisi laade on kirjastatud oluliselt harvemini, 5% või veelgi vähem. Näiteks sageduselt järgmisena on ilmunud võrguväljaandeid, mida on 25 ehk vaid 5,3% ja muuseumijuhte, mida on 16 ehk 3,4%. Kõige vähem on ilmunud ajakirju, neid on vaid 3 nimetust. Nendeks on Eesti Spordimuuseumi regulaarselt ilmuv esindusväljaanne „Sport&Muuseum“, mis kajastab muuseumi tegemisi ja räägib erinevatel spordiajaloolistel teemadel. Eesti Kunstimuuseumi Toimetised on konverentsiettekannete kogumikust välja kasvanud eelretsenseeritav teadusajakiri, mis avaldab muuseumi kogusid ja näitusi puudutavaid kodu- ja välismaa teadlaste originaaluurimusi. Illustreeritud ajakiri on tervikuna mitmekeelne (eesti-, inglise- ja saksakeelne) ning ilmub üks kord aastas ning Journal of Ethnology and Folkloristics (JEF) on interdistsiplinaarne teadusajakiri, mis on suunatud rahvusvahelisele lugejaskonnale ning ilmub kaks korda aastas. Ajakiri on Eesti Rahva Muuseumi, Eesti Kirjandusmuuseumi ja Tartu Ülikooli ühisväljaanne, mis ilmub kaks korda aastas. Kogumikud on enamasti seotud konverentsidega, näiteks Eesti Ajaloomuuseumi ajalookonverentsi ettekandeid sisaldav kogumik „Vabadussõjad Läänemere ääres peale Esimest maailmasõda“. Kaartideks on nii mingi piirkonna kaardid kui õppe- või matkaradade kaardid, näiteks Väike-Maarja Muuseumi „Äntu-Nõmme looduse õpperada“. Piltteavikuteks on plakatid, näiteks Pärnu Muuseumi „Kaitseliit. Kaks lugu“. Plakatid on välja antud näituse või mõne muu sündmuse reklaamimiseks. Videosalvestisteks on filmid ja DVD, näiteks Eesti Arhitektuurimuuseumi portreefilm „Ehituskunstnik Toomas Rein“. Heliraamatuteks on CD, näiteks Muhu Muuseumi unejutte sisaldav „Tule, tule, Une-Liisu“.

Eraldi väljatoomist väärivad elektroonilised materjalid, e-raamatud ja võrguväljaanded. E-raamatuid on välja andnud neli muuseumit, kelleks on Eesti

Vabaõhumuuseum, Tallinna Linnamuuseum, Tartu Ülikooli Loodusmuuseum ja Eesti Loodusmuuseum. E-raamatutest on pooled Tartu Ülikooli Muuseumi väljaanded. Ajaliselt pärinevad nii e-raamatud kui võrguväljaanded aastatest 2012-2015. Võrguväljaandeid on välja andnud taas Eesti Vabaõhumuuseum, Tallinna Linnamuuseum ja Tartu Ülikooli Loodusmuuseum, lisaks ka Tartu Linnamuuseum, Käsmu Meremuuseum, Eesti Spordimuuseum, Tartu Ülikooli Muuseum, Eesti Põllumajandusmuuseum ja Eesti Rahva Muuseum.

Kokkuvõtteks: kõige rohkem on ilmunud raamatuid, jätkväljaandeid ja näitusekatalooge, mis moodustavad kõikidest väljaantud laadidest pea kolmveerandi. Raamatute puhul on enamasti tegemist eestikeelse aimekirjandusega, mis käsitleb mõnda isikut, kohta, asutust või konkreetseid museaale. Näitusekataloogid on suuremas osas eesti või inglise keeles ja kuuluvad kunstikirjanduse hulka. Jätkväljaanded on enamasti eesti- ja ingliskeelsed aastaraamatud, mis kuuluvad teaduskirjanduse hulka. Nii näitusekataloogide kui jätkväljaannete osakaal on viimasel kahel aastal suurenenud. Elektrooniliste väljaannete osakaal on väike, ligikaudu 11%.

3.2.6 Muuseumite poolt kirjastatud teavikute tüübid

Kirjastatud teavikute seas on võrdselt teaduskirjandust ja kunstikirjandust (mõlemat 123 ehk 25,9%). Teaduskirjanduse puhul on väljaannete suur arv tingitud sellest, et seda on välja andnud kokku 32 muuseumit ja neist 21 muuseumit rohkem kui ühe teaviku. UDK liikidest on kõige rohkemaarvulisem sotsiaalteaduste (liik 3) alaste teavikute hulk, üldse pole aga kirjastatud filosoofiaalast (liik 1) teaduskirjandust. Laadidest esineb kõige rohkem jätkväljaandeid, järgnevad kogumikud, raamatud, võrguväljaanded, e-raamatud, näitusekataloogid, album ja teatmik. Eestikeelsete teavikute kõrval on kolmandiku võrra vähem ilmunud ingliskeelseid väljaandeid, lisaks üksikud vene- ja saksakeelsed ning üks soomekeelne ja üks mulgi murret sisaldav väljaanne, milleks on Viljandi Muuseumi teavik „Mulgid ja Mulgimaa vanadel fotodel“.

Selgub, et nagu ka liikide puhul, mõjutab aktiivseim kirjastaja järgnevat pingerida (vt Tabel 7, lk 56). Sama palju on tüüpidest avaldatud kunstikirjandus (123 ehk 25,9%). Kunsti- ja teaduskirjandust on ilmunud neljandal kohal olevast aimekirjandusest üle

poole rohkem. Kunstikirjanduse suur osakaal on seletatav Eesti Kunstimuuseumi kõrge positsiooniga kirjastavate muuseumite hulgas. Muuseum on kirjastanud 40 nimetust kunstikirjandust, mis on peaaegu samapalju, kui kolmandal kohal olev aimekirjandus. Kokku on kunstikirjandust välja andnud 30 muuseumit, nt Eesti Arhitektuurimuuseum „100 sammu läbi 20. sajandi Eesti arhitektuuri“ või Konstantin Pätsi muuseum „Hauata riigivanemate kenotaaf“. Kunstikirjanduse väljaandmine on aastate jooksul pidevalt kasvanud ning 2015. a on see peaaegu kahekordistunud. UDK liikidest pole väljaannetes esindatud vaid 5 (matemaatika, loodusteadused) ja 8 (filoloogia, ilukirjandus) liik, kõige enam on kirjastatud 7 liiki (kunst, meelelahutus, sport). Enim on kunstikirjandust ilmunud näitusekataloogidena, aga ka raamatute, piltteavikute, albumite, muuseumijuhtide, teatmiku, jätk- ja võrguväljaande, kogumiku ja e-raamatuna. Keeltest domineerib eesti keel, järgnevad inglise, vene, saksa ja rootsi keel. Ühe kunstikirjanduse näitena võiks tuua Eesti Kunstimuuseumi näitusekataloogi „Vene kunst Baltimaade kogudest“ või siis Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi väljaande „Andres ja Anna: Andres Särevi kirjad abikaasa Annale“.

Tabel 7. Ilmunud teavikuid tüüpide alusel

Teavikute tüübid	Nimetuste arv	Nimetuste osakaal
teaduskirjandus	123	25,9%
kunstikirjandus	123	25,9%
aimekirjandus	46	9,7%
memuaarid, päevikud	41	8,6%
muu kirjandus	41	8,6%
publitsistika	23	4,9%
teatmekirjandus	21	4,4%
õppekirjandus	21	4,4%
tarbekirjandus	21	4,4%
lastekirjandus	10	2,1%
ilukirjandus	4	0,8%

Ülejäänud tüüpi teavikuid on ilmunud alla 10%: aimekirjandust on välja antud 46 nimetust ehk 9,7% (Iisaku Muuseumi „Johannes Kangro loominguiline pärand“), memuaare ja päevikuid (Eesti Ajaloomuuseumi „August Matthias Hagen : kunstniku reisipäevikud 1820-1821“) ning muud kirjandust (ERMi teatmik „Maailmafilm: Tartu

visuaalse kultuuri festival“), kumbagi 41 ehk 8,6%, publitsistikat 23 ehk 4,9%, teatme-, õppe- ja tarbekirjandust kõiki 21 ehk 4,4%. Kõige vähem on kirjastatud laste- (Eesti Vabaõhumuuseumi „Taaveti meheteod neetud külas: suur seiklus vana aja Eestis“) ja ilukirjandust (A.H. Tammsaare Talumuuseumi heliraamat „Tõde ja õigus“), mida on vastavalt 10 ja 4 nimetust. Laste- ja ilukirjanduse väike hulk on mõistetav, kuna vaid Tartu Mänguasjamuuseumi esmaseks sihtrühmaks on lapsed, ning ilukirjanduse väljaandmine pole muuseumite tegevuses põhieesmärk.

Kokkuvõtteks: ka tüüpide lõikes mõjutavad muuseumite kirjastamise edetabelit suurimad kirjastajad. Kõige rohkem on välja antud teadus- ja kunstikirjandust. Teaduskirjandus kuulub enamasti sotsiaalteaduste valdkonda, teavikut seas on kõige rohkem eestikeelseid jätkväljaandeid. Kunstikirjanduse hulk on vaadeldava ajaperioodi jooksul kasvanud poole võrra. Enamasti on kunstikirjandust välja antud eestikeelsete näitusekataloogidena.

3.2.7 Muuseumite poolt 2011-2015 kirjastatud teavikute keeleline jaotus

Ilmunud teavikutest kuuel tekst puudub (Lisa 9). Suurem osa muuseumite kirjastatud teavikutest on eestikeelsed (vt Tabel 8, lk 58). Selliseid teavikuid, kus ainsaks või üheks keeleks on eesti keel, on 436 ehk 57,7%. See näitab, et muuseumid näevad oma teavikute peamise sihtrühmana kohalikke elanikke. Eesti keeles pole publitseerinud vaid Ikoonimuuseum. Ikoonimuuseum on kirjastanud 2013. a venekeelse näitusekataloogi „Икона староверов Причудья: Гавриил Ефимович Фролов и его иконописная мастерская“.

Võõrkeeltest on kõige rohkem kasutatud inglise keelt. Neid teavikuid on peaaegu poole vähem, kokku 228 ehk 30,2%. Inglise keeles on publitseerinud 39 muuseumit ehk üle poole muuseumitest. Ülejäänud keeltes teavikuid on alla 10%: venekeelseid (58), saksakeelseid (13), rootsikeelseid (5) ja soomekeelseid (4). Läti, vepsa ja udmurdi keel on ühe keelena ühes teavikus. Lätikeelse teaviku andis välja Tartu Ülikooli Loodusmuuseum ja selle pealkiri on „Baltijas vide, pārtika un veselība: no paradumiem līdz izpratnei“. Tegemist on võrgumonograafiaga, mis ilmub ka eesti, inglise ja soome keeles. Udmurdi ja vepsa keel on eesti, inglise ja vene keele kõrval üheks keeleks Eesti Rahva Muuseumi välja antud videosalvestistes „Eesti etnograafiline film. II, Udmurdid“ ja „Eesti etnograafiline film. III, Vepslased“.

Kirjastatud teavikutes on kirjakeele kõrval kasutatud ka murdeid: mulgi, muhu ja kodavere murret. Nendeks teavikuteks on Viljandi Muuseumi „Mulgid ja Mulgimaa vanadel fotodel“, Muhu Muuseumi „Tule, tule, Une-Liisu“ ja Liivi Muuseumi „Kodavere uavits“.

Tabel 8. Muuseumite poolt 2011-2015 kirjastatud teavikute keeleline jaotus

Teaviku keel	Nimetuste arv	Nimetuste osakaal
eesti	436	57,7%
inglise	228	30,2%
vene	58	7,7%
saksa	13	1,7%
tekst puudub	6	0,8%
rootsi	5	0,7%
soome	4	0,5%
muhu murre	1	0,1%
kodavere murre	1	0,1%
mulgi murre	1	0,1%
vepsa	1	0,1%
udmurdi	1	0,1%
läti	1	0,1%

Ilmunud teavikute seas on pisut üle poole mitmekeelseid, nimelt 468 teksti sisaldavast teavikust 240 teavikut on mitmekeelsed (sisaldavad rööpteksti, võõrkeelseid tiitreid või on osaliselt võõrkeeles) ja 228 teavikut vaid ühes keeles. Lisaks teavikutele, mis on publitseeritud vaid eesti keeles on ka väljaandeid, mis sisaldavad vaid võõrkeelt, näiteks Eesti Vanatehnikamuuseumi väljaanne „The last motor race of the empire“. Sellisel juhul on teavik enamasti avaldatud paralleelselt mitmes keeles nagu ka Eesti Vanatehnika Muuseumi „Impeeriumi viimane autovõistlus“ on välja antud nii eesti kui ka inglise keeles ja Eesti Piimandusmuuseumi väljaanne „Töövihik piimast“ on paralleelselt publitseeritud nii eesti- kui ka venekeelsena. Traditsioonilistest muuseumite kirjastatavatest teavikutest on paralleelselt mitmes keeles välja antud muuseumijuhte nagu Eesti Meremuuseumi „Jäämurdja Suur Tõll“ eesti, vene, inglise ja soome keeles. Kakskeelseid teavikuid on avaldatud 232, kolmekeelseid 53 ja neljakeelseid 2.

Kokkuvõtteks: valdavalt antakse välja eestikeelseid või eesti keelt sisaldavaid väljaandeid, neid on 468 teavikust 436. Vaid Ikoonimuseum pole välja andnud eestikeelset kirjandust. Üle poole muuseumitest on välja andnud ingliskeelseid või inglise keelt sisaldavaid teavikuid. Üle poolte teavikutest on mitmekeelsed.

3.2.8 Muuseumite poolt 2011-2015 kirjastatud teavikute lisad

Ilmunud teavikutest ei sisalda lisasid 450. Vaid 24 nimetust sisaldavad peale põhiosa ka lisa või lisasid (Tabel 9). Viie teaviku juurde oli lisatud DVD ja sama paljude juurde kaart. Nelja teavikut täiendab buklett ning kahte CD või ülesanneteleht-järjehoidja. Lisaks eelnevatele on seitsme teaviku juures üks lisa, mis sisaldab kas brošüüri, CD ja bukletti, DVD ja bukletti, lauamängu, taskumäärajat, kaarti ja genealoogilist tabelit või valmistusjuhendit ja mustrilehti. Lisasid sisaldavad vaid vähesed teavikud.

Tabel 9. Teavikute juurde kuuluvad lisad

Teaviku lisa	Lisade arv
DVD	5
kaart	5
buklett	4
ülesanneteleht-järjehoidja	2
CD	2
valmistamisjuhend ja mustrilehed	1
taskumääraja	1
brošüür	1
CD ja voldik	1
kaart ja genealoogilised tabelid	1
lauamäng	1
Kokku	24

Kõige rohkem ja mitmekesisemalt kasutab muuseumidest lisasid Eesti Rahva Muuseum, kes on kasutanud viit erinevat lisa: brošüüri, CD ja voldikut, DVD ja bukletti, kaarti ja genealoogilisi tabelleid ning valmistamisjuhendit ja mustrilehti. CD ja voldik on lisatud heliraamatule „Minu jõulujutt“. DVD ja buklett täiendab

videosalvestist „Meie mäletame! Meie mälestame!“. Kaart ja genealoogiline tabel on näitusekataloogi „Johannes Pääsuke: mees kahe kaameraga“ juures. Brošüür on lisatud videosalvestiste „Eesti etnograafiline film. II, Udmurdid“ ja „Eesti etnograafiline film. III, Vepslased“ juurde. Valmistamisjuhend on lisatud raamatu „Eesti rahvarõivad“ juurde.

Teised muuseumid kasutavad vaid ühte laadi lisa (Lisa 10). Lisasid sisaldavad enamasti elektroonilised materjalid, mille juurde kuulub trükitud materjal või näitusekataloogid koos elektroonilise materjaliga. Näiteks Narva Muuseum on lisanud heliraamatule „Kuldsed väravad“ bukleti ja Eesti Loodusmuuseum näitusekataloogile „Tempo ja rütm: südamelöögist kosmiliste tsükliteni“ CD. Samas C.R Jakobsoni Talumuuseum on lisanud raamatule „Puidu kasutamine talus“ lauamängu, Tartu Ülikooli Loodusmuuseum jätkväljaandele „Eesti elurikkus“ taskumääraja, Eesti Vabaõhumuuseum raamatule „Taaveti meheteod neetud külas: suur seiklus vana aja Eestis“ ülesanneteleht-järjehoidja ning Eesti Rahva Muuseum raamatule „Eesti rahvarõivad“ valmistusjuhendi ja mustrilehed.

Kokkuvõtteks: lisasid sisaldavad vaid 24 teavikut 474 teavikust. Kõige rohkem on lisadena kasutatud kaarte ja DVDsid. Enim on lisasid välja andnud Eesti Rahva Muuseum.

3.2.9 Muuseumite kirjastustegevuse toetajad

Teavikute väljaandmist on toetanud ka erinevad asutused ja organisatsioonid. Kõige sagedamini on ilmunud teavikute juures rahastajaks märgitud Eesti Kultuurkapital, seda 18 korral. Teised asutused/organisatsioonid on teavikute väljaandmist toetanud tunduvalt harvemini: kolmel korral üks, kahel korral neli ning kümnel korral üks asutus või organisatsioon. (vt Tabel 10, lk 61) Järgnevas tabelis on ära toodu andmed toetajate kohta vaid juhul, kuid neid sisaldas ERB andmebaas või muuseumi koduleht, tegelikkuses on toetajate osakaal muuseumiväljaannete kirjastamisel märgatavalt suurem. Antud andmed on toodud vaid näitlikustamiseks, missugused asutused/institutsioonid muuseumi väljaannete kirjastamist toetavad ning ei anna seetõttu täit ülevaadet toetuste kogumahu kohta.

Tabel 10. Kirjastamise toetajad ERB andmebaasi ja muuseumite kodulehtede alusel

Kirjastamise toetajad	Sagedus
Eesti Kultuurkapital	18
Wolfgang von Szeliga (Saksamaa)	3
Eesti Haridus- ja Teadusministeerium	2
Eesti Pimedate Muuseum	2
Eesti Rahvuskultuuri Fond	2
Tartu Nägemisvaegurite Arenduskeskus	2
EELK Jõhvi Mihkli kogudus	1
Eesti Piimaliit	1
Eesti Teadusfond (grant 8190)	1
Illuka vald	1
Juuru vallavalitsus	1
Keila Linnavalitsus	1
Kohaliku Omaalgatuse programm	1
Leader Programm	1
Põlva Partnerluskogu	1
Eesti Kultuuriministeerium	1

Kokkuvõtteks: kõige rohkem ehk 18 korral on teavikute väljaandmist toetanud Eesti Kultuurkapital. Lisaks Eesti Kultuurkapitalile on ERB andmebaasi põhjal teavikute ilmumist toetanud 15 asutust või organisatsiooni.

3.3 Intervjuude analüüs

Järgnevas alapeatükis tuuakse välja intervjuude tulemused lähtuvalt intervjuudes esitatud küsimustest. Selles alapeatükis selgitatakse kirjastamise eesmärke, eeliseid ja puuduseid, töötajate ülesandeid, kirjastatavate teavikute valiku põhjuseid, sihtrühmi, koostööpartnereid, kirjastusprotsessi, tiraaže, kirjastamise finantseerimist, väljaantud teavikute turundust ja tulevikuplaane.

Nii ERMi vastutav toimetaja Tuuli Kaalep, kui ka Eesti Kunstimuuseumi (EKM) kirjastusosakonna juhataja Renita Raudsepp peavad kirjastamist tegevuseks, mis aitab täita muuseumite põhieesmärki ehk muuseumi kogude avamist kasutajatele. Seejuures

tähtsustavad nad, et seda teevad oma ala spetsialistid. Lähtuvalt muuseumite põhitegevusest lisab Renita Raudsepp veel ka näituste tutvustamise kui ühe olulise aspekti muuseumi kirjastustegevuses: *Kirjastustegevus lähtub ennekõike muuseumi ühest põhitegevusest, milleks on näituste korraldamine. Lisaks on muuseumidele väga oluline informatsiooni talletamine, avalikult kättesaadavaks tegemine ja selle populariseerimine oma kogudes olevate kunstiteoste kohta nii erialaspetsialistidele kui laiemale avalikkusele. Samuti muuseumi kogude teaduslik erialane uurimine ja interpreteerimine. Muuseumi tegevuse põhieesmärkideks on koguda, säilitada, uurida, eksponeerida ja tutvustada oma kogudes olevaid kunstiteoseid alates vanemast kunstipärandist kuni nüüdiskunstini. Kirjastustegevus on üks tegevustest, mis aitab neid eesmärke ellu viia.*

Kuid muuseumikirjastuse töövälja ei moodusta mitte ainult otseselt muuseumi kogusid avavad teavikud, vaid mõlemad ekssperdid kinnitavad, et tööväli on oluliselt laiem. Renita Raudsepp selgitab, milliseid tekste välja antakse: *Sellele lisanduvad ka näitustevälised projektid ning kommunikatsiooni-, turundus-, haridus- jmt tegevustega seotud trükised. Kirjastusosakonna töövälja kuuluvad tegelikult kõik tekstilised materjalid, mis ühel või teisel moel muuseumi tegevuses esinevad ja avaldatakse, nt ka näitustesaalides olevad saalitekstid (etiketid, seinatekstid), kodulehel avaldatud tekstid, pressiteated jne. Samuti muuseumi suveniirtrükiste kirjastamine (nt postkaardid, kalendrid, kaustikud jmt) ning ka väljaspoolt tellitud või koostöös teostatud muuseumi suveniiride kujunduse ja tekstide järelvalve koostöös EKM poodide juhatajaga ja vastavate muuseumidega, kellele suveniire teostatakse.*

Muuseumikirjastuse eeliseks peavad mõlemad intervjuueeritavad kirjastamisprotsessi kiirust, mugavust, paindlikkust ja üleüldse lihtsamat haldamist. Renita Raudsepp lisab võimaluse optimeerida eelarvestamisel kulusid ning et muuseum on siis ka raamatute omanik (nii füüsiliselt, kui ka autoriõiguslikus plaanis). See tähendab, et raamatute müügist laekunud tulu saab tagasi suunata muuseumi tegevusse.

Muuseumikirjastuse puudusena nimetab Renita Raudsepp laiema müügivõrgustiku puudumist (näiteks välismaal), millest tingituna on vaja hoida raamatute tiraaže väiksematena. Samas tõdeb ta, et arvestades EKM raamatute spetsiifilisust, ei ole see eluliselt oluline puudus. Tuuli Kaalepi sõnul tekivad majasisesel kirjastamisel mõnikord probleemid tähtaegadega, kuna autorid on samal ajal hõivatud ka muude tähtajaliste ülesannetega (nt näituse koostamine).

Arvestades mõlema muuseumi suurusega, ei ole kirjastusalal tegutsevate töötajate arv suur. EKM kirjastusosakonna koosseisu kuulub viis inimest: juhataja, kaks graafilist kujundajat ja kaks kirjastamise spetsialisti. Kirjastamise spetsialisti tööülesanneteks on lisaks eestikeelsete tekstide keeleteoimetusle ja korrektuurile ka tõlgete allhangete koordineerimine, projektijuhtimine (näiteks raamatu kirjastamisel kogu protsessi järelvalve, erinevate osapoolte töö koordineerimine, vajadusel tekstides faktikontroll, loogikakontroll, sisulised võrdlused tõlgetega, kergemate tõlgete koostamine eeskujude põhjal). ERMis töötab kolm toimetajat ning toimetus kuulub teadusosakonna koosseisu.

Lisaks kirjastamisega seotud oma töötajatele on mõlemal muuseumil ka allhankelise tööjõu võrgustik ehk graafilised kujundajad, tõlgid, keeleteoimetajad (nii eesti keele, kui ka võõrkeelte) ja trükikojad, nendest enamus on muuseumi pikaajalised koostööpartnerid.

Tekstiloomega tegelevad muuseumites enamasti vastavad erialaspetsialistid (koguhoidjad, teadurid), EKMis ka lepinguliselt vastavat näitust kureerima kutsutud kuraatorid, kes on sisulised näituste ja uurimuste koostajad. Haridusalaseid tekste koostavad muuseumipedagoogid, turundustekste kommunikatsiooni- ja turundusosakonna töötajad.

Kuigi väljaannete autoriteks on enamasti oma maja töötajad, on Tuuli Kaalepi sõnul ka erandeid: *Näiteks viimati tuli Mart Laar oma raamatut ise pakkuma, et tal on selline käsikiri ning see otsustatigi publitseerida. Siiski seda, et tuleb inimene tänavalt käsikiri taskus, juhtub väga harva, me oleme ikkagi selline väike nišikirjastus, sellisel juhul peaks see olema meie profiiliga sobiv käsikiri ja parem oleks ka, kui autoril oleks mingeid eelarvelisi vahendeid, peab olema hea põhjus, et see välja anda. Näiteks Mart Siilivask tõi käsikirja „Ehitusmeistri naine“, mille publitseerisime, kuna tegu oli põneva eluloolise materjaliga, lisaks ehitas pealkirjas mainitud ehitusmeister maja, kus praegu asume (Veski 32, ERMi praegune peahoone Tartus).*

Autorite hulka laiendavad teadusväljaannetega seotud isikud, asutused ja organisatsioonid. EKM annab juba kümme aastat välja Eesti Kunstimuuseumi Toimetiste sarja, mis on muuseumi konverentsiettekannete kogumikust välja kasvanud rahvusvahelise kolleegiumiga mitmekeelne (eesti, inglise ja/või saksa) teadusajakiri. ERM annab välja ingliskeelset rahvusvahelist teadusajakirja *Journal of Ethnology and*

Folkloristics, mille kaastööd tulevad enamasti inimeste teaduskontaktide või konverentside kaudu. ERMile toob materjali ja käsikirju juurde ka koostöövõrgustik Tartu Ülikooli, Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiviga.

Muuseumiväljaannete sihtgrupi kohta ütleb Tuuli Kaalep, et ERM püüab kirjastada võimalikult laiale publikule ning sihtgrupid erinevad väljaandeti. Teaduskirjandusel on kitsam lugejaskond. Näiteks teadusajakiri „JEF“ on mõeldud eelkõige teadlastele ja üliõpilastele. Aastaraamat on seevastu väga laiale publikule. Kogusid populariseerivad väljaanded pakuvad samuti huvi lastest vanuriteni. Spetsiaalselt lastele on välja antud jõulujuttude kogumikke. Tuuli Kaalep lisab, et kavas on sihtrühmade ülevaatamine ja väljaannete täpsem suunamine eri sihtrühmadele: *Püüame edaspidi kindlasti laieneda ka sellega, et meil oleks rohkematele sihtgruppidele midagi pakkuda. Uues majas paremates tingimustes on võimalusi rohkem ja siis saab ka selgemini aru, kellele mida vajaka on.* EKMis publitseeritavate teavikute laiemaks sihtrühmaks on Renita Raudsepa sõnul üldisemalt kunstihuvilised: *Selle sees omakorda: erialaspetsialistidele, laiemale lugejaskonnale (nii kohalik kui turist). Samuti nt Eesti Kunstiakadeemias suunatakse tudengeid kasutama uurimisallikatena vajadusel vastavaid muuseumi väljaandeid (nt toimetisi või mõnda konkreetset kunstnikku käsitlevat teost kui muuseum on vastava raamatu kirjastanud).*

Küsimusele koostööpartnerite kohta vastab Renita Raudsepp, et reeglina kirjastab muuseum oma väljaanded ise ja on ka nende raamatute omanik: *Koostöös anname välja raamatuid vaid siis, kui tegu on nt muuseumidevahelise või mõne rahvusvahelise koostööprojektiga, kus ühe osapoolena on kaasatud EKM. Siis otsustatakse vastavalt vajadusele, kes on lõplik raamatu kirjastaja (kas EKM või partnermuuseum) või on tegu kaaskirjastamisega (näiteks tiraaž jagatakse) ning kumbki osapool turustab ise kogust raamatuid.*

Tuuli Kaalep ütleb, et koostööpartnerid kujunevad vastavalt töö iseloomule ning toob näitena Tartumaa rahvarõivaste raamatu, mille idee algatajaks oli Rahvakultuuri Keskseks, kes innustasid ja õhutasid raamatut koostama, seejärel kirjutas ERMi kuraator Reet Piiri käsikirja valmis. *Nemad tegelesid tutvustamistöö ja ettetellimiskampaaniaga. Koostöös Tartu Ülikooli ja Eesti Kirjandusmuuseumiga ilmub teadusajakiri „JEF“. Koostööd oleme teinud ka Tallinna Ülikooliga. Kunstiakadeemiaga on hetkel üks soome-ugri projekt pooleli.*

Tuuli Kaalep lisab, et koostööprojektid sünnivad tihti teadusprojektide või grantide raames. Tuuli Kaalep toob välja, et *koostööprojektid on huvitavad, kuna need toovad uusi mõtteid, tekste, teemasid. Kasulikud on need ka selle poolest, et saab jaotada tööd, kui üks osapool on vastutav tehnilise teostuse eest, siis teine tegeleb rohkem finantspoole ja turundamisega. Nii saavad mõlemad koostööpartnerid ajada oma asja. Koostöö võib olla samas ka keeruline, inimestel on erinev töökultuur ja ettekujutus tulemusest.*

Kirjastamisprotsess muuseumis sarnaneb Renita Raudsepa sõnul tavakirjastuse omale: *algkäsikiri, vajadusel selle eellugemine/retsenseerimine, käsikirja keeleteoimetus, toimetatud teksti kinnitamine autoriga, teksti tõlkimine, algtõlke kinnitamine autoriga, tõlke nn native keeleteoimetus, pildimaterjali koondamine, kõikide toimetatud materjalide edastamine graafilisele kujundajale (kujundusprotsess toimub koostöös autor-toimetaja-kujundaja-kirjastus), kujunduse vormiline ja tekstiline korrektuur, valmis kujunduse trükikotta saatmine, trükiprotsessi järelvalve, valmis raamatute jõudmine muuseumisse. Valmis raamatud annab kirjastusosakond üle EKM poodidele, mis tegeleb muuseumi raamatute müügi ja leviga. Ja lisab: Kõrgkvaliteetsed fotod EKMi kogusse kuuluvatest teostest, mis EKMi raamatutes reprodutseeritud, teeb alati EKMi koosseisuline professionaalne fotograaf ja vajadusel käib ta fotografeerimas ka teiste muuseumide kogudes või erakogudes asuvaid teoseid kui teose omanikul puudub kvaliteetne pildifail ning EKMil on vajadus seda reprodutseerida muuseumi väljaandes. Kui teose omanikul on olemas kvaliteetne ja sobiv fail, siis taotleme me selle kasutamisdõigust ning seda uuesti ei fotografeeri. Lisaks on rikkalik ajaloolise fotomaterjali allikas EKMi arhiiv, samuti otsivad autorid vajadusel lisamaterjale teiste muuseumide või mäluasutuste arhiividest ning seda nii Eestist kui vajadusel ka välismaalt.*

Tuuli Kaalep kirjeldab kirjastusprotsessi järgnevalt: *Meil on majas olemas ka fotolabor ning kui trükise jaoks on vaja midagi pildistada, siis pöördub autor kogudesse. Kogudest valitakse esemed välja, mida fotograafid pildistavad või siis valib autor fotod fotokogust. Kui on sariväljaanded, siis on kujunduslahendus juba välja töötatud, siis me lihtsalt küljendame. Meil on majas ka kunstnikud, nad ei ole küll professionaalsed raamatukujundajad, vaid tegelevad ka näituste kujundamise, kõikisuguste reklaammaterjalidega ja teevad üldse kõike, mida vaja. Nemad teevad meile tihti raamatukaane, mõnikord kogu kujunduse. Kui on tegemist väga*

piltiderohke trükisega (näiteks Voolmaa-Kaarma rahvarõivaraamatu uustrükk), mis vajab professionaalset kujundajat, siis sellisel juhul ostetakse teenus väljastpoolt. Pärast toimetamist, kui trükis jääb meile küljendada, siis teeme küljenduse. Koostöös fotograafidega, nemad teevad meile fototöötuse, paneme pildid sisse. Seejärel lähevad küljendatud materjalid autorile ülevaatamiseks. Viime sisse viimased parandused. Teeme printfaili ja suhtleme trükikojaga, võtame hinnapakumised ning seejärel läheb käsikiri trükki. Tõlgete jaoks on meil mõned partnertõlkijad, samuti üks ingliskeelne toimetaja, kes on väga nõutud inimene Tartus. Tõlkija peab aduma õiget profiili, teadma terminoloogiat ja tundma konteksti. Oma majas meil kahjuks tõlkijat ei ole. Noorem põlvkond suudab ise inglise keeles kirjutada, kahjuks on aga eesti keeles kirjutamisoskus läinud viletsamaks.

Hoolimata sellest, et EKMi kirjastuses töötab kaks koosseisulist graafilist disainerit, ostetakse kujundusteenust väljastpoolt lisaks, sest kaks spetsialisti ei suuda katta kõiki EKMi kujundusmahte. ERMis teostatakse kujundus enamasti oma jõududega, välist abi kasutatakse vaid väga nõudlike teavikute puhul. Nii EKMis kui ka ERMis ei tööta ühtegi koosseisulist tõlkijat, tõlketeenused tulevad allhankena väljastpoolt maja professionaalsete tõlkijate käest. Trükiteenuseid ostavad mõlemad muuseumid trükikodadest. Mitmed tööprotsessid toimuvad aga mõlemas kirjastuses muuseumisiseseelt ning sisseostetud teenuseid kasutatakse vaid suure töömahu, erispetsialisti või erialase tegevusprofiili (nt trükkimine) puudumise korral.

Tekstitöötluks kasutab nii ERM kui ka EKM tavalist Wordi programmi (toimetamisel). Renita Raudsepp selgitab, et kujunduste korrektuurid toimuvad nii pdf dokumendis (Adobe Acrobat Professional programm võimaldab lisada toimetusmärke/teksti) kui ka paberil. Kujundajad kasutavad professionaalseid Adobe Creative Suite programme (InDesign, Photoshop, Illustrator jne).

Tiraažid ei ole muuseumiväljaannetel väga suured. Nii ERMis, kui ka EKMis peetakse väikeseks tiraažiks ca 300-500 eksemplari ning keskmiseks tiraažiks 500-700 eksemplari raamatu kohta. 1000 tk on muuseumi jaoks juba väga suur kogus, mida on praktiseeritud üksikute teavikutega. ERMis näiteks on 1000-tiraažiga välja antud Mart Laari raamat „Rahvuse sünd“. ERMi praktikas on katsetatud ka 2000-tiraažiga, seda raamatuga „Eesti Kampsun Eesti Rahva Muuseumi kogudest“, mis ilmus 2013. a. Tuuli Kaalepi sõnul tiraaž ei ole veel päris läbi müüdud, aga see on selline ajatu väljaanne rohkete illustratsioonide ja ingliskeelse resümeega. See oli

spontaanne ja väga kiire projekt, mis teostati praktiliselt mõne kuuga. Raamat valiti ka 25 kaunima raamatu hulka.

Kordustrükid ei ole muuseumites tavapärane praktika. Kordustrükke tehakse EKMi enamasti suveniirtrükiste puhul (näiteks postkaardid, kalendrid), raamatute puhul aga harva (kui, siis enamasti EKMi filiaalide muuseumijuhtide puhul või kui mõne näitusega kaasnev raamat on tõepoolest osutunud suureks menukiks). ERMis tehakse kordustrükke, kui teavik osutub väga populaarseks: *Väga populaarseks osutus Johannes Pääsukese fotoalbum, mis on praegu kolmas trükk. Esimene trükk oli pehmeaaneline ja osteti väga ruttu ära. Teine trükk oli juba kõvakaaneline ja läks ka väga kiiresti. Kolmandat trükki hetkel veel jagub. Kordustrükk on tehtud ka Mannineni Eesti rahvarõivaraamatust, selle esmatrükk tuli välja 2009. a. ERMi 100 aasta juubeliks ning müüdi läbi hetkega, kuigi oli suhteliselt kallis. Ka teine trükk on läbi müüdnud.*

Küsimusele muuseumi kirjastustegevuse finantspoolest väidavad mõlemad eksperdid üksmeelselt, et üldiselt on muuseumi raamatute kirjastamine üsna kallis. Muuseumiväljaannete hinda kergitab näiteks mitmekeelne tekst, mis tähendab lisakulutusi tõlkimisele ja trükkimisele, samuti on kunstiraamatute puhul väga oluline pildimaterjali trükikvaliteet. Tuuli Kaalep sõnul *vahendid, kust tuleb kirjastamiseks raha, on kolm: eelarvest tulevad palgad töötajatele, kes sellega tegelevad; omatulu arvelt saab tihti maksta trükiraha ja siis muidugi Eesti Kultuurkapital ning teised toetused ja sihtrahad ning kultuuriprogrammid, mida saab taotleda vastavalt kavandatava trükise temaatikale. Trükiraha meil eelarves üldiselt ettenähtud ei ole, see tuleb leida mujalt. Teadusosakonna eelarvest (toimetus kuulub hetkel teadusosakonna alla) tuleb tõlkerahasisid teadusväljaannete tõlkimiseks. Aastaraamatu väljaandmine tiraažiga 400 eksemplari eelarve on 6000 euro ringis (töötajate palgad, trükikulud, kujundamine, turundus), aga eelarve sõltub suuresti väljaandest. Tuuli Kaalep lisab, et on teatud projektid, mis teenivad ning nende arvelt saab omakorda teha muid huvitavaid projekte, mis aga kasu ei too, ning nii eelarve tasakaalus hoida. Muuseumikirjastusena on meil võimalus missiooniprojekte ka teha, mis kommertskirjastuste puhul ilmselt eriti kõne alla ei tule.*

Turundus- ja müügikanalitest rääkides ilmneb, et väga suunatud, laiahaardelisi ning regulaarseid kommertsreklaami kanaleid hetkel kummaski muuseumis kasutusel ei ole. Mõlema muuseumi esindaja sõnul saab väljaandeid osta või nende kohta infot

leida muuseumipoest, e-poest, raamatukauplustest ja raamatukogust. EKMi väljaanded on müügil ka suuremates teistes Eesti muuseumites (näiteks Tartu Kunstimuuseum, Eesti Ajaloomuuseum), partnernäituste puhul siis vastavas partnermuuseumis (konkreetses näituse või projekti raamat), välisnäituste puhul siis vastavates välismaa muuseumides. Ka nn suust-suhu teavitus erialaringkonnas on meile reklaamikanal. ERMis tegeleb raamatute turundusega vaid üks inimene turundusosakonnast. Tuuli Kaalep tõdeb, et raamatuturundus on meil alles algusjärgus ning selles, kuidas end nähtavaks teha, on meil veel eelkõige kommertskirjastustelt üht-teist õppida. Mõned kanalid võiks olla rohkem kasutusel, näiteks raadiosse järjejutuna jne. Läbi peaks mõtlema kellelt tellida arvustusi, kuhu raamatuid saata. Praegu kasutame sotsiaalmeediat (Facebook, blogi), kodulehte (hetkel uuendamisel), /.../ uudiskirja, pressiteateid /.../. Raamatuesitlusi oleme varasematel aastatel teinud päris palju, aga ajad on muutunud. Hetkel tutvustame raamatuid pigem mingi ürituse raames, näiteks näitus+kataloogiesitus või filmiesitus+kataloogi esitus, siis saab seda ka soodushinnaga osta.

Küsimusele EKMi kirjastustegevuse tulevikuvisioni kohta vastab Renita Raudsepp, et kindlasti on üks arendamist vajav valdkond lastele suunatud kunstiraamatud, mida praegu muuseum on vähe kirjastanud. Samuti ei ole EKM kirjastanud ühtegi e-raamatut ja seda kahel põhjusel. Esiteks siiani pole olnud nende järele vajadust. Teiseks on väljaannetes oluline roll kvaliteetsetel kunstiteoste reprodol, mida e-raamatu formaadis sellisel kujul teostada ei ole võimalik. Samas ei välista muuseumi esindaja tulevikus e-raamatute kirjastamist, kui selleks tekib vajadus. Samuti on olnud kaalumisel mõningate kitsama sihtrühmaga raamatute (näiteks arhiivitrukiste) kirjastamise viimist raamat nõudmisel (*books-on-demand*) vormi. See tähendab, et raamatut kirjastatakse piiratud kogus eksemplare (näiteks partneritele-muuseumitele, meeskonnale, sisulistele kaasautoritele, riiklikud sundeksemplarid raamatukogudele), ülejäänud saaks seda tellida muuseumi e-poe kaudu ning raamatuid trükitakse täpselt selline kogus kui suur on nõudlus.

ERMi uues majas kirjastamise maht kindlasti kasvab, näiteks on laienemas haridustegevus, sellega suureneb õppematerjalide maht. Kavas on pakkuda teavikuid laiematele sihtrühmadele ning laiendada näitusi tutvustavade materjalide keelevalikut, näiteks vene, soome, läti keel. Tuuli Kaalepi arvates oleks rohkem vaja koostööprojekte nii Eesti kui ka rahvusvahelisel tasandil, et kirjastus kasvaks

teaduskirjastusena. Samuti tuleks areneda selles suunas, et olla majavälistele uurijatele usaldusväärseks partneriks, et nad sooviksid oma ERMi kogude põhjal valminud uurimused just ERMi kirjastuses välja anda.

3.4 Küsitlustulemuste analüüs

Küsitluse vastused on esitatud alateemade kaupa. Alateemad ei kattu küsitluse osadega. Alateemasid on 13, nendeks on kirjastamisega seotud töötajad (küsimused 2-3), kirjastamise eesmärgid (küsimused 4-5), käsikirjade valikupõhimõtted (küsimused 6-8), kirjastamisprotsess muuseumites (küsimused 9-11), e-teavikute kirjastamine (12-14), kirjastamiseks kasutatav tark- ja riistvara (küsimused 15-16), muuseumisises kirjastamise plussid ja miinused (küsimused 17-18), muuseumitrukiste tiraažid (küsimused 19-21), teavikute sihtrühmad (küsimus 22), muuseumite väljaannete reklaam ja turundus (küsimused 23-24), muuseumite kirjastustegevuse finantseerimine (küsimused 25-27) ja uuendused muuseumite kirjastustegevuses (küsimus 28). 1. küsimuse (muuseumi nimi) vastused analüüsis ei kajastu, seda küsimust vajab autor vastuste eristamiseks. Küsitluse tulemused esitatakse anonüümselt. Samuti ei analüüsita eraldi viimast, 29. küsimust (kommentaari), seda kasutatakse eelnevate küsitlustulemuste selgitamiseks.

3.4.1 Kirjastamisega seotud töötajad

Küsitlusele vastasid 27 muuseumi esindajad. Uurides kirjastamisega tegelevaid töötajaid, selgitati välja kirjastustegevuses osalevate töötajate arv ja kas kirjastamine on nende peamiseks tööülesandeks.

Tabel 11. Kirjastustegevusega tegelevate töötajate arv

Kui suur on kirjastustegevusega tegelevate töötajate arv	Sagedus
0	3
1	6
2	8
3	4
4	1

5	1
6	1
7	1
Ei ole kindlat arvu	2
Kokku	27

Tabel 11 näitab, et küsitluses osalenud muuseumites tegeleb kirjastamisega kuni seitse töötajat. Kolme muuseumi esindajad märkisid kirjastamisega tegelevate töötajate arvuks nulli, mis tähendab, et nendes muuseumites ei ole ühegi töötaja põhitegevuseks kirjastamine. Kõige rohkem vastati, et kirjastamisega tegeleb 1-3 töötajat: kuues muuseumis tegeleb kirjastamisega üks inimene, kaheksas kaks inimest ja neljas kolm inimest. Suurema töötajate arvu kasutamine kirjastamisel on harv: 4-7 töötajat tegeleb kirjastamisega vaid ühes muuseumis. Kahe muuseumi esindajate kohaselt ei saa nad välja tuua kindlat arvu kirjastamisega tegelejaid, sest see sõltub väljaantavast teavikust ja konkreetsest vajadusest. Enamasti tegelevad aga kirjastamisega seotud töötajad ka teiste tööülesannetega, sellise vastuse andsid 27 muuseumist 24. Vaid ühes muuseumis tegelevad töötajad kirjastamisega põhitegevusena. Ka kahe suurima muuseumikirjastaja EKMi ja ERMi ekspertide intervjuude analüüs kinnitab kirjastamisega tegeleva personali väikest arvu. EKM kirjastusosakonna koosseisu kuulub viis inimest ja ERMis tegeleb kirjastamisega kolm inimest.

3.4.2 Kirjastamise eesmärgid

Järgmise alateemana uuriti kirjastamise eesmärke ja nende olulisust. Neile küsimustele vastasid kõik küsitletud.

Kirjastamise eesmärkidena oli välja pakutud kuut vastusevarianti, neist kõige sagedamini nimetati rahva harimist (24 korral). Pea võrdselt nimetati ka muuseumi imidži kujundamist (20 korral) ja kogude tutvustamist (19 korral). Pisut harvemini (14 korral) märgiti kirjastamise eesmärkidena kogude populariseerimist ja kui põhikirjajärgset tegevust. Kuuel korral nimetati kirjastamise eesmärgina lisateenuse pakkumist. (vt Tabel 12, lk 71)

Tabel 12. Kirjastamise eesmärgid

Mis on kirjastamise eesmärk	Sagedus
Rahva harimine	24
Muuseumi imidži kujundamine	20
Kogude tutvustamine	19
Kogude populariseerimine	14
Põhikirjajärgne tegevus	14
Lisateenuse pakkumine	6
Muu	8

Kaheksa muuseumi esindajad lisasid etteantud valikuvariantidele omapoolse vastusevariandi. Lisatud vastusevariandid võib kokku võtta kui uurimis- ja teadustegevuse tulemuste tutvustamise. Siia alla kuulub nii näituste kataloogide, kohaliku ajalugu käsitletavate aastaraamatute ning muuseumi iga-aastaste ajalookonverentside ettekannete väljaandmine, koduloouurimine, spordiajaloo talletamine ja piirkonna uurimisseisu tutvustamine, kui ka teadusliku uurimistöö edendamine teadusajakirja väljaandmise kaudu ja muuseumi töötajate teadusloome avaldamine. Kommentaaride osas lisati mitmeid täiendusi, mis selgitasid muuseumite kirjastustegevuse eesmäärke. Näiteks vastas ühe muuseumi esindaja, et kohamuuseumite väljaannetel on asendamatu osa koduloouurimisel ja paikkondliku identiteedi säilitamisel. Teine muuseumi esindaja saatis peale küsimustikule vastamist meilile Raul Vaiksoo tsitaadi "Kõige usaldusväärsemad allikad kindla koha ajaloo kohta on kohaliku muuseumi teaduslikud väljaanded". Üks vastanu kommenteeris, et kirjastustegevuse põhieesmärk on aastas välja anda üks trükis toimetiste sarjast ja vähemalt üks populaarteaduslik või kogusid tutvustav teavik. Veel kommenteeriti, et praegu koostatakse ja valmistatakse trükiks ette piirkonna asutuste või valdkondade tellimisel juubelitega seotud ajalooülevaateid. Samuti lisati, et teavikuid koostatakse peamiselt muuseumi tutvustamiseks, haridusprogrammide täienduseks või meeneteks. Sellest võib järeldada, et Öunapuu (2011) poolt välja toodud muuseumi eesmärgid tutvustavaid teavikuid antakse välja juba muuseumite kirjastustegevuse algusest käesoleva ajani. Intervjueritud muuseumi eksperdid toovad välja enamuse ka küsimustikes oluliseks peetud eesmärkidest lugedes kirjastamist tegevuseks, mis aitab täita muuseumite põhieesmärki. Samuti ilmneb intervjuudest näituste tutvustamise aspekti olulisus. Lisaks on muuseumidele väga oluline informatsiooni talletamine,

avalikult kättesaadavaks tegemine ja selle populariseerimine ning muuseumi kogude teaduslik erialane uurimine ja interpreteerimine.

Järgnevalt paluti vastajatel hinnata kirjastustegevuse olulisust muuseumi tegevuses. Vastata sai skaalal üldse mitte oluline (1) kuni väga oluline (5) (Tabel 13).

Tabel 13. Kirjastustegevuse olulisus

Kui oluline on muuseumile kirjastustegevus?	Sagedus
1 üldse mitte oluline	0
2	0
3	4
4	7
5 väga oluline	16
Kokku	27

Selgus, et kirjastustegevust peeti enamasti väga oluliseks, nii vastas üle poole küsitletutest. Pigem oluliseks pidasid kirjastamist muuseumi tegevusalade seas seitse vastanut ehk veerand vastajatest. Ülejäänud neli vastanut märgistasid skaala keskmise väärtuse, sellest madalamaid vastusevariante ei märgistatud. Seega võib öelda, et üle kolmveerandi vastanud kirjastamisega tegelevate muuseumite esindajatest hindasid kirjastamist muuseumi tegevuste seas pigem või väga oluliseks.

3.4.3 Käsikirjade valikupõhimõtted

Selle alateema küsimustega selgitati välja käsikirjade pakkumise ning valiku põhimõtted ja praktikad.

Käsikirjade valikupõhimõtteid käsitletavatest küsimustest esimene oli seotud käsikirjade pakkumisega. Küsimustikus oli välja pakutud neli vastusevarianti (vt Tabel 14, lk 73), mis kõik leidsid aktiivset äramärkimist. Kõige enam jõuab küsitluses osalenud muuseumites käsikirju kirjastamisele oma töötajatelt (23 korral), pisut vähem tellimustöödena (19 korral). Kõige vähem leidsid äramärkimist vastusevariandid koostööpakkumistena ja autorid pakuvad ise (mõlemat 15 korral).

Tabel 14. Käsikirjade jõudmine muuseumitesse

Kuidas jõuavad käsikirjad muuseumitesse?	Sagedus
Oma töötajatelt	23
Tellimusena	19
Koostööpakkumistena	15
Autorid pakuvad ise	15
Muu	2

Lisaks pakkusid vastanud välja kaks varianti. Kahel korral märgiti, et konverentside ettekandeid avaldatakse artiklitenä ja ühel korral nimetati, et uute näitustega kaasnevad näituste väljaanded.

Valdavalt muuseumid autoreid otseselt ei motiveeri. 20 korral väideti, et kui autor on oma muuseumi töötaja, siis talle lisatasu ei maksta. Sama põhimõtte kehtib ka kahe suurima muuseumi/kirjastaja puhul. Pea võrdselt nimetati, et muuseumi profiil motiveerib (13 korral) ja muuseumi maine motiveerib (12 korral). Vaid viis vastajat väitsid, et autoreid motiveeritakse honorari maksmisega. (Tabel 15)

Tabel 15. Autorite motiveerimine käsikirjade kirjutamiseks

Kuidas motiveerite autorit valima just Teie muuseumi?	Sagedus
Autor on oma muuseumi eelarveline töötaja ja lisatasu ei maksta	20
Muuseumi profiil motiveerib	13
Muuseumi maine motiveerib	12
Honorari maksmisega	5
Muu	5

Lisaks etteantud valikutele lisandus vastajate poolt mitmeid täiendusi ja kommentaare. Kolme muuseumi esindajad selgitasid, et teadustööga tegelejad on eelretsenseeritavas väljaandes (aastaraamat, ajakiri või konverentsiettekannete kogu) publitseerimisest huvitatud ja pöörduvad ise muuseumi poole. Üks küsitletu vastas, et muuseum otseselt ei motiveerigi autoreid just neid oma käsikirja avaldamiseks valima. Teisest muuseumist vastati, et nemad tellivad konkreetse teksti, aga kui väljavalitud autor ei huvitu, siis koostööd ei tule. Välja toodi ka isiklikke häid suhteid ja seda, et valdkonnamuuseumi puhul otsesed konkurendid puuduvad ning seetõttu mingi kindla valdkonna inimesed valivad koostöö antud muuseumiga just sisu tõttu.

Käsikirjade valiku põhjendustena oli küsimustikus välja pakutud neli valikut, neist

üks (vastavalt pakutavatele toetustele) äramärkimist ei leidnud. Valdavalt nimetati käsikirjade valikukriteeriumitena kahte põhjust: kui käsikiri on seotud kohalike inimeste, paiga, sündmuse ja vaatamisväärsustega (17 korral) või kui tegemist on oma muuseumi käsikirjaga (16 korral). Vaid kaks vastanut põhjendasid käsikirjade valikut sobivusega muuseumi profiiliga. (Tabel 16)

Tabel 16. Käsikirjade valikupõhimõtted

Millest lähtuvalt valite kirjastamiseks käsikirjad?	Sagedus
Kui on seotud kohalike inimeste, paiga, sündmuse, vaatamisväärsustega	17
Autor on oma muuseumist	16
Sobib muuseumi profiiliga	2
Muu	6

Ka valikupõhimõtete juurde lisati mitmeid kommentaare. Kaks vastajat lisasid, et käsikiri valitakse kirjastamiseks välja, kui see vastab väljaande (populaar)teaduslikele nõuetele. Kaks vastajat nimetasid valikukriteeriumina sobivust ja vastavust eksponeeritavatele näitustele ning kaks sobivust väljaande üldteemaga. Üks vastaja tõi välja, et välja antakse vaid kultuurilooliselt olulisi tekste ja üks rõhutas, et põhiliseks ja esmaseks kriteeriumiks on seotus kogudega.

3.4.4 Kirjastusprotsess muuseumites

Neljanda alateema raames keskenduti kirjastusprotsessile ja selgitati välja valikud tõlkimise, toimetamise, kujundamise, küljendamise, trükkimise ja levitamise vallas, koostööpartnerid ning koostöö tegemise põhjused. Kirjastamisprotsessi käsitleti erinevate etappide kaupa. Sellele küsimusele jättis üks vastaja vastamata, ta selgitas eraldi saadetud meilis, et üheselt vastamine pole lihtsalt võimalik, kuna muuseumi kirjastamistegevus on väga mitmekesine, tegutsetakse vastavalt vajadusele ja võimalusele. Näiteks võivad kõik kirjastamise etapid toimuda muuseumis, neid võib tellida väljastpoolt, tehakse nii nagu parajasti vajalik on. Seetõttu oli tal keeruline ühest vastust välja tuua.

Selgus, et tõlkimiseks valitakse enamasti teenusepakkuja (16 korral), seda kinnitas ka intervjuude analüüs, nii ERMil kui ka EKMil on välja kujunenud kindlad teenusepakkujad, kelle poole tõlkimiseks pööratakse. Kuues muuseumis toimub tõlkimine autori ja tõlkija koostöös ja vaid ühes muuseumis tõlgib käsikirja sutor ise.

Nelja muuseumi esindajad jätsid sellele küsimusele vastamata.

Toimetamise etapis nii suuri erisusi välja ei tulnud kui tõlkimise puhul. Kõige sagedamini nimetati ise toimetamist (13 korral), pisut harvem nimetati muuseumi ja teenusepakkuja koostööd (8 korral) ja teenusena tellimist (5 korral). Järgnevatel etappidel valitses taas ülekaalus teenusena tellimine. Kujundus tellitakse teenusena 19 muuseumis, ise tehakse viies ning muuseumi ja välise teenusepakkuja koostööna valmib kahes muuseumis. Ka suurimad muuseumikirjastajad teevad kujundustöö põhiliselt ise, sisse ostetakse teenust vaid suure kujundusmahu korral. Küsitlustulemuste põhjal tellitakse küljendus samuti valdavalt teenusena (21 muuseumis). Ise tehakse küljendus neljas ja koostöös ühes muuseumis. Teavikute trükkimine tellitakse ülekaalukalt teenusepakkuja käest (25 korral) ja vaid ühes muuseumis trükitakse teavikud ise. Suurimate kirjastajate puhul on trükiteenus lisaks tõlkimisele ainus, mis tellitakse täismahus teenusepakkujalt. Levitamisel on tendents vastupidine: vaid üks muuseum tellib selle teenusena, 18 tegeleb sellega ise ja seitse teevad koostöös välise teenusepakkujaga. (Tabel 17)

Tabel 17. Valikud kirjastusprotsessis

Valikud	Tõlki- mine	Toimeta- mine	Kujunda- mine	Küljenda- mine	Trükki- mine	Levita- mine
Tellime teenusena	16	3	19	21	25	1
Teeme koostöös	6	8	2	1	0	7
Teeme ise	1	13	5	4	1	18

Kuuest kirjastamise etapist neli tellitakse valdavalt teenusena väljaspoolt muuseumi, kaks tehakse valdavalt ise. Koostööd tehakse vaid vähestel juhtudel. Suurimate kirjastajate intervjuudest tuleneb, et kuuest etapist vaid kahe puhul (tõlkimine ja trükkimine) kasutatakse teenusepakkuja abi. Enamus tööprotsessidest toimuvad muuseumisisestelt ning sisseostetud teenuseid kasutatakse vaid suure töömahu, erispetsialisti või erialase tegevusprofiili puudumise korral.

Koostööpartneritena nimetasid muuseumite esindajad kõige sagedamini kommertskirjastusi (8 korral), kuid pea samapalju ka kultuuriasutusi ja teisi muuseumeid (6 korral) ning haridusasutusi (5 korral). 9 vastajat jättis selle küsimuse vahele, põhjuseks oli koostöö puudumine teiste asutustega. (vt Tabel 18, lk 76)

Tabel 18. Kirjastamise koostööpartnerid

Kui teete kirjastamisel koostööd, siis kes on teie koostööpartnerid?	Sagedus
Kommertskirjastused	8
Kultuuriasutused	6
Teised muuseumid	6
Haridusasutused	5
Muu	9

Üheksal korral vastust täpsustati ja nimetati lisaks neid, kellega koostööd tehakse. Nii nimetati veel kahel korral erialaspetsialiste ning ühel korral tõlkijat (FIE), keeleteoimetajat, retsensente eelretsenseeritavatele artiklitele, kohalikke seltse, teaduskirjastust, teadusasutusi, teisi mäluasutusi (arhiivid) ja raamatupoode. Üks vastaja tunnistas, et nii koostöö kui koostööpartnerid sõltuvad projektist, ühtset mudelit pole. Viimase väitega samal seisukohal on ka ERMi esindaja. EKMi esindaja väitel kirjastab reeglina muuseum oma väljaanded ise ja on ka nende raamatute omanik. Koostöös antakse raamatuid välja nt muuseumidevahelise või mõne rahvusvahelise koostööprojektiga.

Koostöö põhjustena toodi küsimustikus välja viis vastust, mis kõik leidsid äramärkimist (Tabel 19). Seitse vastajat oli küsimusele vastamata jätnud, põhjuseks oli taas koostöö puudumine.

Tabel 19. Koostöö tegemise põhjused

Millistel juhtudel otsustate publitseerimisel koostöö kasuks?	Sagedus
Oma muuseumis puuduvad vastava ala spetsialistid	14
Võimalik jagada tööülesandeid vastavalt oskustele ja võimalustele	13
Uute ideede saamiseks	8
Kulude kokkuhoidmiseks	7
Teadusgrantide täitmiseks	1
Muu	1

Kõige sagedamini ja pea võrdselt väitsid vastanud, et koostöö valitakse juhul, kui muuseumis vastava ala spetsialistid puuduvad (14 vastajat) ja et oleks võimalik jagada tööülesandeid vastavalt oskustele ja võimalustele (13 vastajat). Pea poole vähem on koostöö tegemise põhjuseks uute ideede saamine (8 korral) ja kulude kokkuhoid (7 korral). Vaid ühel juhul tehakse koostööd teadusgrantide täitmisel. Sellele küsimusele

lisati vaid üks kommentaar: et vabaneda osast kirjastamise ja levitamisega seotud kohustustest. ERMi intervjuust tulevad välja kõik nimetatud koostöö tegemise põhjused.

3.4.5 E-teavikute kirjastamine

Järgmise alateemana leidis käsitlemist e-teavikute kirjastamine, e-teavikute väljaandmise põhjused ja ettevalmistamine.

Selgus, et kümme muuseumi on e-teavikuid välja andnud, 16 ei ole ja üks vastaja jättis küsimusele vastamata. Ühe muuseumi esindaja vastas, et muuseum pole e-teavikuid välja andnud, kuid hiljem lisas, et nende väljaanded on veebis kättesaadavad. Nii kujuneski lõplikuks e-teavikute väljaandjate arvuks kümme muuseumit.

E-teavikute väljaandjatest viis põhjendasid sellist valikut info laiema leviku ja parema kättesaadavusega: elektrooniliselt loeb teavikuid teistsugune auditoorium ja kümned tuhanded inimesed, samas kui toimetised paber kandjal ilmuvad vaid 500-1000 tiraažiga. Kaks vastajat ütles, et e-teavikute väljaandmine on odavam ja kiirem. Ühe muuseumi esindaja tõi välja reklaamiaspekti: elektroonilisel kujul konverentsi teesid toimivad ka osana reklaamist. Kahel juhul e-teavikute väljaandmine lõpetati. Üks vastaja ütles, et kuna paber kandjal teaviku puhul on võimalik aimu saada inimeste huvist asja vastu, siis elektrooniliste toimetiste väljaandmine lõpetati. Teine vastaja vastas, et kättesaadavuse ja pikemaajalise kasutamise huvides planeeritakse aastaraamatut edaspidi paber kandjale. ERMis antakse paralleelselt pabertrükitestega e-teavikutena välja ajalehte „Värat“ ning ajakirja „JEF“. Esimese väljaandmine lõpetati mõlemas versioonis aastal 2015. Ingliskeelse teadusväljaande „JEF“ puhul kaalutakse jätkamist vaid e-väljaandena, kuna väljaanne on suunatud pigem välisauditooriumile.

Peamiseks põhjuseks, miks e-teavikuid välja ei anta, on võimaluste puudumine (5 vastajat). Puudu on kas inimressursist või on kirjastustegevuse maht liiga väike, et tegeleda erinevate teavikute väljaandmisega. Need, kes e-teavikuid välja ei anna, põhjendasid seda valikut ka sellega, et nad ei näe vajadust e-teavikute väljaandmise järele, kuna puudub vastav sihtrühm. Üks vastaja arvas, et põhjuseks on arvatavasti konservatiivsus, kuna nende arvates on paber kandjal teavik usaldusväärsem. Teine vastaja vastas, et see ei ole põhimõtteline otsus, pigem on nii lihtsalt välja kujunenud.

E-teavikute väljaandmist on kaalutud, aga ühtegi vastavasisulist projekti ei ole ette võetud. Ühel juhul oli põhjuseks, et sellele pole jõutud mõelda. Ka Eesti suurim muuseumikirjastaja EKM pole e-teavikuid välja andnud, tuues põhjenduseks siiani nende järele vajaduse puudumise, samuti ei olda valmis tegema järeleandmisi kunstiteoste reprod kvaliteedi osas, mis e-raamatu formaadi puhul kannataks.

Tabel 20. E-teavikute ettevalmistamine

Kui annate välja ka e-teavikuid, siis kas valmistate e-teavikud ette ise?	Sagedus
Jah, valmistame ette ise	6
Ei, kasutame vahendajate abi	2
Vastavalt vajadusele ja võimalustele	1

Tabel 20 kohaselt selgub, et kuuel juhul valmistatakse e-teavik ette muuseumis. Ka ERM valmistab oma e-teavikud üldjuhul ette ise, ajalehe kujundus tellitakse teenusena. Kaks muuseumit kasutavad sealjuures vahendajate abi ja üks muuseum kombineerib kahte viisi. Intervjuudest selgub ka, et e-teavikute väljaandmist on kaalutud väga põhjalikult ning välja pakutud üsna erinevaid võimalusi, nt viia paberraamatu trükk üldse miinimumini ja hakata kirjastama vaid e-raamatuid.

3.3.6 Kirjastamisel kasutatav tark- ja riistvara

Järgmine osa küsitluses tõi välja, millist tark- ja riistvara muuseumid kirjastamisel kasutavad. Neile küsimustele tulid vastused vaid nendest muuseumitest, kus teavikuid valmistatakse trükiks ette muuseumis, kasutamata vahendajate abi.

Tabel 21. Kirjastamisel kasutatav tarkvara

Millist tarkvara kasutate kirjastamisel?	Sagedus
MS Office või muu kontoritarkvara	11
Adobe Acrobat	3
PhotoShop	3
Adobe Indesign	2
CorelDraw	1
Adobe Illustrator	1
Muu	1

Tabel 21 näitab, et valdavalt (11 korral) kasutatakse muuseumites kirjastamiseks kontoritarkvara. Ülejäänud vastusevariandid leidsid äramärkimist tunduvalt vähem,

vaid 1-3 korral. Nii kasutatakse programme Adobe Acrobat ja PhotoShop kolmes muuseumis, programmi Adobe Indesign kahes muuseumis ja programme CorelDraw ja Adobe Illustrator vaid ühes muuseumis. Kontoritarkvara ülekaalu põhjuseks on tõenäoliselt see, et kontoritarkvara programme on ka tasuta saadaval. Teised nimetatud programmid on kõik tasulised. Vastusevariante oli küsimustikus tegelikult välja pakutud rohkem, kuid neist kolm ei leidnud kasutamist. Nendeks olid variandid QuarkXPress, Adobe PageMaker ja InCopy. Samas lisati juurde üks programm, milleks on CorelDraw. Intervjuudes leiavad äramärkimist nii kontoritarkvara, Adobe Acrobat Professional kui ka Adobe Creative Suite programmid (InDesign, Photoshop, Illustrator jne).

Tabel 22. Kirjastamisel kasutatav riistvara

Millist riistvara või seadmeid kasutate kirjastamisel?	Sagedus
Arvutikomplekt	15
Skanner	15
Fotoaparaat	11
Fotolabori seadmed	2

Tabel 22 kohaselt kasutatakse kirjastamisel kõige sagedamini arvutikomplekti ja skannerit (võrdselt 15 korral nimetatud). Pisut harvem lisatakse teavikusse ise ka fotod ehk kasutatakse fotoaparaati (11 korral). Fotolabori seadmed on vaid kahel muuseumil. Neist üks vastaja lisas kommentaari, et muuseum valmistab kirjastajale ette ka fotomaterjali muuseumi kogudest. Intervjuudest selgub, et mõlemal intervjuueeritud muuseumil on oma fotolabor.

3.4.6 Muuseumisisese kirjastamise eelised ja miinused

Järgnevad küsimused selgitasid välja, mida peetakse kirjastamisega tegelevates muuseumites muuseumisisese kirjastamise (*in-house publishing*) eelisteks ja miinusteks.

Küsimustikus oli eelistena ette antud neli vastusevarianti (vt Tabel 23, lk 80), mis kõik leidsid ka aktiivset äramärkimist. Valdavalt peetakse muuseumisisese kirjastamise eelisteks sõltumatust nii sisu, tiraaži kui kujunduse mõttes. Nii arvas 26 vastajast (üks vastaja jättis küsimuse vahele) 24. Ülejäänud vastusevariante märgistati pea võrdselt. Nii arvas kolmveerand vastajatest, et muuseumisisese kirjastamise eelisteks on ka

võimalus välja anda teavikuid, millel on suhteliselt kitsas lugejaskond (20 korral), paindlikkus ja tihe koostöö osapoolte vahel (19 korral).

Tabel 23. Muuseumisisese kirjastamise eelised

Millised on muuseumisisese kirjastamise eelised?	Sagedus
Sõltumatus (sisu, tiraaž, kujundus)	24
Võimalus välja anda ka teavikuid, millel on suhteliselt kitsas lugejaskond	20
Paindlikkus	19
Tihe koostöö teavikuga seotud osapoolte vahel	19
Muu	2

Lisaks etteantud vastusevariantidele lisas üks vastaja kommentaari, et üheks eeliseks on ka pädevus, sest keegi teine ei tunne kohalikku ajalugu neist paremini. Samuti tõi vastaja välja, et keegi teine ei hakkaski kohalikku ajalugu kirjastama, kuna sihtgrupp on liiga väike. Mõlemad intervjueeritavad peavad muuseumisisese kirjastamise eeliseks kirjastamisprotsessi kiirust, mugavust, paindlikkust ehk üldisemalt lihtsamat haldamist. Üks intervjueeritav lisab võimaluse optimeerida eelarvestamisel kulusid ning et muuseum on siis ka raamatute omanik.

Tabel 24. Muuseumisisese kirjastamise miinused

Millised on muuseumisisese kirjastamise miinused?	Sagedus
Personali vähesus	20
Piiratud rahalised vahendid	19
Piiratud turundusvõimalused ja sidemed	11
Tehniliste võimaluste puudulikkus	8
Muu	2

Tabel 24 annab ülevaate muuseumisisese kirjastamise miinustest. Vastusena kasutati nelja vastusevarianti viiest, kuid erinevalt eelistest väga erineva sagedusega. Vastusevariantidest ei märgistatud kordagi varianti, mille kohaselt on miinuseks töökultuuri erinevused. Taas jättis üks vastaja küsimuse vahele. Kolmveerand vastanutest (20) nimetas muuseumisisese kirjastamise miinusena personali puudust. Sama tuli välja juba ka küsimustiku kirjastamisprotsessi (3.4.4) ja e-kirjastamise (3.4.5) osas. Vaid ühe võrra vähem (19 korral) nimetati miinusena piiratud rahalised vahendid. Ülejäänud kahte varianti märgistati tunduvalt vähem. Piiratud turundusvõimalusi ja sidemeid nimetas 11 vastajat ja tehniliste võimaluste

puudulikkust 8 vastajat. Küsimusele lisati kaks miinust. Üks vastaja ütles, et kuna kirjastamisega tegeletakse muu töö kõrvalt, siis on raskusi graafikust kinni pidamisega. Teine vastaja pidas majasisese kirjastamise miinuseks seda, et teaduskirjanduse väljaandjad peaksid oma tegevust liialt killustama ja tegelema peale teadustöö ka kõige muuga alates lepingute sõlmimisest kuni keeleteoimetamiseni. Muuseumikirjastuse võimaliku puudusena nimetab üks intervjuueeritavatest laiemat müügivõrgustiku puudumist, mis põhjustab väiksemaid tiraaže. Teine intervjuueeritav mainis erinevatest prioriteetidest tulenevaid probleeme tähtaegadega.

3.4.7 Muuseumitrükiste tiraažid

Tiraažide alateema eesmärgiks oli välja selgitada keskmised tiraažid, muutused tiraažides uuritava ajaperioodil ja kordustrukkide tegemine.

Tabel 25. Keskmised tiraažid

Kui suured on keskmised tiraažid?	Sagedus
Kuni 199	1
200-399	13
400-599	9
600-799	1
800-999	2

Keskmete tiraažide (Tabel 25) puhul anti ette kuus kahesajast vahemikku, neist viimast ehk kõige suuremat ei märgistatud kordagi. Seega jäävad keskmised tiraažid alla 1000 eksemplari. Vastuse jättis märkimata üks vastaja ehk küsimusele vastasid 26 muuseumi esindajad. Ühe muuseumi esindaja lisas kommentaari, millega ta väljendas raskusi sellele küsimusele üheselt vastata. Ta kirjutas, et raamatutel ja toimetistel on väga erinevad tiraažid. Näiteks võib raamatul olla tiraaž 1000 eksemplari, toimetistel 300 eksemplari ja e-teavikutel puudub tiraaž hoopis.

Kõige enam jäävad muuseumites keskmised tiraažid vahemikku 200-399 eksemplari (13 korral ehk pooltel juhtudel). Pisut vähem (9) vastajaid nimetas keskmise tiraažina vahemikku 400-599. Intervjuu vastustest tulenes, et ka suurimate kirjastajate keskmised tiraažid jäävad just sellesse vahemikku. Ülejäänud kolme vahemikku märgistati väga harva: vahemikku 800-999 kahel korral ning vahemikke kuni 199 ja 600-799 ühel korral. Tänapäeva keskmised tiraažid on tunduvalt väiksemad kui

Õunapuu (2011) poolt välja toodud 20. sajandi alguses välja antud tiraažid populaarsematel teavikutel (10 000-20 000 eksemplari).

Tabel 26. Tiraažide muutused

Kuidas on tiraažid aastatel 2011-2015 muutunud?	Sagedus
Pole muutunud	18
Vähenenud	6
Suurenenud	3

Vaadeldaval ajaperioodil 2011-2015 on kahe kolmandiku (18) vastajate arvates tiraažid jäänud samaks, suuri muudatusi pole toimunud. Kuue vastaja kohaselt on tiraažid nende muuseumis vähenenud ja kolme vastaja kohaselt suurenenud. (Tabel 26)

Kordustrükke on välja andnud 11 muuseumit. 15 muuseumit pole kordustrükke oma teavikutest välja andnud. Üks vastaja jättis sellele küsimusele vastamata. Ühe muuseumi esindaja lisis kommentaari, et kordustrükke on välja antud vaid voldikutest ja muuseumi tutvustavatest materjalidest, näiteks programmidest. Muuseumi eesmärke tutvustavatest teavikutest tehti kordustrükke Õunapuu (2011) kohaselt juba eelmise sajandi alguses. Ka intervjuutulemustest selgus, et kordustrükid ei ole muuseumites tavapärased, neid tehakse enamasti vaid suveniirtrükiste puhul, raamatute puhul aga harva. Samas tekkis siinkohal vastuolu andmekogu analüüsiga, mille kohaselt on aastatel 2011-2015 välja antud kordustrükk vaid kuuest teavikust. Põhjuseks võib olla, et ERB andmebaasis pole kõikide kirjete juurde trükikordusandmeid sisestatud või ei vastanud küsimustikule vastajad viimase viie aasta andmete põhjal.

3.4.8 Muuseumiväljaannete sihtrühmad

See küsimustiku osa selgitas välja, millistele sihtrühmadele muuseumid kirjastavad. Küsimustikus oli kaheksa vastusevarianti.

Tabel 27. Muuseumite sihtrühmad kirjastamisel

Millistele sihtgruppidele on teie publikatsioonid mõeldud?	Sagedus
Õppejõud, õpetajad	20
Erialaspetsialistid	19

Millistele sihtgruppidele on teie publikatsioonid mõeldud?	Sagedus
Üliõpilased	19
Turistid	17
Kooliõpilased	16
Teadlased	12
Pered	10
Koolieelikud	4

Tabel 27 näitab, et kõige sagedamini näevad muuseumid sihtrühmadena õppejõude ja õpetajaid (20 korral), erialaspetsialiste ja üliõpilasi (kumbagi 19 korral). Veidi vähem nimetati sihtrühmadena turiste (17 korral) ja kooliõpilasi (16 korral). Pisut alla poolte muuseumite nimetas sihtrühmadena ka teadlasi (12 korral) ja peresid (10 korral). Kõige harvemini peeti sihtrühmaks koolieelikuid, seda vaid 4 korral. Üks vastaja kommenteeris, et sihtrühmaks on kõik eelpool nimetatud sihtrühmad. Samas lisati väljapakutud vastusevariantide kõrval välja veel mõned, neist igaühte nimetati vaid korra. Nii toodi välja kohalikud elanikud, kohast huvitatud isikud, muuseumikülalastajad, koduloouurijad, ajaloolased, ajaloo huvilised, pensionärid ja teaviku teemast tulenevad huvilised. Üks vastaja vastas üldiselt, et sihtrühmaks on lai lugejaskond. Intervjuud tõid välja enamiku juba eelpoolmainitud sihtrühmadest. Muuseumi spetsiifikast lähtudes tõi üks intervjuueeritav üldistades välja kunstihuvilised. Mõlemad muuseumid püüavad kirjastada võimalikult laiale publikule, samas erinevad sihtgrupid väljaanneti.

3.4.9 Muuseumite väljaannete reklaam ja turundus

Järgmine alateema käsitles muuseumite reklaamitegevust ning turundus- ja müügikanaleid.

19 muuseumi esindajad väitsid, et nemad reklaamivad enda väljaantud teavikuid. Kuus muuseumit ei tegele oma teavikute reklaamiga ja kaks muuseumit jätsid vastamata. Intervjuueeritavad hindasid sellele küsimusele vastates oma muuseumi reklaamitegevust nõrgaks, tuues välja, et suunatud, laiahaardelisi ja regulaarseid kommertsreklaami kanaleid ei kasutata. Erinevus võib seisneda selles, et küsimustikule vastajad rõhutasid seda, kas nad reklaami kasutavad, aga intervjuueeritavad seda, kui sihipäraselt nad seda teevad.

Tabel 28. Kasutatavad turundus- ja müügikanalid

Milliseid turundus- ja müügikanaleid kasutate?	Sagedus
Muuseumi veebileht	24
Üritused	24
Muuseumipood	23
Pressiteade	19
Sotsiaalmeedia	16
Raamatukauplus	15
Raamatukogu	14
Partnerid	13
E-kiri	10
Raadio	6
Uudiskiri	4
Veebiportaalid või -väljaanded	4
Otsepostitus	3
Telefon	2
E-pood	2
Televisioon	2

Tabel 28 annab ülevaate kasutatavatest turundus- ja müügikanalitest. Valdavalt kasutatakse turundamiseks ja müügiks muuseumi veebilehte ja üritusi (24 korral) ning muuseumipoodi (23 korral). Järgnes pressiteade, mida nimetati 19 muuseumi esindaja poolt. Umbes pooled vastanutest nimetasid turundus- ja müügikanalitena sotsiaalmeediat (16 korral), raamatukauplust (15 korral), raamatukogu (14 korral) ja partnereid (13 korral). Üle kolmandiku (10 muuseumit) kasutavad turunduseks ja müügiks e-kirja. Ülejäänud turundus- ja müügikanaleid kasutatakse vähem: raadiot kuues muuseumis, uudiskirja ja veebiportaale või väljaandeid neljas muuseumis, otsepostitust kolmes muuseumis ning telefoni, e-poodi ja televisiooni kahes muuseumis. Intervjuudest selgub, et ühes muuseumis annab kirjastusosakond valmis raamatud üle muuseumipoodidele, mis tegelevad muuseumi raamatute müügi ja leviga, teises muuseumis tegeleb raamatute turundusega turundusosakonna töötaja. Mõlema muuseumi esindaja sõnul saab väljaandeid osta või nende kohta infot nii muuseumipoest, e-poest, raamatukauplustest kui ka raamatukogust. Intervjuudest selgus, et peamisteks turundus- ja müügikanaliteks on muuseumipood, e-pood,

raamatukauplus ja raamatukogu. Küsimustikule vastajad nimetasid vastates kõiki nimetatud kanaleid, neist kõige kõrgemal kohal on muuseumipood. E-poodi nimetas vaid kaks küsimustikule vastajatest.

3.4.10 Muuseumite kirjastustegevuse finantseerimine

Eelviimane küsitluse osa uuris muuseumites kirjastustegevuse finantseerimist, eelarvet ja bilanssi.

Tabel 29. Kirjastustegevuse finantseerimine muuseumites

Kuidas on kirjastustegevus finantseeritud?	Sagedus
Muuseumi eelarvest	26
Toetustest, sihtrahadest ja programmidest	21
Kirjastuse toodete müügist	9
Riigi- või kohaliku omavalitsuse eelarvest	9
Sponsorlusest	6

Pea kõigis muuseumites (26 muuseumis) on kirjastustegevus osaliselt finantseeritud muuseumi eelarvest. Kolmveerand muuseumitest (21 muuseumit) saab kirjastamiseks raha erinevatest toetustest, sihtrahadest ja programmidest. Üks kolmandik finantseerib kirjastamist kirjastuse toodete müügist ja riigi- või kohaliku omavalitsuse eelarvest (9 muuseumit). Kuue muuseumi kirjastustegevust finantseerivad ka sponsorid (Tabel 2929). Ühe muuseumi esindaja lisas, et osa kulusid katab ka kirjastaja. Samas ei teadnud ta täpsemalt, kas raha tuleb toodete müügist või mujalt. Üks vastaja kommenteeris oma vastust, rõhutades, et kirjastustegevus sõltub suuresti projektidest ja lisarahastuse suurusest. Veel kommenteeriti, et iga paari aasta tagant antakse välja ca 500 eurose eelarvega kohaliku ajaloo vihikuid, värvilist ja kõvakaanelist väljaannet suudeti ise (toetuste abil) koostada ja kinni maksta viimati 2007. aastal.

Keskmise kirjastamise eelarve väljaselgitamiseks pakuti küsimustikus välja 2000 euro suurusi vahemikke. Selle küsimuse kohta jätsid kahe muuseumi esindajad vastamata. Üks vastaja kommenteeris, et keskmist näitajat on väga raske välja tuua, kuna ühe teaviku väljaandmine võib nõuda 300 eurot ja teise väljaandmine üle 6000 euro. Samas osadel teavikutel kannab äririski hoopis partner(kirjastus), mistõttu muuseum kulusid ei teagi.

Tabel 30. Keskmine kirjastamise eelarve

Kui suur on keskmine eelarve ühe teaviku väljaandmiseks (eurodes)?	Sagedus
Kuni 1999	3
2000-3999	10
4000-5999	7
6000-7999	3
10000 ja rohkem	2

Vastajatest kolmandik (10 muuseumit) märkis ühe teaviku väljaandmise keskmiseks eelarveks vahemiku 2000-3999 eurot. Sageduselt järgmisena märgistati vastusevarianti 4000-5999 eurot (7 muuseumit). Ka üks intervjuueeritavatest pakub välja selle vastusevariandi, lisades juurde, et see sõltub siiski väljaandest. Teisi vastusevariante märgistati oluliselt vähem: 6000-7999 ja kuni 1999 kolmel korral ning 10000 ja rohkem kahel korral (Tabel 30). Ükski vastanutest ei märgistanud vahemikku 8000-9999 eurot. Üks vastaja kommenteeris, et teavikutest suurem osa jagatakse koostööpartneritele tasuta, seetõttu on müügitulu marginaalne (hinna sisse on arvestatud vaid programmimaterjalide maksumus). Tasuta muuseumitrukiste jagamine sai Õunapuu (2011) kohaselt alguse juba 20. sajandi algusaastatel ja seda kasutatakse siiani. Samuti pakkus üks intervjuueeritavatest välja, et muuseumi raamatute kirjastamise eelarveid aitavad optimeerida majasisene palgaline tööjõud (majasisesed autorid, keeleteoimetus, graafiline kujundus) ja väga oluline roll on ka toetajate rahastusel (Eesti Kutluurkapital, erinevad asutused, kes valikuliselt näitusi/projekte toetavad), samuti ka kuraatorite/erialaspetsialiste taotletud stipendiumid uurimistööks jmt).

Kirjastustegevuse bilansi kohta jättis kolm vastanut vastamata.

Tabel 31. Kirjastustegevuse bilanss

Kas kirjastustegevuse bilanss on pigem:	Sagedus
Negatiivne	14
Tasakaalus	9
Positiivne	1

Tabel 31 kohaselt on koguni 14 muuseumis kirjastustegevuse bilanss uuritaval ajavahemikul negatiivne ja vaid ühes muuseumis positiivne. Ühe kolmandiku ehk üheksa muuseumi esindaja kohaselt on kirjastustegevuse bilanss tasakaalus.

3.4.11 Uuendused muuseumite kirjastustegevuses

Viimane küsimustiku osa uuris, milliseid muudatusi on muuseumitel kavas teha lähitulevikus. 15 muuseumi esindajad sellele küsimusele ei vastanud. Üks vastaja kirjutas, et hetkeseisuga nende muuseumis muudatusi ei plaanita. Teistel olid aga uued eesmärgid kirjastamises paika pandud. Vastused käsitlesid nii muudatusi teavikute tüüpides, laadides ja mahus kui ka koostöös ja levitamises. Üks vastaja selgitas, et nende muuseumis on kavas avaldada enam teadustöid seniste koduloouurimuslike ja populaarteaduslike teavikute kõrval. Teine vastaja kirjutas, et muuta tuleb teadusväljaannetes kokkuvõtete stiili, tuleb hakata märksõnastama ning loobuda kirillitsa kasutamisest viidetes ehk täpsemalt järgida teaduspublikatsioonidele kehtestatud nõudeid. Kahe muuseumi esindajad vastasid, et neil on plaanis laialdasemate koostöövõimaluste otsimine väljaspoolt muuseumit. Veel plaaniti muudatusi levis, rohkem välja anda avatud juurdepääsuga (*open access*) teavikuid. Samuti kavandati rohkem toota tellimuste peale, et bilanss oleks positiivne.

3.5 Uurimistulemuste kokkuvõte

Järgnevalt on esitatud kokkuvõtlikult magistritöö tulemused uurimisküsimuste järgi.

Millal ja mis põhjustel alustasid muuseumid kirjastustegevusega?

Kui Eesti muuseumitraditsioonile pandi alus ilmselt juba 18. sajandil, siis esimene teavik anti Eesti Rahva Muuseumi poolt välja 1909. a. Nimetatud teavikuks oli „Eesti Rahva Muuseumi põhjuskiri“. Sellel teavikul oli muuseumi eesmärke tutvustav roll. Järgmine teavik ilmus paar aastat hiljem, 1911. a. „Juhatuskiri korjajatele“, trükise abil püüti kaasata inimesi muuseumikogude täiendamisse kvaliteetse vanavaraga. Samal, 1911. a alustati ka muuseumi tegevuse aruannete väljaandmisega. See andis inimestele tagasisidet, kuidas muuseumi kogud on annetajate abil täienenud. Tegevuse aruanded ja kõned olid mõeldud eelkõige tegevuse propageerimiseks. Olulisel kohal oli ka rahva harimise eesmärk. Seetõttu anti ilmunud teavikud välja enamasti suurtes tiraažides (10000-20000 eksemplari) ja jagati rahvale sageli tasuta.

Rahva harimise eesmärki täitsid ka järgmistena kirjastamist alustanud muuseumite trükised (1922. a kirjastustegevusega alustanud Eesti Kunstimuuseum ja 1924. a Eesti Tervishoiu Muuseum). Muuseumid kirjastasid vastavalt oma profiilile. Nii andis Eesti

Kunstimuuseum välja nimestikke ja näitusekatalooge ning Eesti Tervishoiu Muuseum populaarteaduslikke hügieeni- ja tervisliku eluviisi juhiseid. Lisaks trükkisid muuseumid oma tegevust kajastavaid teavikuid nagu tegevuse- ja kassaaruandeid, põhikirju, kodukordasid ning aastaraamatuid.

Mis eesmärgil muuseumid kirjastavad?

Muuseumite kirjastustegevuse algsed eesmärgid sarnanevad paljuski tänapäevastele. Väljaantavad teavikud avavad muuseumi kogusid kasutajatele, mis on muuseumite tegevuse peamine eesmärk. Samuti rõhutasid küsitlusele vastajad rahva harimise eesmärki. Erinevalt muuseumite kirjastustegevuse algusaastatest on aga lisandunud muuseumi imidži kujundamise eesmärk.

Kolmveerand küsitlusele vastajatest hindasid kirjastustegevust väga või pigem oluliseks muuseumi eesmärkide täitmise viisiks. Muuseumis kirjastamine on muuseumi töötajate jaoks kiirem, mugavam, paindlikum ja lihtsam hallata. Oluliseks peetakse sõltumatust ja tihedat koostööd. Veel toodi välja missiooni aspekt ehk muuseumid saavad anda välja teavikuid, millel on suhteliselt kitsas lugejaskond. Samuti võimaldab see optimeerida kulusid ja nii jäävad ka väljaande õigused muuseumile. Samas tähendab muuseumisisene kirjastamine kitsamat müügivõrgustikku ja see omakorda väiksemaid tiraaže. Kolmveerand vastajatest rõhutas personali vähesust ja piiratud rahalisi vahendeid ning võimalikke probleeme tähtaegadega.

Kes on muuseumi väljaannete autorid?

Uuritud ajavahemikul ilmunud teavikutel on kokku 249 autorit, neist pisut üle kahe kolmandiku on kirjutanud vaid ühe teaviku. Kõige aktiivsemad autorid on Tiit Lääne (10 teavikut), Anne Nurgamaa ja Ell Vahtramäe (mõlemad 9 teavikut). Tiit Lääne on kirjutanud Betti Alveri Muuseumi ja Paduvere Talumuuseumi seltsi väljaandeid. Anne Nurgamaa töötab Iisaku Muuseumis pedagoogina, Ell Vahtramäe Eesti Põllumajandusmuuseumis teadussekretärina. Ka teised autorid töötavad enamasti muuseumites, kuid erinevatel ametikohtadel vastavalt väljaannete spetsiifikale. Levinud on ka käsikirjade tellimine. Kolmveerand autoriga teavikutest on üksikautoritelt. Koosautorlus muuseumite või asutuste-organisatsioonidega on vähem levinud, enim antakse koos välja teadusväljaandeid. Enamasti on vastajate sõnul muuseumist väljaspoolt pärit autorid leitud kontaktide, konverentside või projektide kaudu, üksikjuhtudel on oma käsikirja ka ise pakkuma tulnud. Kirjastamiseks

valitakse sellisel juhul kohalike inimeste, paikade, sündmuste ja vaatamisväärsustega seotud käsikirju. Autoritele enamasti honorari ei maksta.

Kes on muuseumi väljaannete sihtrühmad?

Kõige laiemalt võib muuseumite peamiseks sihtrühmaks nimetada haridusasutusi ning nendes töötavaid ja õppivaid inimesi: õppejõude, üliõpilasi, õpetajaid ja kooliõpilasi. Neile lisanduvad erialaspetsialistid ja turistid. Erinevused sihtrühmades sõltuvad vastajate kohaselt väljaanneti ja muuseumi profiiliti: teadusväljaannete peamiseks sihtrühmaks on teadlased ja kunstimuuseumite peamiseks sihtrühmaks kunstihuvilised, kelleks võivad olla nii lapsed kui eakad.

Millises mahus toimub muuseumite kirjastustegevus?

Uuritaval ajavahemikul on teavikuid välja andnud pisut rohkem kui veerand (27% ehk 69 muuseumit) kõikidest tegutsevatest muuseumitest. Pea pooled muuseumid on välja andnud 1-3 teavikut, samal ajal kui suurimad kirjastajad on välja andnud 60 teaviku ringis. Kokku on välja antud 474 erineva laadiga teavikut, nende hulgas neli ajalehte ja kolm ajakirja. EKM ja ERM tegelevad kirjastamisega siiani ja on ka viimase viie aasta suurimad kirjastajad.

Valdavalt antakse teavikust välja üks trükk, teine trükk on uuritaval ajaperioodil andmekogu analüüsi põhjal ilmunud vaid kuuest teavikust. Samas küsimustikule vastajatest üle kolmandiku kirjutasid, et muuseum on kordustrukke välja andnud. Seda vastuolu võib selgitada kaheti: kas ERB andmebaasis on trükikordusandmed sisestatud lünklikult või ei arvestanud küsimustikule vastajad viimase viie aasta andmeid. Intervjueeritavad selgitasid, et kordustrukke tehakse vaid väga populaarsetest trükistest ja suveniirtrükistest.

Tänapäeval pole vastajate väitel muuseumiväljaannete tiraažid suured. Intervjueeritavad vastasid, et suurtes muuseumites loetakse väikeseks tiraažiks ca 300-400, keskmiseks 500-700 eksemplari, üle selle suureks tiraažiks. Üle 1000 eksemplari on väga suur tiraaž, mida on välja antud väga üksikutest teavikutest. Küsimustikule vastajatest pooled nimetasid aga keskmiseks tiraažiks 200-400 ja vastajatest kolmandik 400-600 eksemplari. Seega suurematel ja väiksematel kirjastajatel on erinevad keskmised tiraažid. Tiraažid erinevad ka erinevatel väljaannetel. Pea kolmveerand vastajatest väitis, et viimasel viiel aastal pole keskmised tiraažid oluliselt muutunud.

Mis tüüpi, liiki ja laadi kirjandust välja antakse ning millistes keeltes publitseeritakse?

Uuritaval ajaperioodil on kõige rohkem välja antud teadus- ja kunstikirjandust, neid on ilmunud kirjandusest kumbagi pisut üle veerandi. Teaduskirjanduse suure hulga taga on asjaolu, et seda on välja andnud pea pooled kirjastavatest muuseumitest. Kunstikirjanduse kõrge koha tagab pigem EKM aktiivne kirjastustegevus. Erakordselt vähe ehk vaid neli nimetust on välja antud ilukirjandust.

Ilmunud teavikutest pea kolmandik kuulub UDK 7. liiki ehk kunst, meelelahutus, sport. Osaliselt on selle põhjuseks asjaolu, et kunstialast kirjandust annab vastavalt oma profiilile välja üks suurimaid kirjastajaid EKM. Samas ei ole see ainus põhjus, miks 7. liiki kuuluvat kirjandust kõige rohkem välja on antud. Nimelt pea pooled kirjastustegevusega seotud muuseumid on 7. liiki kuuluvat kirjandust publitseerinud. Samad põhjused mõjutavad ka järgnevat pingerida. Sageduselt teisel kohal on 3. liiki ehk sotsiaalteaduste valdkonda ja kolmandal kohal 9. liiki ehk geograafia, biograafia ja ajaloo valdkonda kuuluv kirjandus. Neid on välja andnud pea viiendik muuseumitest. Erakordselt vähe ehk vaid kuus teavikut kuulub UDK liiki 2 ehk religioon ja teoloogia ning vaid üks teavik kuulub liiki 1 ehk filosoofia valdkonda.

Laadi alusel on kõige enam ehk üle veerandi ilmunud teavikutest trükitud raamatud. Neid on välja andnud pea kaks kolmandikku kirjastustegevusega seotud muuseumitest. Teisel ja kolmandal kohal on jätkväljaanded ja näitusekataloogid, neid on ilmunud teavikutest kumbagi viiendik. Kui jätkväljaannete kõrge koha tagab asjaolu, et neid on välja andnud pea kolmandik kirjastavatest muuseumitest, siis näitusekataloogide kõrge koha taga on asjaolu, et neid on rohkelt välja andnud kunstimuuseumid. Nii jätkväljaandeid kui näitusekatalooge on rohkem hakatud välja andma just viimase paari-kolme aasta jooksul. Kolm laadi kokku moodustavad pea kolmveerandi kõikidest välja antud teavikutest.

E-väljaandeid on ilmunud teavikutest vaid ümmarguselt 11%, neist enamus võrguväljaanded. E-teavikute väljaandmist põhjendati info laiema leviku ja parema kättesaadavusega. E-teavikute väljaandjad valmistavad e-teavikud enamasti ise ette. Need, kes e-teavikuid välja ei anna, põhjendasid oma otsust võimaluste puudumisega (inimressursi vähesus või kirjastustegevuse väike maht).

Väheste teavikute juurde kuuluvad ka lisad, enamasti oli nendeks DVDd või kaardid. Kõige suurem lisade kasutaja on ERM, nende lisad on ka kõige mitmekesisemad.

Vastajad lisasid, et lisaks eelnimetatud teavikute väljaandmisele tegelevad muuseumites kirjastamisega seotud töötajad ka muude muuseumites vajalike materjalide kirjastamisega. Nendeks materjalideks on muuseumitöös kasutatavad erinevad kommunikatsiooni-, turundus- ja haridusmaterjalid nagu etiketid ja seinatekstitid muuseumi ruumides, veebilehel kasutatavad tekstid ja pressiteated ning suveniirtrükised nagu kalendrid, postkaardid, kaustikud. Samuti teostavad kirjastamisega seotud töötajad järelevalvet teiste muuseumitega koostöös ja väljastpoolt tellitud suveniiride tekstidele ja kujundusele.

Kõige suurem hulk teavikutest on ootuspäraselt eestikeelsed. Eesti keeles on või eesti keelt sisaldab üle poole ilmunud teavikutest. Võõrkeeltest kasutatakse enim inglise keelt, neid on pea kolmandik. Üle poole muuseumitest on välja andnud ingliskeelseid või inglise keelt sisaldavaid väljaandeid. Kirjastatud teavikutest üksikutes on kirjakeele kõrval kasutatud ka murdeid. Muuseumite väljaannete suunatust turistidele näitab asjaolu, et üle poole ilmunud väljaannetest on mitmekeelsed.

Kuidas toimub kirjastamisprotsess?

Uuringust selgus, et eraldi kirjastusosakond on vaid Eesti Kunstimuuseumil. Kirjastamisega seotud töötajad täidavad enamasti ka muid tööülesandeid ning võivad kuuluda erinevate osakondade koosseisu. Kõige enam vastati, et kirjastamisega tegeleb muuseumis 1-3 töötajat ja et vajadusel kaasatakse teaviku väljaandmise kaastöötajaid. Ka kirjastamise osas täidavad töötajad väga mitmekülgeid ülesandeid: teostavad tekstide keelelist toimetamist, teevad korrektuuri, koordineerivad tõlgete allhankeid, juhivad projekte (teostades kirjastamisprotsessi järelevalvet, koordineerides erinevate osapoolte tööd, tehes vajadusel tekstides fakti- ja loogikakontrolli, võrreldes tõlget algtekstiga või koostades ise kergemaid tõlkeid). Samas kasutatakse vajadusel ja võimalusel ka allhankeid, sellesse võrgustikku kuuluvad enamasti graafilised kujundajad, küljendajad, tõlgid ja trükikojad. Koostööd tehakse ka kommertskirjastustega. Koostöö kasuks otsustatakse eelkõige sel juhul, kui muuseumis vastava ala spetsialistid puuduvad ja kui koostöö annab võimaluse jagada tööülesandeid vastavalt oskustele ja võimalustele.

Nagu eespool kirjas, valmib käsikiri enamasti muuseumis, harvem tellitakse või pakutakse väljastpoolt või koostatakse koostöös teiste asutuste või organisatsioonidega. Edasi kulgeb kirjastamisprotsess sarnaselt tavakirjastusega: algkäsikirjale teostatakse vajadusel eellugemine või retsenseerimine. Seejärel järgneb käsikirja keeleteoimetus ja toimetatud teksti kinnitamine autoriga. Vajadusel läheb valmis käsikiri tõlkimisele, siis taas kinnitamisele autoriga ning seejärel keeltoimetusse. Järgnevalt koondatakse pildimaterjal ning saadetakse nii teksti-, kui ka pildimaterjal graafilisele kujundajale. Väga pildirohke materjali puhul tellitakse kujundus teenusena. Samas kui on kindel eriväljaanne, siis on kujunduslahendus juba välja töötatud ning tehakse vaid küljendus. Kui tegemist on oma kogusid tutvustava teavikuga, saab autor valida fotod kas fotokogust või kogudest. Ka kujundusprotsess toimub koostöös autoriga. Toimub kujunduse vormiline ja tekstiline korrektuur. Valmib printfail, selle põhjal võetakse hinnapakkumised ning seejärel läheb käsikiri trükki. Trükkimise perioodil teostatakse trükiprotsessi järevalvet. Teavikute valmimisel jõuavad need tagasi muuseumi ja seejärel järgneb turustus.

Muuseumid kasutavad kirjastamisel enamasti arvutikomplekti kontoritarkvara ja skanneriga ning fotode tegemiseks fotoaparaati.

Kuidas on muuseumite kirjastustegevus finantseeritud?

Teavikute kirjastamine on vastajate arvates kallis, hinda kergitavad pildimaterjali trükikvaliteet ja mitmekeelne tekst, mis lisavad kulutusi tõlkimisele ja trükkimisele. Kirjastamiseks kasutatakse peamiselt raha eelarvest, samuti taotletakse toetusi Eesti Kultuurkapitalilt ning kasutatakse teisi toetusi, sihtrahasid ja programme vastavalt kavandatava teaviku temaatikale. Kõige populaarsemate teavikute tulu arvelt on muuseumitel võimalik teostada projekte, mis tulu ei too. Muuseumite kirjastamist on kõige enam toetanud Eesti Kultuurkapital. Välispartnerid on toetajate seas üksikute teavikute väljaandmisel.

Intervjueeritavate väitel on nende muuseumis keskmine teaviku väljaandmise eelarve 6000 eurot, kuigi eelarve erineb suuresti väljaanneti. Küsimustikule vastajatest pea kolmandik arvas, et keskmine eelarve on 2000-4000 eurot ja neljandiku kohaselt on keskmine eelarve 4000-6000 eurot. Nagu ka tiraažide puhul, on suuremate ja väiksemate kirjastajate eelarved mõnevõrra erinevad.

Kirjastustegevuse bilanss on pooltes muuseumites negatiivne, kolmandikus tasakaalus

ja vaid ühe vastaja kohaselt positiivne.

Milliseid turundus- ja müügikanaleid kasutatakse?

Pea kolmveerand küsimustikule vastajatest väitsid, et nad reklaamivad väljaantavaid teavikuid. Intervjueeritavad hindasid, et suunatud, laiahaardelisi ja regulaarseid kommertsreklaami kanaleid nende muuseumites ei kasutata, see osa kirjastusprotsessist vajab lisatähelepanu. Erinevus tuleneb tõenäoliselt sellest, et küsimustikule vastajad väitsid, et nad reklaamivad teavikuid, samas kui intervjueeritavad hindasid pigem muuseumi tegevust reklaami vallas.

Mõlemad intervjueeritavad nimetasid peamiste turundus- ja müügikanalitena muuseumipoodi, e-poodi, raamatukauplust ja raamatukogu. Väljaanded on müügil suuremates Eesti muuseumites, välisnäituste puhul vastavates välismaa muuseumites. Küsimustikule vastajatest üle kolmveerandi nimetas peamisteks turundus- ja müügikanaliteks muuseumi veebilehte, üritusi ja muuseumipoodi ning üle poole vastajatest mainisid lisaks pressiteateid, sotsiaalmeediat, raamatukauplusi ja raamatukogusid. E-poodi nimetasid vaid üksikud küsimustikule vastajad.

Milliseid muudatusi kavandavad muuseumid kirjastamises teha?

Kavas on välja anda teavikuid, mida siiani pole välja antud; pakkuda uusi teenuseid (*books-on-demand, open access*); suurendada teatud tüüpi või laadi teavikute väljaandmist; pakkuda teavikuid uutele sihtrühmadele; laiendada keeltevalikut; suurendada koostööprojektide arvu; täiendada levitamise kanaleid ja täita rohkem kirjastamise tellimusi.

KOKKUVÕTE

Eesti muuseumid panustavad kultuuripärandi säilitamise, uurimise ja populariseerimise keskustena haridusse, ühiskondlikku ellu ja turismi. Muuseumite sotsiaalne roll on veelgi kasvamas, seda ka kirjastamise kaudu.

Magistritöö „Muuseumite kirjastustegevus Eestis aastatel 2011-2015“ eesmärk oli iseloomustada muuseumite kirjastustegevust Eestis aastatel 2011-2015 ning välja selgitada välja antud publikatsioonide maht, tüpologia ja kirjastusprotsessi korraldus. Trükitoodangu analüüsimisel selgitati välja, mis keeltes, mis liiki, tüüpi ja laadi teavikuid välja antakse.

Peamised Eesti kirjastustegevust käsitlenud autorid on Mare Lott, Aile Möldre ja Silvi Metsar. Aastatel 1991-2000 on kirjastustegevusele Eestis iseloomulik kirjastavate ettevõtete suur hulk, erineva temaatikaga ja eri tüüpidesse kuuluvate teavikute väljaandmine ning kirjastamine nii suurtes kui väikelinnades. Arvutikasutajate arvukus tingis kirjastuste jõudmise arvutivõrku. Keskmise trükiarv hakkas aastast 1992 kahanema, põhjusteks olid nimetuste arvu kasv, elanike ostuvõime langus ja raamatute kallinemine.

2000-2008 väljaantavate raamatute ja brošüüride nimetuste arv vähehaaval tõusis, edasi on toimunud vaheldumisi tõusud ja langused. Trükiarvud tõusid 2007. aastani, sealt algas langus, mis 2012. a pöördus taas tõusuks. Ka kirjastajate arv tõusis 2007. aastani, langus kestab siiani. Kirjastustegevus Eestis on mitmekülgne: peamiste kirjastuste kõrval tegutseb hulganisti kirjastustegevusega tegelevaid liite, seltse, ühinguid, asutusi ja organisatsioone nagu ülikoolid, ministeeriumid ja muuseumid. Rahvaarvu kohta antakse välja suuri tiraaže.

Eesti muuseumitraditsiooni alguse kohta andmed lahknevad, tõenäoliselt loodi esimesed muuseumid juba 18. sajandil. Esimesed muuseumikogud jäid rahvale suhteliselt võõraks. Murrang toimus 20. sajandi alguses tänu Eesti Rahva Muuseumile, mis kaasas rahva muuseumi kogude täiendamisse. Nõukogude ajal muuseumid riigistati, need muutusid ideoloogiaasutusteks. Taasiseseisvusajal on

muuseumid kujunenud haridus- ja vabaajakeskusteks.

Uurimisküsimustele vastamiseks koguti analüüsitavad andmed ERB andmebaasist ja muuseumite kodulehtedelt, intervjuude ja küsitlusega. Muuseumite varasema perioodi kirjastustegevuse ülevaate koostamiseks kasutatavaid, andmekogus sisalduvaid ja küsitlusega kogutud andmeid analüüsiti statistilisel meetodil. Intervjuudega kogutud andmeid võrreldi ja esitati narratiivina. Andmekogu analüüsi põhjal selgitati välja muuseumite kirjastustegevuse maht, teavikute autorid, UDK liigid, laadid, tüübid, keeled, lisade kasutus ja kirjastustegevuse toetajad. Intervjuudega selgitati välja kirjastamise eesmärgid, eelised ja puudused, töötajate ülesanded, kirjastatavate teavikute valiku põhjused, sihtrühmad, koostööpartnerid, kirjastusprotsess, tiraažide suurus, kirjastamise finantseerimine, väljaantud teavikute turunduskanalid ja tulevikuplaanid. Ankeetküsitlusega selgitati välja ja täpsustati kirjastamisega seotud töötajate ülesandeid, kirjastamise eesmäärke, käsikirjade valikupõhimõtteid, kirjastamisprotsessi, e-teavikute kirjastamist, kasutatavat tark- ja riistvara, majasisese kirjastamise plusse ja miinuseid, muuseumitrukiste tiraaže, sihtrühmi, reklaami- ja turunduskanaleid, finantse ja uuendusi kirjastustegevuses.

Kuna Eesti muuseumite kirjastustegevuse kohta on andmed lünklikud, lisas magistr töö autor puuduvad andmed muuseumi väljaannete kohta varasemal perioodil ERB andmebaasi ja muuseumite veebilehtede põhjal. Ainsana Eesti muuseumitest on olemas andmed ERMi kirjastustegevuse algusest Piret Õunapuu käsitluses.

Uuringu tulemusena selgus, et esimene kirjastav muuseum Eestis oli Eesti Rahva Muuseum, mille esimene publikatsioon ilmus aastal 1909. Sellel teavikul oli muuseumi eesmäärke tutvustav roll. Järgnesid teavikud, mis olid mõeldud eelkõige tegevuse propageerimiseks ning rahva harimiseks. Enamasti sarnased eesmärgid on vastanute sõnul muuseumite kirjastustegevusel ka tänapäeval. Väljaantavad teavikud avavad muuseumi kogusid kasutajatele, samuti on endiselt oluline roll rahva harimisel, neile lisandunud on muuseumi imidži kujundamise eesmärk.

Muuseumi kirjastustegevust peetakse vastavalt uurimistulemustele väga või pigem oluliseks muuseumi eesmärkide täitmise viisiks, mille käigus jäävad ka teaviku õigused muuseumile. Muuseumis kirjastamine on selle töötajate jaoks kiirem ja paindlikum kirjastamise viis, seejuures peetakse oluliseks ka sõltumatust ning kulude optimeerimise võimalust. Samuti rõhutatakse missiooni aspekti, millest lähtuvalt on

võimalik välja anda teavikuid suhteliselt kitsale lugejaskonnale. Samas tähendab muuseumisisene kirjastamine kitsamat müügivõrgustikku ja see omakorda väiksemaid tiraaže. Probleemiks on ka personali vähesus ja piiratud rahalised vahendid.

Uuritaval ajaperioodil tegeles kirjastamisega 69 muuseumit ehk 27% kõikidest muuseumitest. Uuritaval ajavahemikul on muuseumid kokku avaldanud 474 erineva laadiga teavikut, kusjuures suurimad kirjastajad on välja andnud 60 teaviku ringis, pea pooled muuseumitest aga vaid 1-3 teavikut. Eesti muuseumitest esimestena kirjastamist alustanud ERM ja EKM tegelevad kirjastamisega siiani ja on ka viimase viie aasta suurimad kirjastajad. Muuseumid on uuritaval ajaperioodil kirjastanud aastate lõikes ühtlaselt, kõige edukam kirjastamise aasta oli 2014. aasta.

Muuseumiväljaannete autoriteks on enamasti muuseumi töötajad, valdavalt on väljaannetel üks autor. Kokku on muuseumite väljaannete kirjutamisel osalenud 249 autorit, neist kõige aktiivsemad on Tiit Lääne, Anne Nurgamaa ja Ell Vahtramäe. Kollektiivautorlus muuseumite või asutuste-organisatsioonidega on vähem levinud, enim antakse koos välja teadusväljaandeid.

Kõige laiemalt võib muuseumite peamiseks sihtrühmaks nimetada haridusasutusi ning nendes töötavaid ja õppivaid inimesi. Neile lisanduvad erialaspetsialistid ja turistid. Erinevused sihtrühmades sõltuvad väljaanneti ja muuseumi profiilist tulenevalt.

Muuseumitrukiste tiraažid pole suured ning viimasel viiel aastal ei ole keskmiste tiraažide puhul olulisi muudatusi täheldatud. Samuti erinevad keskmised tiraažid ka suurematel ja väiksematel kirjastajatel: suurtes muuseumites loetakse keskmiseks tiraažiks 500-700, väiksemates 200-400 eksemplari. Tiraažid erinevad ka erinevatel väljaannetel. Enamasti antakse teavikutest välja üks trükk, kordustrukid on levinud vaid suveniirtrükiste puhul.

Uuritaval ajaperioodil on kõige rohkem kirjastatud teadus- ja kunstikirjandust. Teaduskirjanduse rohkust seletab asjaolu, et seda on välja andnud pea pooled kirjastavatest muuseumitest. Kunstikirjanduse kõrge koha tagab pigem EKM aktiivne kirjastustegevus. Erakordselt vähe ehk vaid neli nimetust on välja antud ilukirjandust.

Ka UDK liigi põhjal domineerib 7. liik ehk kunst, meelelahutus, sport, mida on välja andnud ligi pooled kirjastustegevusega seotud muuseumid. Sageduselt teisel kohal on 3. liik ehk sotsiaalteaduste valdkond ja kolmandal kohal 9. liik ehk geograafia, biograafia ja ajaloo valdkonda kuuluvad väljaanded. Kõige vähem ehk vaid üks teavik

kuulub liiki 1 ehk filosoofia valdkonda.

Laadi alusel on kõige enam publitseeritud raamatuid, millele järgnevad jätkväljaanded ja näitusekataloogid. Kolm laadi kokku moodustavad pea kolmveerandi kõikidest välja antud teavikutest.

E-väljaandeid on ilmunud teavikutest vaid ümmarguselt 11%, neist enamus on võrguväljaanded. E-teavikute eeliseks peavad muuseumid info laiemat levikut ja paremat kättesaadavust, samas kui need, kes e-teavikuid välja andnud ei ole, põhjendasid oma otsust võimaluste puudumisega (inimressursi vähesus või kirjastustegevuse väike maht).

Üksikute muuseumiväljaannete juurde kuuluvad ka lisad, enamasti oli nendeks DVDd või kaardid. Kõige suurem lisade kasutaja on ERM, nende lisad on ka kõige mitmekesisemad.

Enamus muuseumite poolt väljaantavatest trükistest on kas eesti keeles või sisaldavad eesti keelt. Võõrkeeltest on teavikute hulgas enim inglise keelt sisaldavaid teavikuid. Samuti on muuseumiväljaannete hulgas levinud mitmekeelsed teavikud. Kirjastatud teavikutest üksikutes on kirjakeele kõrval kasutatud ka murdeid.

Kõige sagedamini tegeleb muuseumis kirjastamisega 1-3 töötajat ning kirjastamisega seotud töötajad täidavad enamasti ka muid tööülesandeid. Samas kasutatakse vajadusel ja võimalusel ka allhankeid, seda eelkõige graafilise kujunduse, küljenduse, tõlgete ja trükkimise vallas. Tellimustöid kasutatakse enamasti juhtudel, kui muuseumis vastava ala spetsialistid puuduvad ning kui koostöö annab võimaluse jagada tööülesandeid vastavalt oskustele ja võimalustele.

Kirjastamisprotsess kulgeb suuremates muuseumites sarnaselt tavakirjastustega, enamus kirjastamise etappidest teostatakse muuseumis, tellimustööna ostetakse teenust enamasti tõlkimise ja trükkimise etapis. Muuseumid kasutavad kirjastamisel enamasti arvutikomplekti kontoritarkvara ja skannerit ning fotode tegemiseks fotoaparaati.

Teavikute kirjastamine on muuseumitöötajate arvates kallis, hinda kergitavad pildimaterjali trükikvaliteet ja mitmekeelne tekst, mis lisavad kulutusi tõlkimisele ja trükkimisele. Kirjastamiseks kasutatakse peamiselt raha eelarvest, suurim kirjastamise toetaja on Eesti Kultuurkapital.

Keskmine teaviku väljaandmise eelarve sõltub suuresti väljaandest, nagu ka tiraažide puhul, on suuremate ja väiksemate kirjastajate eelarved mõnevõrra erinevad. Kirjastustegevuse bilanss on küsitletud muuseumitest pooltes negatiivne.

Väljaantavaid teavikuid reklaamitakse suhteliselt tagasihoidlikult. Müügiks ja turunduseks kasutavad suurimad kirjastajad kõige enam muuseumipoodi, e-poodi, raamatukauplust ja raamatukogu. Väiksemad kirjastajad kasutavad müügiks ja turunduseks enim muuseumi veebilehte, üritusi ja muuseumipoodi.

Kirjastamisega tegelevad muuseumite tulevikuplaanide hulka kuuluvad nii uuelaadsed teavikud, uute teenuste pakkumine (*book-on-demand, open access*), teatud tüüpi või laadi teavikute väljaandmise suurendamine, teavikute sihtrühmade ja keeltevaliku laiendamine, koostööprojektide arvu suurendamine, kui ka levitamise kanalite täiendamine.

Kuigi muuseumitrukiseid ei anta Eestis välja suurtes tiraažides, on nende kvaliteet kõrge ning tulutoovate projektide kõrval missiooniprojektide teostamine tänuväärne.

Kuna selgus, et muuseumite kirjastustegevust on siiani väga vähe uuritud, vajab valdkond põhjalikku ülevaateost. Käesolevat uuringut ajaperioodi 2011-2015 kohta saab edasi arendada, uurides täpsemalt muuseumite teadustegevusega seotud kirjastustegevust ja suveniirtrükiste väljaandmist, kuna nende väljaandmine erineb mõnevõrra ülejäänud teavikute kirjastamisest. Põhjalikumat analüüsi vajab ka muuseumite areng ja varasema perioodi väljaanded, et saaks välja tuua trende muuseumite arengus ja kirjastustegevuses ning muudatusi selgitada lähtuvalt näiteks poliitilistest ja majanduslikest teguritest.

VIITEALLIKAD

21. *sajandi Eesti muuseumid. Arengu põhisuunad 2006-2015.* (2006).
https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/21_sajandi_muuseumid_arengu_pohisuunad.pdf (31.03.2016).

Bogman, S. (2006). Museum Publishing: International Challenges Guide us to New Perspectives. *Art Book*, 13(2), 51-52. Andmebaas EBSCO Host (12.01.2016).

Clifford, P. (2003). National treasures: the publishing operations of the museum sector have the nation's cultural resources to draw on, but it can be a frustrating business. *The Bookseller*, 5099. Andmebaas EBSCO Host (15.01.2016).

Creswell, J.W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches (3rd ed.)*. California: SAGE Publications, Inc.

EE. Eesti Entsüklopeedia. (2006). *Elektrooniline kirjastamine*.
<http://entsyklopeedia.ee/Article/SearchResults?query=elektrooniline%20kirjastamine>
 (6.04.2016).

Eesti Kirjastuste Liit. (s.d.). *Kauneimad raamatud*. <http://estbook.com> (27.4.2016)

Eesti Konjunktuuriinstituut. (2011). *Kirjastamine*.
http://www.eas.ee/images/doc/sihtasutusest/uuringud/loomemajandus/7._eesti_loome_majanduse_olukorra_2011_uuring_ja_kaardistus_-_kirjastamine.pdf (19.03.2016).

Eesti Kunstimuuseum. (s.d.). *Kirjastus*.
<http://kunstimuuseum.ekm.ee/kirjastus/kirjastus/> (25.03.2016).

Eesti muuseumilugu. (s.d.). <http://www.muuseum.ee/et/ajalugu/> (13.01.2016).

Eesti Muuseumiühing. (s.d.). <http://www.muuseum.ee/et/organisatsioonid>
 (20.04.2016).

Eesti Muuseumiühingu põhikiri. (2014).
http://www.muuseum.ee/et/organisatsioonid/eesti_muuseumiyhing/emy_pohikiri
 (20.04.2016).

Eesti Rahvusraamatukogu. (2013). *Eesti kirjastajate arv aastatel 1994-2013*. http://www.nlib.ee/public/documents/Made/2013/3._Eesti_kirjastajate_arv_aastatel_1994-2013.pdf (22.03.2016).

Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum. (s.d.). *Raamatud ja kataloogid*. <http://www.etdm.ee/et/muuseumipood/> (5.04.2016)

Eesti Tervishoiu Muuseum. (s.d.). *Ajalugu*. <http://www.tervishoiumuuseum.ee/et/muuseumist/ajalugu> (13.01.2016).

Ghuri, P., & Grønhaug, K. (2004). *Äriuuringute meetodid*. Praktilisi näpunäiteid. Tallinn: Külim.

Gray, D.E. (2004). *Doing Research in the Real World*. London [etc.]: Sage.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. [Tallinn]: Medicina.

Hughes, S.A. (2014). Contemporary publishing by national museums and art galleries in the UK and its future. *Art Libraries Journal*, 39(3), 34-41. Andmebaas EBSCO Host (15.01.2016).

ICOM. (2007). *Museum definition*. <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/> (19.03.2016).

ICOMi muuseumi definitsioon. (s.d.). http://www.muuseum.ee/et/organisatsioonid/icom__rahvusvahelin/icom_muuseumi_defin/ (12.01.2016).

Keelekoda. (s.d.). *Kirjastamine*. <http://www.keelekoda.ee/est-kirjastamine/> (19.03.2016).

Kukk, I. (2009). Kui Kremli täht valgustas muuseumi: Stalinismiaegsetest ümberkorraldustest Eesti muuseumites. *Akadeemia*, 4, lk 690–702.

Kultuuriministeerium. (s.d.a). *Eesti muuseumite aastaauhinnad*. <http://www.kul.ee/et/eesmargid-tegevused/muuseumid/eesti-muuseumite-aastaauhinnad> (31.03.2016).

Kultuuriministeerium. (s.d.b). *Eesti Muuseumi Meene Auhind EMMA*. <http://www.kul.ee/et/eesti-muuseumimeene-auhind-emma> (31.03.2016).

Kultuuriministeerium. (s.d.c). *Muuseumid*. <http://www.kul.ee/et/eesmargid-tegevused/muuseumid> (29.04.2016).

- Laherand, M.-L. (2010). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tartu: Sulesepp.
- Leito, T. (04.04.2013). Raamat on eestlaste seas popp. *Äripäev*. <http://www.aripaev.ee/uudised/2013/04/03/raamat-on-eestlaste-seas-popp> (05.04.2016).
- Lott, M., & Möldre, A. (2000). *Lühike Eesti raamatu ajalugu*. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu.
- Metsar, S. (2000). *Kirjastustegevus 1990ndate aastate Eestis: arvandmed ja arengusuunad*. Magistritöö. Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Muuseumid*. (15.05.2015). Eesti statistika. Statistika andmebaas. Sotsiaalelu. Kultuur. Muuseumid. <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp> (25.04.2016).
- Muuseumiseadus*. (2016). RT I 2016, 1. <https://www.riigiteataja.ee/akt/106012016011> (20.05.2016).
- Mägi, R. (12.12.2015). Tiit Lääne: Üksnes haamrit kolksutama ma ei läinud. *Vooremaa*. <http://www.vooremaa.ee/tiit-laane-uksnes-haamrit-kolksutama-ma-ei-lainud/> (17.03.2016).
- Möldre, A. (2005). *Kirjastustegevus ja raamatulevi Eestis aastail 1940-2000*. Tallinn: TLÜ kirjastus.
- Pickard, A.J. (2007). *Research methods in information*. London: Facet Publishing.
- Powers, K.E., Prather, L.A., Cook, J.A., Woolley, J., Bart, H.L. Jr., Monfils, A.K., & Sierwald, P. (2014). Revolutionizing the Use of Natural History Collections in Education. *Science Education Review*, 13(2), 24-33. Andmebaas ERIC (16.01.2016).
- Raamatud ja brošüürid*. (25.05.2015). Eesti statistika. Statistika andmebaas. Sotsiaalelu. Kultuur. Trükitoodang. <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp> (22.03.2016).
- Raamatukogusõnastik*. (2008). <http://termin.nlib.ee/termin/otsi> (5.04.2016).
- Raudsepp, R. (12.04.2016). [Isiklik intervjuu].
- Tartu Ülikooli Loodusmuuseum. (s.d.). *Õppematerjalid*. <http://www.natmuseum.ut.ee/et/content/%C3%B5ppematerjalid> (14.01.2016).
- Tartu Ülikooli Muuseum. (s.d.a). *Eesti parimad muuseumimeened*.

<http://www.muuseum.ut.ee/et/node/194> (14.01.2016).

Tartu Ülikooli Muuseum. (s.d.b). *Publikatsioonid*.
<http://www.muuseum.ut.ee/et/content/eesti-parimaid-muuseumimeened> (4.04.2016).

Temaatiline register. (s.d.).
http://www.muuseum.ee/et/muuseumid/eesti_muuseumid/by_theme (20.04.2016).

Tvauri, A. *Museoloogia ja muinsuskaitse*. Õppematerjal.

Viires, K. (s.d.). *Uus muuseum*. *Muuseumipraktika*.
<http://ekamuuseumipraktika.weebly.com/uus-muuseum.html> (23.03.2016).

Wakeman, L. (2013). The Victoria and Albert Museum (V&A) takes to the digital stage. *Multimedia Information & Technology*, 39(2), 30-31. Andmebaas EBSCO Host (15.01.2016).

Winter, M. (2011). Museumsverlage in Deutschland. Bestandsaufnahme und Publikationskonzepte. *Alles Buch Studien der Erlanger Buchwissenschaft XLV*. Buchwissenschaft / Universität Erlangen-Nürnberg. <https://opus4.kobv.de/opus4-fau/frontdoor/index/index/docId/5873> (31.03.2016).

Virumaa Muuseumid. (s.d.). *Muuseum*. *Väljaanded*.
http://www.svm.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=94&Itemid=48&lang=et (15.01.2016).

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikooli DSpace repositoorium (06.03.2016).

Õunapuu, P. (2008). Lühike Eesti muuseumite lugu. *Eesti muuseumid=Estonian museums*, 4-9. Tallinn: Oomen.

Õunapuu, P. (2011). *Eesti Rahva Muuseumi loomine ja väljakujunemine*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

LISAD

Lisa 1. Muuseumite kirjastustegevus Nõukogude Eestis aastatel 1944-1990

Lisa 2. Aastatel 1991-2000 üksikuid teavikuid kirjastanud muuseumid

Lisa 3. Esimese ekspertintervjuu kava

Lisa 4. Teise ekspertintervjuu kava

Lisa 5. Küsitluse vorm

Lisa 6. Kirjastatud nimetuste arv ja osakaal 2011-2015

Lisa 7. Autorid või koostajad ja nimetuste arv 2011-2015

Lisa 8. Kirjastatud UDK liikide arv ja osakaal 2011-2015

Lisa 9. Publitseeritud väljaannetes sisalduvate keelte arv ja osakaal 2011-2015

Lisa 10. Lisade kasutamine 2011-2015 publitseeritud teavikute juures

Lisa 11. Andmekogu (irdlisana)

Lisa 1. Muuseumite kirjastustegevus Nõukogude Eestis aastatel 1944-1990

Muuseum	Muuseumi-juht	Kataloog	Jätkv.	Rmt.	Konv. kogumik	Muu	Kokku
Tartu Riiklik Kunstimuuseum		81	1	38		40	160
Tallinna Riikliku Kunstimuuseumi		106		11		16	133
Tallinna Linnamuuseumi	4	5			1	11	21
Etnograafia Muuseum	1	4	2	3	5		15
Eesti NSV Riiklik Loodusmuuseum		4	2		1	3	10
C. R. Jakobsoni Talumuseum	3		4	1			8
Eesti NSV Teatri- ja Muusikamuuseum		2		4		1	7
Saaremaa Koduloomuuseum	6						6
Eesti Kirjandusmuuseum		2	2		1		5
Eesti NSV Spordimuuseum		4					4
Tartu Linnamuuseum				1	3		4
Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum Võrus		4					4
Tallinna Raemuuseum		1				2	3

Eesti NSV Riiklik Ajaloomuuseum	1					2	3
Paide Rajoonidevaheline Koduloomuuseum	2			1			3
Haapsalu Rajoonidevaheline Koduloomuuseum	3						3
Eesti Vabaõhumuuseum			1			1	2
Elva Rajoonidevaheline Koduloomuuseum		1		1			2
Tartumaa Muuseum				1		1	2
Eesti Riiklik Meremuuseum	1						1
Tervishoiu- muuseum		1					1
Tartu Ülikooli Muuseum			1				1
Pärnu Rajoonidevaheline Koduloomuuseum	1						1
Rakvere Rajoonidevaheline Koduloomuuseum	1						1
Viljandi Rajoonidevaheline Koduloomuuseum				1			1
Valga Koduloomuuseum				1			1
Harju Muuseum				1			1

Eesti Põllumajandusmuu- seum						1	1
Eduard Vilde Memoriaal- muuseum	1						1

Lisa 2. Aastatel 1991-2000 üksikuid teavikuid kirjastanud muuseumid

Muuseum	Kirjastatud teavikute arv
Eesti Arhitektuurimuuseum	6
Eesti Põllumajandusmuuseum	4
Kohtla-Järve Põlevkivimuuseum	4
Eesti Spordimuuseum	3
Eesti Piimandusmuuseum	3
Rannarootsi Muuseum	2
Põlva Talurahvamuuseum	2
Eesti Pimedate Muuseum	2
Pärnu Koduloomuuseum	1
C. R. Jakobsoni Talumuuseum	1
Kolga Muuseum	1
Kaasaegse kunsti Muuseum	1
O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum	1
Väike-Maarja Muuseum	1
Porkuni Muuseum	1
Paldiski Muuseum	1
Setu Talumuuseum	1
Fr. R. Kreutzwaldi memoriaalmuuseum	1
Iisaku Muuseum	1
Valga Muuseum	1
Räpina Koduloo- ja Aiandusmuuseum	1
Energeetikamuuseum	1

Lisa 3. Esimese ekspertintervjuu kava

Intervjueeritavaks on Eesti Rahva Muuseumi vastutav toimetaja Tuuli Kaalep.

Intervjuu toimub 22.03.2016 ERMi peamajas Tartus ja intervjuu pikkuseks on planeeritud umbes 1,5 tundi.

Intervjuu sissejuhatuseks tutvustab magistritöö autor lühidalt ennast ning annab ülevaate magistritööst.

Küsimused:

1. Palun rääkige pisut endast ja oma rollist ERMis.
2. Kui palju töötajaid on tegevad muuseumis kirjastamise alal? Millised on nende ülesanded?
3. Eesti Rahva Muuseum alustas kirjastamisega esimesena Eesti muuseumidest juba aastal 1909 ning põhjuseks oli muuseumi tutvustamine ja eksponaatide kogumine. Kui oluline on üldse teie hinnangul kirjastustegevus muuseumis? Miks?
4. Kuidas (või kas) on ERMi kirjastustegevuse eesmärk aastate 2011-2015 jooksul muutunud?
5. Millest lähtuvalt valitakse käsikirjad kirjastamiseks?
6. Kuidas toimub kirjastamisprotsess? Kui suured on keskmised tiraažid ja kuidas on need aastate lõikes muutunud? Kui palju kordustrukke avaldatakse? Kas mõni trükis on osutunud nii populaarseks, et seda on tulnud juurde trükkida? Milline on muuseumi keskmine kirjastamise eelarve?
7. Millist tarkvara kasutate kirjastamisel? Millist riistvara või seadmeid kasutate kirjastamisel?
8. Eesti Rahva Muuseum on kirjastanud ka võrguteavikud „Värat“ ning „JEF“. Kas valmistate need ise ette või kasutate vahendaja abi? Miks ei ole välja andnud e-raamatuid?
9. Millistele sihtgruppidele on Teie publikatsioonid mõeldud? Milliseid turundus- ja müügikanaleid Te kasutate? Kas reklaamite oma publikatsioone? Kuidas?
10. Kas Teil on kirjastamisel koostööpartnereid? Milliseid? Millistel juhtudel

otsustate publikatsiooni väljaandmisel koostöö kasuks?

11. Millised on Teie hinnangul majasisese kirjastamise eelised? Millised on majasisese kirjastamise puudused?

12. Kuidas on muuseumi kirjastustegevus finantseeritud? Milline on keskmine käive?

13. Milline on Teie nägemus ERMi kirjastustegevuse tulevikust? Milliseid muudatusi on lähiajal kirjastustegevuses plaanis ellu viia?

Olenevalt intervjuu käigust küsitakse jooksvalt täpsustavaid küsimusi.

Pärast intervjuud võtab intervjuerija teema ja intervjuu lühidalt kokku ja tänab intervjueritavat kulutatud aja eest ning lubab peale magistritöö kaitsmist oma uuringu tulemusi ka ERMis tutvustada.

Lisa 4. Teise ekspertintervjuu kava

Intervjueeritavaks on Eesti Kunstimuuseumi kirjastusosakonna juhataja Renita Raudsepp.

Intervjuu toimub 12.04.16 KUMUs ja intervjuu pikkuseks on planeeritud umbes 1,0 tundi.

Intervjuu sissejuhatuseks tutvustab magistritöö autor lühidalt ennast ning annab ülevaate magistritööst.

Küsimused:

1. Palun rääkige pisut endast ja oma rollist Eesti Kunstimuuseumis.
2. Kui palju töötajaid on tegevad muuseumis kirjastamise alal? Millised on nende ülesanded?
3. Eesti Kunstimuuseum alustas kirjastustegevusega juba aastal 1929. Kas oskate öelda mis põhjustel alustati muuseumis kirjastamist? Kui oluline on teie hinnangul kirjastustegevus muuseumis? Miks?
4. Kuidas (või kas) on Eesti Kunstimuuseumi kirjastustegevuse eesmärk aastate 2011-2015 jooksul muutunud?
5. Millest lähtuvalt valitakse käsikirjad kirjastamiseks?
6. Kuidas toimub kirjastamisprotsess? Kui suured on keskmised tiraažid ja kuidas need on aastate lõikes muutunud? Kui palju kordustrükke avaldatakse? Kas mõni trükis on osutunud nii populaarseks, et seda on tulnud juurde trükkida? Milline on muuseumi keskmine kirjastamise eelarve?
7. Millist tarkvara kasutate kirjastamisel? Millist riistvara või seadmeid kasutate kirjastamisel?
8. Eesti Kunstimuuseum ei ole välja andnud e-raamatuid. Mis on selle põhjuseks?
9. Millistele sihtgruppidele on Teie publikatsioonid mõeldud? Milliseid turundus- ja müügikanaleid Te kasutate? Kas reklaamite oma publikatsioone? Kuidas?

10. Kas Teil on kirjastamisel koostööpartnereid? Milliseid? Millistel juhtudel otsustate publikatsiooni väljaandmisel koostöö kasuks?

11. Millised on Teie hinnangul majasisese kirjastamise eelised? Millised on majasisese kirjastamise puudused?

12. Kuidas on muuseumi kirjastustegevus finantseeritud? Milline on keskmine käive?

13. Milline on Teie nägemus Eesti Kunstimuuseumi kirjastustegevuse tulevikust? Milliseid muudatusi on lähiajal kirjastustegevuses plaanis ellu viia?

Olenevalt intervjuu käigust küsitakse jooksvalt täpsustavaid küsimusi.

Pärast intervjuud võtab intervjuerija teema ja intervjuu lühidalt kokku ja tänab intervjueeritavat kulutatud aja eest ning lubab peale magistritöö kaitsmist oma uuringu tulemusi ka Eesti Kunstimuuseumis tutvustada.

Lisa 5. Küsitluse vorm

Tere,

Olen Tallinna Ülikooli Digitehnoloogiaste Instituudi magistriõppe üliõpilane Liivi Tuuling. Koostan magistrیتööd teemal „Muuseumite kirjastustegevus Eestis 2011-2015“. Minu uurimuse eesmärk on kaardistada muuseumite kirjastustegevust sel perioodil ja välja selgitada muuseumite kirjastusprotsessi korraldus. Tulemused esitatakse üldistatud kujul, nii et kõikide osalejate anonüümsus on tagatud.

Olen Teile väga tänulik, kui leiate umbes 15 min. vastamiseks ankeedile, mis on lisatud veebiviitena. Kui Te ei tea vastust mingile küsimusele või ei soovi sellele vastata, siis jätke see vahele. Palun Teid vastata kümne päeva jooksul (7. aprillini), et jõuaksin Teie vastuseid oma magistrیتöös analüüsida.

Loodan, et minu uurimistöö tulemused pakuvad muuseumitöötajatele huvi ja on abiks edasises tegevuses.

Lugupidamisega

Liivi Tuuling

Muuseumi üldandmed

1. Muuseumi nimi
2. Kirjastustegevusega tegelevate töötajate arv
3. Kirjastustegevusega tegelevad töötajad (Märkige ainult üks)
 - täidavad ainult kirjastustegevusega seotud tööülesandeid
 - täidavad ka kirjastustegevusega mitte seotud tööülesandeid

Kirjastuspoliitika (palun vastake ajaperioodi 2011-2015 kohta)

4. Kirjastamise otstarve/eesmärk (Märkige kõik sobivad)

- kogude tutvustamine
- muuseumi imidži kujundamine
- rahva harimine
- lisateenuse pakkumine
- põhikirjajärgne tegevus
- kogude populariseerimine
- Muu:

5. Kui oluline on muuseumile kirjastustegevus? (Märkige ainult üks)

üldse mitte oluline 1 2 3 4 5 väga oluline

6. Kuidas jõuavad käsikirjad muuseumikirjastusse? (Märkige kõik sobivad)

- oma töötajatelt
- koostööpakkumistena
- autorid pakuvad ise
- tellimusena
- Muu:

7. Kuidas motiveerite käsikirja autorit valima just Teie muuseumi kirjastuse? (Märkige kõik sobivad)

- honorari maksmisega
- autor on oma muuseumi eelarveline töötaja ja lisatasu ei maksta
- muuseumi maine motiveerib
- muuseumi profiil motiveerib
- Muu:

8. Millest lähtuvalt valite kirjastamiseks käsikirjad? (Märkige kõik sobivad)

- sobib muuseumi profiiliga
- kui on seotud kohalike inimeste, paiga, sündmuse, vaatamisväärsustega
- autor on oma muuseumist
- vastavalt pakutatavatele toetustele
- Muu:

9. Kuidas kirjastamisprotsess jätkub? (Märkige ainult üks vastus rea kohta)

	teeme ise	tellime teenusena	teeme koostöös
tõlkimine			
toimetamine			
kujundamine			
küljendamine			
trükkimine			
levitamine			

10. Kui teete kirjastamisel koostööd, siis palun täpsustage, kes on teie koostööpartnerid? (Märkige kõik sobivad)

- kommertskirjastused
- teised muuseumid
- haridusasutused
- kultuuriasutused
- Muu:

11. Millistel juhtudel otsustate publikatsiooni väljaandmisel koostöö kasuks? (Märkige kõik sobivad)

- kulude kokkuhoidmiseks
- võimalik jagada tööülesandeid vastavalt oskustele ja võimalustele

- oma muuseumis puuduvad vastava ala spetsialistid
- uute ideede saamiseks
- teadusgrantide täitmiseks
- Muu:

12. Kas annate välja ka e-teavikuid? (Märkige ainult üks)

- jah
- ei

13. Palun põhjendage, mis põhjustel annate/ei anna e-teavikuid välja.

.....

14. Juhul, kui annate välja ka e-teavikuid, siis kas valmistate teavikud ette ise? (Märkige ainult üks)

- jah, valmistame ette ise
- ei, kasutame vahendajate abi
- vastavalt vajadusele ja võimalustele

15. Juhul, kui valmistate käsikirjad ise trükiks ette, siis millist tarkvara kasutate kirjastamisel (nii traditsioonilisel kui ekirjastamisel)? (Märkige kõik sobivad)

- MS Office või muu kontoritarkvara
- Adobe Acrobat
- Adobe Indesign
- QuarkXPress
- Adobe PageMaker
- PhotoShop
- Adobe Illustrator
- InCopy
- Muu:

16. Juhul, kui valmistate käsikirjad ise trükiks ette, siis millist riistvara või seadmeid kasutate kirjastamisel (nii traditsioonilisel kui e-kirjastamisel)? (Märkige kõik sobivad)

- arvutikomplekt
- skanner
- fotoaparaat
- fotolabori seadmed
- Muu:

17. Millised on majasisese kirjastamise eelised? (Märkige kõik sobivad)

- paindlikkus
- sõltumatus (sisu, tiraaž, kujundus)
- tihe koostöö teavikuga seotud osapoolte vahel
- võimalus välja anda ka teavikuid, millel on suhteliselt kitsas lugejaskond
- Muu:

18. Millised on majasisese kirjastamise miinused? (Märkige kõik sobivad)

- piiratud turundusvõimalused ja sidemed
- personali vähesus
- tehniliste võimaluste puudulikkus
- piiratud rahalised vahendid

- töökultuuri erinevused osakondade vahel
 - Muu:
19. Kui suured on keskmised tiraažid? (Märkige ainult üks)
- kuni 199
 - 200-399
 - 400-599
 - 600-799
 - 800-999
 - 1000 ja rohkem
20. Kuidas on tiraažid aastatel 2011-2015 muutunud? (Märkige ainult üks)
- vähenenud
 - pole muutunud
 - suurenenud
21. Kas olete välja andnud kordustrükke? (Märkige ainult üks)
- jah
 - ei
22. Millistele sihtgruppidele on teie publikatsioonid mõeldud? (Märkige kõik sobivad)
- õppejõud, õpetajad
 - üliõpilased
 - kooliõpilased
 - koolieelikud
 - pered
 - teadlased
 - turistid
 - erialaspetsialistid
 - Muu:
23. Kas reklaamite oma publikatsioone? (Märkige ainult üks)
- jah
 - ei
24. Milliseid turundus ja müügikanaleid kasutate? (Märkige kõik sobivad)
- raamatukauplus
 - raamatukogu
 - otsepostitus
 - e-mail
 - muuseumi veebileht
 - muuseumipood
 - partnerid
 - e-pood
 - sotsiaalmeedia
 - telefon
 - uudiskiri
 - üritused (esitlused, näituste avamised jne)
 - raadio
 - televisioon
 - veebiportaalid või väljaanded

- pressiteade
- Muu:

25. Kuidas on kirjastustegevus finantseeritud? (Märkige kõik sobivad)

- kirjastuse toodete müügist
- muuseumi eelarvest
- sponsoralusest
- toetustest, sihttheadest ja programmidest
- riigi või kohaliku omavalitsuse eelarvest
- Muu:

26. Kui suur on keskmine eelarve ühe teaviku väljaandmiseks (eurodes)? (Märkige ainult üks)

- kuni 1999
- 2000-3999
- 4000-5999
- 6000-7999
- 8000-9999
- 10000 ja rohkem

27. Kas kirjastustegevuse bilanss on pigem: (Märkige ainult üks)

- positiivne
- tasakaalus
- negatiivne

28. Mis on kõige suurem muudatus, mille kirjastamise alal kavatsete lähitulevikus läbi viia?

.....

Kokkuvõte

29. Kui soovite mõnda vastust täpsustada või lisada midagi, mida eelpool ei käsitletud, palun lisage see siia

.....

Suur tänu koostöö eest!

Lisa 6. Kirjastatud nimetuste arv ja osakaal 2011-2015

Muuseum	Sagedus	Osakaal
Eesti Rahva Muuseum	58	12,2%
Eesti Kunstimuuseum	56	11,8%
Tartu Ülikooli Muuseum	16	3,4%
Tallinna Linnamuuseum	15	3,2%
Eesti Põllumajandusmuuseum	15	3,2%
Eesti Ajaloomuuseum	14	3,0%
Eesti Arhitektuurimuuseum	14	3,0%
Tartu Ülikooli Loodusmuuseum	14	3,0%
Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum	14	3,0%
Tartu Linnamuuseum	13	2,7%
Tartu Kunstimuuseum	13	2,7%
Iisaku Muuseum	11	2,3%
Eesti Meremuuseum	10	2,1%
Eesti Vabaõhumuuseum	10	2,1%
Paduvere Talumuuseumi Selts	10	2,1%
Narva Muuseum	10	2,1%
Harjumaa Muuseum	9	1,9%
Eesti Maanteemuuseum	9	1,9%
Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseum	9	1,9%
Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid	9	1,9%
Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum	8	1,7%
Eesti Spordimuuseum	8	1,7%
Eesti Loodusmuuseum	7	1,5%
Rannarahva Muuseum	6	1,3%
Viljandi Muuseum	6	1,3%
Saaremaa Muuseum	6	1,3%
Väike-Maarja Muuseum	6	1,3%
A.H. Tammsaare Muuseum Vargamäel	5	1,1%
Valga Muuseum	5	1,1%
Sillamäe Muuseum	5	1,1%

Muuseum	Sagedus	Osakaal
Eesti Sõjamuuseum	5	1,1%
Kullamaa Kihelkonnamuuseum	5	1,1%
Pärnu Muuseum	4	0,8%
Betti Alveri Muuseum	4	0,8%
Käsmu Meremuuseum	4	0,8%
Tartu Mänguasjamuuseum	4	0,8%
Liivi Muuseum	3	0,6%
Virumaa Muuseumid	3	0,6%
Konstantin Pätsi muuseum	3	0,6%
C.R Jakobsoni Talumuuseum	3	0,6%
Seto Talumuuseum	3	0,6%
Eesti Piimandusmuuseum	3	0,6%
Uue Kunsti Muuseum	3	0,6%
Okupatsioonide Muuseum	2	0,4%
Muhu Muuseum	2	0,4%
Tammsaare Muuseum Vargamäel	2	0,4%
Eesti Vanatehnika Muuseum	2	0,4%
Tartu Emajõe Kooli Pimedate Haridusloo Muuseum	2	0,4%
Põlva Talurahvamuseum	2	0,4%
Palamuse O.Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum	2	0,4%
Järva-Jaani Muuseum	2	0,4%
Põltsamaa Muuseum	2	0,4%
Järvamaa Muuseum	2	0,4%
Jüriardi Talumuuseum	1	0,2%
Evald Okase Muuseum	1	0,2%
Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid	1	0,2%
Sindi Muuseum	1	0,2%
Rahvarinde Muuseum	1	0,2%
Hanila Muuseum	1	0,2%
Ikoonimuuseum	1	0,2%
Päinurme Koduloomuuseum	1	0,2%

Muuseum	Sagedus	Osakaal
Tarvastu Muuseumi Sõprade Selts	1	0,2%
Rannarootsi Muuseum	1	0,2%
Jänedä Muuseum	1	0,2%
Ajakeskuse Wittensteini Järvamaa Muuseum	1	0,2%
Eesti Ringhäälingumuuseum	1	0,2%
Abruka Muuseumi Selts	1	0,2%
Revali Raeaapteki Muuseumi Ühing	1	0,2%
Räpina Koduloo- ja Aiandusmuuseum	1	0,2%
Kokku	474	100,0%

Lisa 7. Autorid või koostajad ja nimetuste arv 2011-2015

Autorid ja koostajad	Sagedus
Autor või koostaja puudub	180
Tiit Lääne	10
Anne Nurgamaa	9
Ell Vahtramäe	9
Külli Kalamees-Pani	6
Marge Rennit	6
Piret Õunapuu	6
Reet Piiri	6
Merike Kurisoo	5
Piret Koosa	5
Aarne Vaik	4
Ain-Andris Vislapuu	4
Josef Kats	4
Külli Relve	4
Liis Pählapuu	4
Tiina Tael	4
Anu Allikvee	3
Ave Tupits	3
Eha Komissarov	3
Heino Eller	3
Indrek Jääts	3
Jaanika Hunt	3
Kai Lobjakas	3
Kalle Voolaid	3
Kati Ilves	3
Mai Kukk	3
Mati Mandel	3
Mihkel Karu	3
Olavi Pesti	3
Rasmus Kask	3

Autorid ja koostajad	Sagedus
Tiina-Mall Kreem	3
Age Raudsepp	2
Aldo Kals	2
Aleksandra Murre	2
Anders Härm	2
Andreas Kalkun	2
Anne Aan	2
Anne Tiivel	2
Anu Liivak	2
Anu Mänd	2
Elnara Taidre	2
Eva-Liisa Orula	2
Greta Koppel	2
Hanno Ojalo	2
Inna Raud	2
Ivar Leimus	2
Kersti Kuldna-Türkson	2
Kerttu Männiste	2
Kirsten Simmo	2
Külvi Kuusk	2
Lembitu Tarang	2
Lembitu Twerdianski	2
Liina Laumets	2
Liisa Kaljula	2
Linda Lainvoo	2
Loone Ots	2
Maivi Käräinen	2
Mare Aun	2
Mari Niitra	2
Marina Kuvaitseva	2
Maris Veski	2

Autorid ja koostajad	Sagedus
Merike Estna	2
Pille Arold	2
Pille Runnel	2
Rael Artel	2
Ragne Nukk	2
Reeli Kõiv	2
Rene Levoll	2
Riine Kallas	2
Simmo Priks	2
Svetlana Karm	2
Tiina Abel	2
Tiiu Talvistu	2
Tõnis Liibek	2
Tõnis Saadoja	2
Uno Trumm	2
Uve Ramst	2
Veljo Runnel	2
Vello Kallandi	2
Ülo Pärn	2
A. Popolitov	1
Aarand Roos	1
Aarne Ruben	1
Adolf Vaigla	1
Agnes Aljas	1
Airi Aavik	1
Aldur Vunk	1
Alli Laande	1
Alo Põldmäe	1
Andreas Trossek	1
Anne Ruusjaar	1
Anne Untera	1

Autorid ja koostajad	Sagedus
Anneli Porri	1
Anne-Ly Feršel	1
Annely Voitka	1
Anti Lillak	1
Ants Kruusimägi	1
Arlet Palmiste	1
Arvi Haak	1
Asta Veenpere	1
Berit Teeäär	1
Betti Alver	1
Carl-Dag Lige	1
Christin Conrad	1
Daimar Lell	1
Eda Maripuu	1
Edgar Tammus	1
Edith Ulm	1
Eero Heinloo	1
Eevi Kärkla	1
Eevi Treial	1
Ehti Järv	1
Einar Hiob	1
Elle Lees	1
Ellen Värvi	1
Elo Perling-Kõmper	1
Emil Anders	1
Endel Taniloo	1
Ene Kuljus	1
Enn Hallik	1
Erki Russow	1
Friedemann Goebel	1
Gavin Wade	1

Autorid ja koostajad	Sagedus
Georgi Särekanno	1
Hanna-Liis Kont	1
Hannes Tõnisson	1
Hanno Soans	1
Hanno Talving	1
Heidi Vellend	1
Heiki Raudla	1
Heili Nõgene	1
Hele-Mall Järv	1
Helen Adamson	1
Helje Pärnaste	1
Henn Sokk	1
Herke Vaarmann	1
Hugo Raudsepp	1
Indrek Grigor	1
Inge Kukk	1
Inge Laurik-Teder	1
Ingrid Kuligina	1
Ingrid Ruudi	1
Ingrid Sahk	1
Ivar Kaldam	1
Jaan Märss	1
Jana Reidla	1
Jane Liiv	1
Jarmo Kauge	1
Juhan Sihver	1
Juta Kivimäe	1
Juta Reest	1
Kaarel Tarand	1
Kaari Siemer	1
Kadi Karine	1

Autorid ja koostajad	Sagedus
Kadi Kriit	1
Kadi Käär-Peterson	1
Kadi Polli	1
Kadri Tael	1
Kaidi Vahar	1
Kaidi Õis	1
Karen Jagodin	1
Keiu Telve	1
Kerle Arula	1
Kersti Koll	1
Krista Sildoja	1
Kristi Ilves	1
Kristo Kooskora	1
Kädi Talvoja	1
Küllli Must	1
Küllo Arjakas	1
Külvi Kuusk	1
Lauri Äystö	1
Lea Leppik	1
Linda Kaljundi	1
Linda Pöder	1
Loore Ehrlich	1
Lydia Koidula	1
Mai Levin	1
Mairo Rääsk	1
Mait Väljas	1
Marge Luude	1
Mari Tuulik	1
Maria Kjær Themsen	1
Maria Mang	1
Marian Kivila	1

Autorid ja koostajad	Sagedus
Mariliis Hämäläinen	1
Marion Piirmets	1
Marju Metsman	1
Marju Niinemaa	1
Mark Raidpere	1
Marleen Nõmmela	1
Mart Kalm	1
Martin Jaigma	1
Mati Tamm	1
Meelis Mereäär	1
Melanie Kaarma	1
Merike Alber	1
Merike Ivask	1
Merike Tamm	1
Merli Sild	1
Monika Eensalu	1
Nele Ambos	1
Nele Kangert	1
O. Roots	1
Oliver Orro	1
Ove Knekt	1
Peeter Böckler	1
Piia Rand	1
Pille Perner	1
Piret Meos	1
Priit Kivi	1
Priit Kuusk	1
Päivi Munne	1
Rain Soosaar	1
Raivo Kelomees	1
Rein Loodus	1

Autorid ja koostajad	Sagedus
Riina Rammo	1
Ruth Maria Roosi-Ott	1
Ruth Metsallik	1
Rutt Tänav	1
Ründo Mült	1
Saima Pikkas	1
Siim Randoja	1
Silva Kärner	1
Siret Talve	1
Sirje Endre	1
Sirje Helme	1
Sirli Naska	1
Tatjana Klimina	1
Terje Anepaio	1
Terje Truska	1
Tiina Kivits	1
Tiina Lillepuu	1
Tiina Peil	1
Tiit Hennoste	1
Tiit Kask	1
Tiiu Kunst	1
Tiiu Leimus	1
Timo Huusko	1
Toomas Abiline	1
Triin Tulgiste	1
Tõnis Tatar	1
Tõnu Sepp	1
Ulrika Jõemägi	1
Urve Mankin	1
Urve Ratas	1
Vaike Reemann	1

Autorid ja koostajad	Sagedus
Vello Mäss	1
Vilen Künnapu	1
Vojtěch Lahoda	1

Lisa 8. Kirjastatud UDK liikide arv ja osakaal 2011-2015

Väljaande UDK liigid	Sagedus	Osakaal
0 Üldteadused jne	2	0,4%
1 Filosoofia	1	0,2%
7 Kunst. Meelelahutus. Sport	1	0,2%
3. liigita	1	0,2%
2 Religioon. Teoloogia	3	0,6%
7 Kunst. Meelelahutus. Sport	3	0,6%
0 Üldteadused jne	1	0,2%
3. liigita	2	0,4%
3 Sotsiaalteadused jne	92	19,4%
0 Üldteadused jne	17	3,6%
3. liigita	17	3,6%
6 Rakendusteadused. Arstiteadus. Tehnika	8	1,7%
0 Üldteadused jne	4	0,8%
7 Kunst. Meelelahutus. Sport	1	0,2%
3. liigita	3	0,6%
7 Kunst. Meelelahutus. Sport	11	2,3%
3. liigita	11	2,3%
8 Filoloogia. Ilukirjandus	4	0,8%
0 Üldteadused jne	1	0,2%
3. liigita	3	0,6%
9 Geograafia. Biograafia. Ajalugu	9	1,9%
3. liigita	9	1,9%
2. liigita	43	9,1%
5 Matemaatika. Loodusteadused	18	3,8%
6 Rakendusteadused. Arstiteadus. Tehnika	5	1,1%
3 Sotsiaalteadused jne	1	0,2%
3. liigita	4	0,8%
9 Geograafia. Biograafia. Ajalugu	1	0,2%
3. liigita	1	0,2%
2. liigita	12	2,5%

Väljaande UDK liigid	Sagedus	Osakaal
6 Rakendusteadused. Arstiteadus. Tehnika	50	10,5%
0 Üldteadused jne	15	3,2%
3. liigita	15	3,2%
3 Sotsiaalteadused jne	3	0,6%
3. liigita	3	0,6%
5 Matemaatika. Loodusteadused	3	0,6%
3. liigita	3	0,6%
7 Kunst. Meelelahutus. Sport	2	0,4%
3 Sotsiaalteadused jne	1	0,2%
3. liigita	1	0,2%
9 Geograafia. Biograafia. Ajalugu	3	0,6%
0 Üldteadused jne	2	0,4%
3. liigita	1	0,2%
2. liigita	24	5,1%
7 Kunst. Meelelahutus. Sport	176	37,1%
0 Üldteadused jne	8	1,7%
3. liigita	8	1,7%
2 Religioon. Teoloogia	2	0,4%
3. liigita	2	0,4%
3 Sotsiaalteadused jne	15	3,2%
9 Geograafia. Biograafia. Ajalugu	1	0,2%
3. liigita	14	3,0%
6 Rakendusteadused. Arstiteadus. Tehnika	6	1,3%
0 Üldteadused jne	3	0,6%
3. liigita	3	0,6%
8 Filoloogia. Ilukirjandus	2	0,4%
3. liigita	2	0,4%
9 Geograafia. Biograafia. Ajalugu	5	1,1%
3 Sotsiaalteadused jne	1	0,2%
3. liigita	4	0,8%
2. liigita	138	29,1%

Väljaande UDK liigid	Sagedus	Osakaal
8 Filoloogia. Ilukirjandus	15	3,2%
3 Sotsiaalteadused jne	1	0,2%
3. liigita	1	0,2%
7 Kunst. Meelelahutus. Sport	2	0,4%
3. liigita	2	0,4%
9 Geograafia. Biograafia. Ajalugu	1	0,2%
3. liigita	1	0,2%
2. liigita	11	2,3%
9 Geograafia. Biograafia. Ajalugu	111	23,4%
0 Üldteadused jne	30	6,3%
3 Sotsiaalteadused jne	1	0,2%
3. liigita	29	6,1%
3 Sotsiaalteadused jne	20	4,2%
0 Üldteadused jne	2	0,4%
7 Kunst. Meelelahutus. Sport	2	0,4%
8 Filoloogia. Ilukirjandus	2	0,4%
3. liigita	14	3,0%
6 Rakendusteadused. Arstiteadus. Tehnika	3	0,6%
3. liigita	3	0,6%
7 Kunst. Meelelahutus. Sport	15	3,2%
0 Üldteadused jne	1	0,2%
2 Religioon. Teoloogia	1	0,2%
3 Sotsiaalteadused jne	3	0,6%
6 Rakendusteadused. Arstiteadus. Tehnika	1	0,2%
3. liigita	9	1,9%
2. liigita	43	9,1%
nimetamata	6	1,3%
Kokku	474	100,0%

Lisa 9. Publitseeritud väljaannetes sisalduvate keelte arv ja osakaal 2011-2015

Väljaande keeled	Sagedus	Osakaal
eesti	431	90,9%
inglise	194	40,9%
mulgi murre	1	0,2%
4. keeleta	1	0,2%
rootsi	2	0,4%
4. keeleta	2	0,4%
saksa	6	1,3%
4. keeleta	6	1,3%
vene	26	5,5%
4. keeleta	26	5,5%
3. keeleta	159	33,5%
4. keeleta	159	33,5%
kodavere murre	1	0,2%
3. keeleta	1	0,2%
4. keeleta	1	0,2%
muhu murre	1	0,2%
3. keeleta	1	0,2%
4. keeleta	1	0,2%
rootsi	2	0,4%
inglise	2	0,4%
4. keeleta	2	0,4%
saksa	5	1,1%
inglise	2	0,4%
4. keeleta	2	0,4%
3. keeleta	3	0,6%
4. keeleta	3	0,6%
soome	1	0,2%
inglise	1	0,2%
4. keeleta	1	0,2%
vene	18	3,8%

Väljaande keeled	Sagedus	Osakaal
inglise	9	1,9%
udmurdi	1	0,2%
4. keeleta	8	1,7%
vepsa	1	0,2%
inglise	1	0,2%
3. keeleta	8	1,7%
4. keeleta	8	1,7%
2. keeleta	209	44,1%
3. keeleta	209	44,1%
4. keeleta	209	44,1%
inglise	19	4,0%
eesti	2	0,4%
vene	1	0,2%
4. keeleta	1	0,2%
3. keeleta	1	0,2%
4. keeleta	1	0,2%
saksa	1	0,2%
eesti	1	0,2%
4. keeleta	1	0,2%
2. keeleta	16	3,4%
3. keeleta	16	3,4%
4. keeleta	16	3,4%
vene	12	2,5%
eesti	1	0,2%
3. keeleta	1	0,2%
4. keeleta	1	0,2%
2. keeleta	11	2,3%
3. keeleta	11	2,3%
4. keeleta	11	2,3%
tekstita	6	1,3%
2. keeleta	6	1,3%

Väljaande keeled	Sagedus	Osakaal
3. keeleta	6	1,3%
4. keeleta	6	1,3%
soome	3	0,6%
vene	1	0,2%
3. keeleta	1	0,2%
4. keeleta	1	0,2%
2. keeleta	2	0,4%
3. keeleta	2	0,4%
4. keeleta	2	0,4%
läti	1	0,2%
2. keeleta	1	0,2%
3. keeleta	1	0,2%
4. keeleta	1	0,2%
saksa	1	0,2%
2. keeleta	1	0,2%
3. keeleta	1	0,2%
4. keeleta	1	0,2%
rootsi	1	0,2%
eesti	1	0,2%
3. keeleta	1	0,2%
4. keeleta	1	0,2%
Kokku	474	100,0%

Lisa 10. Lisade kasutamine 2011-2015 publitseeritud teavikute juures

Muuseum ja lisa nimetus	Lisadega teavikuid
Eesti Rahva Muuseum	6
buklet	2
valmistamisjuhend ja muustrilehed	1
kaart ja genealoogilised tabelid	1
brošüür	1
CD ja voldik	1
Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseum	4
DVD	4
Eesti Vabaõhumuuseum	2
ülesanneteleht-järjehoidja	2
Liivi Muuseum	1
buklet	1
Viljandi Muuseum	1
kaart	1
Rannarahva Muuseum	1
kaart	1
Eesti Loodusmuuseum	1
CD	1
Jäned Muuseum	1
kaart	1
Eesti Ajaloomuuseum	1
kaart	1
Narva Muuseum	1
buklet	1
Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum	1
CD	1
Tartu Ülikooli Loodusmuuseum	1
taskumääraja	1
C.R Jakobsoni Talumuuseum	1
lauamäng	1

Muuseum ja lisa nimetus	Lisadega teavikuid
Eesti Kunstimuuseum	1
DVD	1
Iisaku Muuseum	1
kaart	1
Kokku	24

Lisa 11. Andmekogu (irdlisana)